

Vzdělávání a kultura

Leonardo da Vinci

MODUL 1

UČEBNÍ TEXT K TÉMATU UDRŽITELNÉHO ŘÍZENÍ MĚST

Červenec 2007

**Mezinárodní organizace pro biopolitiku
(Biopolitics International Organisation)
Řecko**

ŘEDMLUVA

Vzhledem k tomu, že odhadem 50 % světové populace žije ve městech, se města stala motorem moderní společnosti, centrem ekonomické, politické, společenské a kulturní aktivity a magnetem pro chudé obyvatele venkova. Nejprve ve vyspělejších zemích Evropy a Severní Ameriky a nyní také v Asii, Africe a Latinské Americe se města začala rozpínat všemi směry a pohlcují farmy a volné plochy, které jim leží v cestě. Rychlý růst měst vyvíjí tlak na veřejné služby, jako jsou dodávky vody, čištění odpadních vod a výrobu elektrické energie, aby udržely krok s poptávkou. V tomto kontextu je udržitelné řízení měst nejen nezbytností pro zvýšení kvality městského prostředí, ale přímo předpokladem pro zajištění zdravého životního prostředí pro obyvatele evropských měst.

Proto je cílem tohoto modulu:

- zvýšení informovanosti o klíčových zásadách udržitelného řízení měst
- prezentace otázek řízení měst z hlediska životního prostředí, ekonomiky a společnosti
- zdůraznění vazeb mezi udržitelným řízením měst a zlepšením ochrany životního prostředí a kvality městských oblastí
- vymezení povahy náležitých úkolů, uvedení příslušných opatření přijatých na evropské úrovni a návrhy na řešení identifikovaných problémů.

Informace obsažené v tomto modulu by vám měly pomoci zlepšit své znalosti a dovednosti při vytváření a podpoře akčních plánů a návrhů zaměřených na udržitelný rozvoj a životaschopné, zdravé a příjemné městské prostředí.

Poděkování

Tento text byl zpracován na základě informací z veřejné domény o udržitelném rozvoji a městském prostředí a jsou volně k dispozici na těchto webových stránkách:

- www.biopolitics.gr
- http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
- <http://www.cemt.org/online/council/2001/CM0113e.pdf>
- http://aei.pitt.edu/1233/01/public_transport_gp_COM_96_601.pdf
- <http://www.eaue.de/winuwd/78.htm>
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SO_ER2005_all.pdf
- http://aei.pitt.edu/1205/01/urban_environment_gp_COM_90_218.pdf
- <http://www.plannersweb.com/wfiles/w205.html>
- <http://store1.digitalcity.eu.com/store/release/dok/doc/AAAQKQNU.pdf>
- www.psat.wa.gov/Publications/03_proceedings/PAPERS/ORAL/2c_schae.pdf
- <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
- <http://www.toronto.ca/greenroofs/findings.htm>
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SO_ER2005_all.pdf
- <http://www.iwmi.cgiar.org/pubs/Pub032/RR032.htm>
- http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
- <http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
- http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
- <http://epaedia.eea.europa.eu/page.php?pid=521#galleryhere>
- <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>

- http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
- http://ec.europa.eu/environment/life/result/water_en.pdf
- <http://www.ecologic.de/modules.php?name=News&file=article&sid=1881>
- <http://ga.water.usgs.gov/edu/urbanquality.html>
- http://www.sea-user.org/download_pubdoc.php?doc=3348
- <http://pubs.usgs.gov/fs/fs07603/>
- <http://www.qdrc.org/uem/water/watershed/urban-water-pollution.html>
- <http://www.broads-authority.gov.uk/projects/barton-broad/lowering-nutrient-levels.html>
- <http://www.enviroliteracy.org/article.php/2.html>
- <http://cwrr.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
- www.risoe.dk
- http://www.eere.energy.gov/news/news_detail.cfm/news_id=10748
- http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/England/devon/2992996.stm
- http://www.eere.energy.gov/consumer/renewable_energy/ocean/index.cfm
- www.drnoise.com/PDF_files/Traffic%20Noise%20primer.pdf
- www.un.org/esa/sustdev/sdissues/capacity_building/capacity.htm
- www.planning.dot.gov/default.asp
- <http://www.qdrc.org/uem/capacity.html>
- <http://ec.europa.eu/environment/life/home.htm>
- http://www.eib.org/cms/htm/en/eib.org/attachments/general/bei_info/bei_info124_en.pdf
- http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
- www.cabe.org.uk
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/705&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
- http://ec.europa.eu/growthandjobs/areas/fiche08_en.htm
- <http://www.oecd.org/dataoecd/4/39/37355461.pdf>
- www.jobcentreplus.gov.uk/JCP/Customers/New_Deal
- http://www.ilo.org/global/Themes/Skills_Knowledge_and_Employability/Training/lang--en/index.htm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
- <http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2006/12/raising-educational-achievement-in-areas-of-multiple-disadvantage.pdf>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Education/index.html
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
- http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- <http://titania.sourceoecd.org/vl=7102219/cl=12/nw=1/rpsv/factbook/about.htm>
- <http://www.un.org/events/11thcongress/pressrel.html>
- http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm
- <http://www.eu2007.de/en/index.html>
- <http://ue.eu.int/Newsroom>
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
- <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>

- http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
- <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>
- http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
- <http://www.crime-prevention-intl.org>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Security_and_crime_prevention/Crime_prevention/Secucities-crime-prevention-Europe_1004.html
- http://ec.europa.eu/health-eu/my_health/elderly/index_en.htm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
- <http://edition.cnn.com/2003/HEALTH/03/23/mystery.virus.breakdown/index.html>
- http://www.euro.who.int/transport/HIA/20030129_4
- http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/female-entrepreneurship_1021.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/women-neighbourhood-partnership_1010.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/young-women_1013.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/multi-dimensional-analysis-social-exclusion_1123.html
- http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2007/7/multidimensional_analysis_social_exclusion.pdf
- <http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>
- <http://www.eukn.org/binaries/eukn/netherlands/practice/2006/6/eukweb001-tm-lets-circle-woudrichem-kdk-060412.pdf>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/living-apart-together_1115.html#

Informace uvedené v tomto učebním modulu nemusí odpovídat přesně informacím dostupným na uvedených webových stránkách a mohou být rozšířené nebo zhuštěné.

Tato příručka je výsledkem týmové práce partnerů spolupracujících v příslušné síti. Konečnou verzi této příručky zpracoval profesor Vlavianos Arvanitis, předseda a zakladatel Mezinárodní organizace pro biopolitiku. Mezi těmi, jimž patří poděkování za pomoc při přípravě tohoto učebního textu a technickou pomoc jsou dále Helen Papadimitriou, Lori Konstantopoulou, Ernest Vovakis, Christopher Dimopoulos a Daniel Horn a Thanassis Kontogiannis.

Prohlášení

Informace obsažené v tomto učebním modulu byly získány z uznávaných a renomovaných mezinárodních zdrojů a zdůrazňují klíčové otázky udržitelného rozvoje a městského prostředí z hlediska udržitelného řízení měst. Všechny informace byly v době zpracování konečné verze tohoto modulu náležitě prověřeny, nelze však zaručit, že v průběhu doby nedošlo k určitým změnám.

Proto autoři programu Podpora udržitelného rozvoje měst na úrovni místní správy (Promoting Urban Sustainable Development in Local Authorities – PROUD) nemohou převzít odpovědnost za žádné ztráty nebo škody, k nimž by mohlo dojít v důsledku použití těchto informací.

OBSAH

1. ŘÍZENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

1.1 Udržitelné řízení využívání půdy

- 1.1.1 Úvod
- 1.1.2. Kritika současného územního plánování měst
- 1.1.3. Hustá zástavba
- 1.1.4. Snižování závislosti na automobilech
- 1.1.5. Potřeba flexibilnějšího územního plánování
- 1.1.6. Závěr
- 1.1.7. Literatura

1.2 Ekologie města

- 1.2.1 Úvod
- 1.2.2 Nedostatečně řízený živelný růst měst
- 1.2.3 Příčiny živelného růstu měst
- 1.2.4 Dopady živelného růstu měst
- 1.2.5 Řízení růstu a udržitelný rozvoj
- 1.2.6 Zásady ekologie města
- 1.2.7 Literatura

1.3 Udržitelné vodní hospodářství

- 1.3.1 Úvod
- 1.3.2 Řízení zásobování vodou
- 1.3.3 Snížení spotřeby vody ve městech
- 1.3.4 Čištění odpadních vod
- 1.3.5 Strategie na snižování produkce odpadních vod
- 1.3.6 Dopad rozvoje měst
- 1.3.7 Ochrana před povodněmi
- 1.3.8 Kvalita vody
- 1.3.9 Recyklace vody
- 1.3.10 Opětovné použití kalu
- 1.3.11 Literatura

1.4 Udržitelné odpadové hospodářství

- 1.4.1 Úvod
- 1.4.2 Prevence a omezování produkce odpadů
- 1.4.3 Recyklace
- 1.4.4 Co ovlivňuje přístup k recyklaci?
- 1.4.5 Strategické plánování rozvoje měst
- 1.4.6 Zásady rozhodování
- 1.4.7 Literatura

1.5 Alternativní zdroje energie

- 1.5.1 Alternativní zdroje energie
 - 1.5.1.1 Geotermální energie
 - 1.5.1.2 Elektrická energie vyráběná v hydroelektrárnách
 - 1.5.1.3 Energie z mořských vln
 - 1.5.1.4 Energie z přílivových elektráren
 - 1.5.1.5 Konverze termální energie oceánů
 - 1.5.1.6 Větrná energie
 - 1.5.1.7 Solární energie
 - 1.5.1.8 Biomasa
- 1.5.2 Alternativy politiky
- 1.5.3 Literatura

1.6 Mobilita a městská doprava

- 1.6.1 Úvod
- 1.6.2 Trendy v městské dopravě

- 1.6.3 Dopady městské dopravy
- 1.6.4 Sociální dopady
- 1.6.5 Definice udržitelné městské dopravy
- 1.6.6 Dosažení udržitelné městské dopravy
- 1.6.7 Literatura

2. EKONOMIKA

2.1 Budování kapacit pro trvale udržitelný rozvoj

- 2.1.1 Úvod
- 2.1.2 Příklady budování kapacit
- 2.1.3 Odborná příprava jednotlivců
- 2.1.4 Institucionální budování kapacit
- 2.1.5 Úloha komunity
- 2.1.6 Budování kapacit na celostátní úrovni
- 2.1.7 Literatura

2.2 Ekonomika a finance

- 2.2.1 Úvod
- 2.2.2 Financování projektů v oblasti ochrany životního prostředí ze strany EU
- 2.2.3 Evropská investiční banka
- 2.2.4 Soukromý sektor: Program řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Eco-Management and Audit Scheme - EMAS)
- 2.2.5 Hodnota zlepšování životního prostředí
- 2.2.6 Literatura

2.3 Podpora zaměstnanosti a její udržování

- 2.3.1 Úvod
- 2.3.2 Hlavní problematika
- 2.3.3 Varianty řešení
 - 2.3.3.1 Podpora příjmu
 - 2.3.3.2 Podpora v naturáliích
 - 2.3.3.3 Další aktivní politika na trhu práce
- 2.3.4 Případová studie: New Deal Programme ve Spojeném království
- 2.3.5 Případová studie: Projekt ekologické mzdy
- 2.3.6 Literatura

2.4 Vzdělávání

- 2.4.1 Úvod
- 2.4.2 Odepření vzdělání
 - 2.4.2.1 Chudší vrstvy
 - 2.4.2.2 Osoby se zvláštními potřebami
 - 2.4.2.3 Etnické a rasové menšiny
 - 2.4.2.4 Dospělí a starší obyvatelé
- 2.4.3 Informační ekonomika a vzdělávání
- 2.4.4 Sjednocení vzdělávání – potřeba centrální motivace ke vzdělávání
- 2.4.5 Literatura

3. SOCIÁLNÍ BLAHOBYT

3.1 Demografické faktory

- 3.1.1 Úvod
- 3.1.2 Šednoucí Evropa

Obr. 1

- 3.1.3 Ubývání mladých lidí
- 3.1.4 Imigrace
- 3.1.5 Rozdíly mezi muži a ženami

Obr. 6

- 3.1.6 Literatura

3.2 Bezpečnost

- 3.2.1 Bezpečnost ve městech
- 3.2.2 Kriminalita v evropských městech
- 3.2.3 Hnací síly oslabující bezpečnost evropských měst
 - 3.2.3.1 Migrace/imigrace
 - 3.2.3.2 Zvyšování nerovnosti a zhoršování chudoby
 - 3.2.3.3 Nezaměstnanost

- 3.2.3.4 Etnická a kulturní interakce
- 3.2.3.5 Fyzické prostředí
- 3.2.3.6 Nedostatek vzdělání
- 3.2.3.7 Sociální vyloučení
- 3.2.3.8 Nedůvěra k institucím
- 3.2.4 Občanské zapojení/účasť občanů
 - 3.2.4.1 Kdo by měl být zapojen?
 - 3.2.4.2 Evropská síť prevence kriminality
- 3.2.5 Literatura

3.3 Zdravé město

- 3.3.1 Úvod
- 3.3.2 Demografické faktory
- 3.3.3 Ekologické faktory
- 3.3.4 Životní styl
- 3.3.5 Ekonomické faktory
- 3.3.6 Literatura

3.4 Dostupnost z hlediska zvláštních potřeb

- 3.4.1 Vytváření dostupných měst
- 3.4.2 Normy univerzálního plánování
- 3.4.3 Úloha místní správy
 - 3.4.3.1 Výhody plynoucí z univerzálních norem plánování a přístupnosti
- 3.4.4 Přímá opatření
 - 3.4.4.1 Udržování pořádku na chodnících
 - 3.4.4.2 Údržba a zlepšení
- 3.4.5 Doplňková opatření
- 3.4.6 Literatura

3.5 Příjmy

- 3.5.1 Generování příjmů
- 3.5.2 Převody a příjmy
- 3.5.3 Literatura

3.6 Rovný přístup k ženám a mužům

- 3.6.1 Dosažení rovného přístupu k ženám a mužům
- 3.6.2 Zaměstnanost
 - 3.6.2.1 Případová studie: Řecko – podpora podnikání žen (2)
- 3.6.3 Vzdělávání a odborná příprava
 - 3.6.3.1 Případová studie: Nizozemí– Budování sítě a profesní vývoj (3)
- 3.6.4 Literatura

3.7 Sociální integrace

- 3.7.1 Boj se sociálním vyloučením
- 3.7.2 Běženci, přistěhovalci a žadatelé o azyl
 - 3.7.2.1 Případová studie: LETS Circle Woudrichem – Nizozemí (4)
- 3.7.3 Bezdomovci a tuláci
- 3.7.4 Osoby se zvláštními potřebami
- 3.7.5 Mládež a staří lidé
- 3.7.6 Etnické a náboženské menšiny
- 3.7.7 Literatura

ÚVOD– BIOPOLIS: NÁVRAT PŘÍRODY DO MĚSTA

Města mohou být odpudivým místem. Jsou plná asfaltu a betonu, hluku a vibrací. Prach a odpady se hromadí podél ulic a na veřejných prostranstvích. Dopravní provoz, továrny, rafinérie a elektrárny vypouštějí nebezpečné emise do okolního ovzduší a vody. Hodnoty komunit žijících zde jsou oslabeny a občané mají pocit nejistoty, ohrožení a nedostatečné bezpečnosti. Tyto podmínky mohou závažně ohrožovat fyzické i duševní zdraví obyvatel měst. Současné městské prostředí také již nesvědčí mnoha druhům rostlin a zvířat.

Vzhledem k tomu, že odhadem 50 % světové populace žije ve městech, se města stala motorem moderní společnosti, centrem ekonomické, politické, společenské a kulturní aktivity a magnetem pro chudé obyvatele venkova. Nejprve ve vyspělejších zemích Evropy a Severní Ameriky a nyní také v Asii, Africe a Latinské Americe se města začala rozpínat všemi směry a pohlcují farmy a volné plochy, které jim leží v cestě. Rychlý růst měst vyvíjí tlak na veřejné služby, jako jsou dodávky vody, čištění odpadních vod a výrobu elektrické energie, aby udržely krok s poptávkou. V tomto kontextu je udržitelné řízení měst nejen nezbytností pro zvýšení kvality městského prostředí, ale přímo předpokladem pro zajištění zdravého životního prostředí pro obyvatele evropských měst.

Přírodní dědictví měst

Města se budovala v kdysi přírodních oblastech s množstvím stromů, vodních toků a luk podporujících rozmanitá ekologická společenství. Některé z těchto přírodních rysů expanzi betonu odolaly. Vodní toky jako říčky, mokřady, jezera a kanály zůstávají ostrůvky zeleně a poklidu, kde rostlinstvo, zvěř a lidé žijí v harmonických vztazích. Vodní toky nelze zastavět, a tak stále poskytují důležitý volný prostor, i když některá města mokřady a jezera vysušila a řeky a potoky spoutala do betonových žlabů. V některých případech proces růstu obešel fungující zemědělská hospodářství, které pokračují ve své činnosti, obklopené bytovou výstavbou a obchodními centry. Jinde byly zelené plochy účelně ponechány, aby poskytovaly cenné estetické, rekreační a vzdělávací možnosti pro lidi a přirozené prostředí pro původní flóru a faunu. Tato místa mají pro města velkou hodnotu, neboť se mohou stát zdrojem pro obnovu přírody při budování ekologického města, neboli „biopolis“.

V dnešní době si mnoho lidí uvědomuje, že žít ve městě nemusí vylučovat potěšení z přírody. Města v mnoha zemích podnikla úspěšné kroky k obnově prostředí přírodních systémů na svém území. Snaží se stát se „biopolisem“ nebo z hlediska přírodního prostředí udržitelným městem, kde lidská a přírodní populace žijí v harmonické rovnováze. Město Méty ve Francii s tisíciletou tradicí se v 70. letech rozhodlo rozšířit své přírodní prvky a podtrhnout krásu své unikátní městské krajiny. V průběhu minulých 30 let rozšířilo město zelené plochy na svém území o 150 % na 450 hektarů a v rámci tohoto procesu doplnilo četné cestičky, parky, zahrady a největší pěší zónu v Evropě.

Ekologie měst se stále častěji stává předmětem výzkumu v mnoha zemích, zaměřeného na vzájemný vztah živých bytostí, včetně lidí, v kontextu města. Univerzity zavedly programy ekologie měst. V jejich rámci studenti zkoumají biologické systémy svých měst a jsou často překvapeni různorodostí živočišných a rostlinných druhů, které objevili.

Význam stromů

Stromy a zeleň poskytují daleko víc než pouhé estetické hodnoty a místo k rekreaci. Slouží také důležitým funkcím životního prostředí a jeho ochrany. Stromy nabízejí stín a ochlazují vzduch. Zajišťují přirozené prostředí pro četné

druhy ptáků, hmyzu a další živočišné a rostlinné druhy. Čistí vzduch tím, že vstřebávají nejrůznější látky znečišťující prostředí, včetně oxidu uhelnatého, oxidu siřičitého, oxidu dusičitého, ozónu a pevných částic. Tyto plynné látky znečišťující ovzduší se vstřebávají drobnými póry v listech a během fotosyntézy se rozkládají na méně škodlivé látky.

Stromy také pohlcují oxid uhličitý z ovzduší, kdy se uhlík ukládá a kyslík uvolňuje zpět do ovzduší. Tímto procesem se vzduch čistí a omezuje se uvolňování skleníkových plynů, které jsou spojovány s globálním oteplováním, do ovzduší. Hlavním typem skleníkového plynu je oxid uhličitý. Většinu tohoto plynu produkuje průmysl, systémy vytápění a dopravní sítě v moderních městech. Tyto plyny se hromadí v horních vrstvách atmosféry, zabraňují stoupání teplého vzduchu vzhůru a drží jej u zemského povrchu. To naopak vede k postupnému zvyšování průměrných teplot, které mohou, nejsou-li pod kontrolou, nakonec způsobit drastické změny v modelech globálního klimatu. Polární ledovce začnou tát a zaplavovat pobřežní oblasti, výkyvy počasí budou stále prudší a budou přinášet v různých oblastech častější záplavy nebo období sucha. Častější záplavy zase způsobí rozšíření infekčních onemocnění, například malárie a horečky dengue. V konečném důsledku mohou být účinky globálního oteplování katastrofické. Z hlediska této hrozby se význam stromů ještě zvyšuje.

Zemědělství ve městě

S tím jak se města rozšiřují a zasahují do venkovských oblastí, často obcházejí malé plochy zemědělské půdy, které se nadále využívají pro zemědělství. Městské zemědělství tvoří objekty počínaje domácími zahradami až po malé komerční provozy o rozloze 200 až 1000 m² a může zahrnovat také skleníky. Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO) odhaduje, že zhruba 200 milionů městských zemědělců po celém světě dodává potraviny 700 milionům lidí. V některých zemích jsou zapojeny do některé z forem zemědělství až dvě třetiny městských domácností. Tyto provozy poskytují potraviny, jako například ovoce, zeleninu, maso a ryby, rostoucí městské populaci v rozvojových zemích. Někteří farmáři pěstují ryby, korýše a vodní rostliny v nádržích, rybnících a jezírkách. Jiní pěstují drobné zvířectvo, například králíky nebo kuřata. V Bangkoku se více než 60 % půdy v okolí měst používá pro zelinářské zahrady. V Akkře v Ghaně pokrývají městské zahrady 90 % spotřeby zeleniny obyvatel tohoto města. Ve vyspělých zemích je městské zemědělství méně běžné, ale i zde se vyskytuje. Kromě poskytování potravin plní městské zemědělství i funkci přírodní krajiny, místa, kde mohou děti pozorovat zvířata a pěstování zemědělských plodin.

Návrat přírody do města

Navrácení přírody do města není otázkou luxusu. Příroda je životně důležitá pro naše zdraví a pohodu. Naše města se musí stát příjemnější pro své obyvatele a přitažlivější pro více rostlinných a živočišných druhů. Měla by využívat přínosu zeleně a rozšiřovat přírodní systémy nacházející se na jejich území. Toho mohou dosáhnout prostřednictvím koordinovaného programu v oblasti udržitelného řízení měst, který chrání a rozšiřuje zelené plochy, chrání vodní toky, podporuje městské zemědělství a nabízí možnosti pro vzdělávání dětí i dospělých. Kromě zajišťování životně důležitých funkcí životního prostředí mohou tyto iniciativy významně prospívat fyzickému a duševnímu zdraví obyvatel. Pro úspěch každého takového programu je velmi důležité zapojení a stimulace všech občanů. Dále je uvedeno alespoň několik iniciativ, které mohou města realizovat na obnovu přírodních systémů na území spadajícím do oblasti jejich pravomoci:

Rozšíření zelených ploch

Města by měla zpracovat plány rozvoje přírodní krajiny, které propojí zelené plochy, parky, zahrady, cestičky a potůčky a provádět aktivní programy na zvětšení těchto ploch na svém území. Toho lze dosáhnout různým způsobem, včetně:

přímého nákupu nezastavěných pozemků
darování nebo odkázání pozemků
požadavku, aby určité procento nové výstavby zachovalo část půdy jako volnou plochu
zachování věcných břemen omezujících používání půdy v budoucnu pouze jako volné plochy
městských farem a zahrad (viz níže)

Vysazování více stromů

Kromě toho by měla města přijmout programy průběžného vysazování stromů podél hlavních ulic, v parcích a podél vodních toků. To by se mělo provádět jak z důvodu jejich ekologické tak i estetické hodnoty. Druhy stromů by měly být pečlivě vybrány z hlediska jejich vhodnosti pro jednotlivé oblasti a měly by být zváženy původní druhy v dané oblasti, jejich potřeba vody, náchylnost k onemocnění a jiné faktory. Přednost by měly mít stromy vyžadující minimální údržbu.

Omezení živelného růstu města

Rozvoj výstavby ovlivňuje požadavky na dopravu a zajištění dopravní infrastruktury mění způsoby využívání půdy. Skutečného pokroku v udržitelném řízení měst nelze dosáhnout bez komplexního řešení této otázky. Plánování výstavby obcí tak, aby se snížily požadavky na dopravu, zabraňování živelnému růstu města a podporování kompaktnějších komunit, kde se lidé mohou snadněji dostávat z domova do práce nebo na nákupy atd. je velmi důležité pro dosažení cíle příjemnějších měst s vyšší kvalitou života pro jejich občany.

Využití výhod vodních toků ve městech

Řeky a potoky jsou přírodními koridory, které protínají mnoho městských oblastí. Nabízejí velké možnosti pro rekreaci, vzdělávání a kontakt s přírodou. Městské řeky běžně slouží k rybaření, projížděním na lodkách a dokonce plavání, pokud to kvalita vody dovoluje. Vodní toky ve městech jsou důležitým prvkem životního prostředí, který je třeba chránit a začlenit do systému volné krajiny na území daného města. Kolem vodních toků by měly vést stezky napojené na další chodníky pěší zóny a volné plochy ve městě. Případně lze přijmout opatření na ochranu rostlinných a živočišných druhů, například oblastí hnízdění vodních ptáků, kde mohou být zajištěna stanoviště pro jejich pozorování, aniž by byli rušeni.

Ochrana městského zemědělství

Na městské zemědělství se často pohlíží jako na přežitek z minulosti, jehož využívání nakonec ustoupí rozvoji výstavby. Tento názor by však měl být přehodnocen. Zemědělské farmy a zelinářské zahrady ve městech jsou hodnotným prvkem, který lze podporovat a chránit prostřednictvím vhodné obecní politiky podporující existenci městského zemědělství a zajišťující pokračování jeho činnosti do budoucna. V této souvislosti je však třeba pečlivě zvážit, zda některé postupy, například používání pesticidů, neohrožují veřejné zdraví. Vhodnější pro městské oblasti by bylo organické zemědělství.

Zajišťování programů ekologické výchovy dětí a dospělých

Města jsou domovem přibližně poloviny světové populace a tento podíl se každým rokem zvyšuje. V městech vyrůstá mnoho dětí, které nemají buď žádné nebo jen omezené možnosti navštívit nezastavěné přírodní oblasti. Města by měla zajistit výukové programy pro děti i dospělé využívající výše uvedených přírodních prvků, tj. parků, městských farem a vodních toků. Tyto programy by měly zahrnovat pozorování života ve volné přírodě a vzdělávání v oblasti ekologie ve všech jejích formách.

Vytváření zelených střech a teras pohlcujících emise oxidu uhličitého

Nové koncepce plánování měst by měly začleňovat přírodní prvky a lépe integrovat obyvatelstvo s životním prostředím, živou přírodou a zelení. Jak od roku 1985 navrhuje Mezinárodní organizace pro biopolitiku, může být účinnou strategií pro řešení několika ekologických problémů, jimž čelí městské prostředí, včetně regulace dešťové vody a zmírnění znečištění, rozšíření stávající plochy střech umožňující vysazování stromů a keřů v nějakém lehkém substrátu. V této souvislosti lze použít modrozelené řasy pro snížení emisí skleníkového plynu, což navíc poslouží jako obnovitelný zdroj suroviny pro výrobu paliva.

Posuzování technologií z ekologického hlediska

Technologie a know-how na zabránění dalšího ničení životního prostředí sice existují, ale jejich potenciál se plně nevyužívá. Mezinárodní organizace pro biopolitiku prosazuje od roku 1985 názor, že pro zachování pozitivních aspektů technologií, které mohou pomoci podporovat život na naší planetě, je velmi důležité jejich posuzování z ekologického hlediska. Vozidla neznečišťující životní prostředí, efektivnější veřejná doprava založená na využití alternativní energie, optimální technologie v oblasti recyklace, vytápění a chlazení s použitím systémů s nízkou úrovní emisí /s nízkou úrovní znečišťujících látek, je několik příkladů udržitelných technologií, které by měly být začleněny do všech programů udržitelného rozvoje měst.

Vytvoření banky nápadů

Úspěch udržitelného řízení měst může zvýšit zapojení jednoho každého člena společnosti. V zájmu účinné reakce na uvedené výzvy je třeba přestat vynalézat již vynalezené. Špatná koordinace úsilí maří cenný čas a zdroje a škody na životním prostředí se zvyšují. Znalosti a technologie pro zabránění dalšího ničení jsou k dispozici, ale je třeba je efektivněji šířit. Mezinárodní organizace pro biopolitiku podporuje vytvoření „banky nápadů“, kam mohou všechny zainteresované strany přispět informacemi nebo názory týkajícími se udržitelného řízení měst, což přispěje k rychlejšímu přenosu znalostí, pomůže omezit znečišťování a zhoršování životního prostředí a učiní přítrž plýtvání a neetickým praktikám.

Podpora ekologické kultury

Kultura je důležitým prvkem udržitelného města. Na životní prostředí má vliv naše kultura, kterou naopak životní prostředí formuje. Ekologická kultura představuje uvědomělou snahu dosáhnout tohoto vzájemného vztahu. Estetické hodnoty, hudba, věda, umění, politika a ekonomika se mohou spojit v boji za lepší kvalitu života. Ekologická kultura ve městě může sloužit jako

potřebná hybná síla a politika podpory života ve městech přispívající k účinnějšímu provádění udržitelného řízení měst.

Zapojení médií

Zásadní úlohu při realizaci těchto iniciativ hrají média. Média koordinují a uvádějí do vzájemného vztahu informace a tím formují a inspirují sociální a kulturní postoje. Moc médií ovlivňovat veřejné mínění i dostupná infrastruktura mohou přispět k realizaci udržitelného řízení měst v každém evropském městě.

Města, která přijmou program udržitelného řízení s cílem snížit emise na nulu budou sklízet výhody v současné době i v budoucnu. Stanou se atraktivnějším, zdravějším a příjemnějším místem, vrátí se do nich živá příroda a čistý vzduch díky stromům, které pohlcují znečišťující látky i uhlík, z čehož budou těžit obyvatelé měst i živá příroda. Návrat přírody a kultury do měst by byl velkým krokem k vytváření skutečného ekologického města typu biopolis.

Literatura

1. Vlavianos-Arvanitis A. Bio-Syllabus for European Environmental Education, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 880 pp. 2003
2. Vlavianos-Arvanitis A. Bio-Architecture In: Biopolitics – the Bio-Environment – Bio-Syllabus, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1992
3. Vlavianos-Arvanitis A. Biopolitics – The Bios Theory, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990
4. Cassios C.A. Landscape Values and Bio-Aesthetics in Biopolitics, The Bio-Environment Volume II, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), p.242. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
5. Simonis U. and Hahn E. Ecological Urban Restructuring in Biopolitics – The Bio-Environment Volume III, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), p.544. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1991
6. Keles R. Bios and the Urban Planning Dimensions for the Future in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.199-205. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
7. Cassios C.A. Landscape Values and Bio-Aesthetics in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.239-242. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
8. Kamienski E. Bio-Environment Evaluation in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.243-250. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
9. Papaioannou J.G. Environment and the Role of Ekistics in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.213. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
10. Erturk Z. Livable Cities, in The Bio-Environment and International Cooperation, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.39-41. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990.
11. Samsunlu A. The Golden Horn Project and its Present Status, in The Bio-Environment and International Cooperation, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.31-38. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990.
- 12.

1. ŘÍZENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

1.1 Udržitelné řízení využívání půdy

1.1.1 Úvod

Plánování a řízení využití půdy je v současné době jednou z priorit v oblasti udržitelného rozvoje. Způsob, jakým se využívá městská půda, může mít značný dopad na životní prostředí. V dnešních městech se půda využívá velmi koncentrovaně, zatímco na periférii je výstavba koncentrována méně, s nižší hustotou zástavby. Hustý provoz, běžný v oblastech s nízkou hustotou zástavby způsobuje znečištění ovzduší a emise skleníkových plynů. Tyto modely využívání půdy mají také negativní dopad na krajinu, neboť pohlcuje rozsáhlé plochy a přírodní stanoviště v městech a kolem nich. S tím, jak pokračuje trend směrem ke zvyšování urbanizace, musí vlády podporovat politiku a iniciativy ekologického využívání půdy, které podporují udržitelné plánování a řízení měst. Zástavba městské půdy se musí provádět způsobem, který je citlivý k lidským potřebám a zároveň minimalizuje negativní ekologické dopady (1,2).

Ačkoliv celkový počet obyvatel v posledních letech zaznamenává relativně stabilní růst, mění se životní styl, například přibývání jednočlenných domácností, zvyšuje potřebu bytové výstavby. Lidé se stále stěhují do měst za pracovními příležitostmi. Příznivé ekonomické podmínky také ovlivnily touhu po nákupu pozemků a celkově narůstá i osobní bohatství obyvatel. Tento trend rostoucího bohatství zvyšuje spotřebu půdy několika způsoby. Rostoucí životní úroveň se přenáší do oblastí s nižší hustotou obyvatel, neboť mladé páry si budují rodinné domky na předměstích. Rostoucí potřeby rekreace také vyžadují půdu ve velkých městských aglomeracích nebo v jejich blízkosti. V posledních letech došlo ke čtyřnásobně většímu nárůstu počtu nových automobilů ve srovnání s počtem novorozenců a předpokládá se, že silniční doprava v městských oblastech vzroste do roku 2030 o 40 %. Roste počet vlastníků několika bytů. V oblasti velkého Madridu bylo například v 90. letech postaveno 513 000 nových domů, i když počet obyvatel vzrostl v tomto období pouze o 240 000 (3,4).

Změny v dopravě a komunikacích představují další velkou proměnnou z hlediska neustálé poptávky po pozemcích ve městech (4,5). Zatímco se města historicky vyvíjela podél řek, kde lodní doprava usnadňovala obchod, dnešní rychlý rozvoj sofistikovaných dopravních sítí zpřístupnil i okolní oblasti. Výsledkem je expanze měst do odlehlejších oblastí. Na rozdíl od koncentrované výstavby v městech je tento živelný růst měst často rozptýlený a daleko náročnější na pozemky pro účely výstavby domů, komerční a dopravní účely.

1.1.2. Kritika současného územního plánování měst

Špatné postupy územního plánování měst snižují kvalitu jejich životního prostředí. Zástavba s nízkou hustotou charakteristická pro živelný růst měst je spojena s vysokými ekologickými a ekonomickými náklady a neefektivním využitím půdy. Naopak bydlení v centru města nabízí četné výhody, jako jsou kratší vzdálenosti, blízkost zaměstnání a větší možnost volby různých činností. Obyvatelé měst mají větší možnosti kulturního, společenského a sportovního vyžití a vzdělávání. Veřejná doprava je dostupnější a má kratší intervaly. Větší využívání veřejné dopravy snižuje znečišťování ovzduší automobily a potřebu pozemků na silnice a parkoviště (6). Nicméně s růstem blahobytu sílí živelný růst měst. V této souvislosti je nezbytné, aby vlády plánovaly udržitelné využití půdy způsobem, který je citlivý k potřebám obyvatel a který minimalizuje případné negativní dopady městských

aglomerací na životní prostředí. Mezi hlavní nevýhody současného plánování rozvoje měst patří:

- model rozvoje výstavby podporující nadměrné cestování, které přispívá ke znečišťování ovzduší, vod a zvyšování hlučnosti
- špatné plánování výstavby, uspořádání budov a metody výstavby, které nejsou schopny reagovat na zvyšující se počet obyvatel a často vytvářejí přelidněné zanedbané oblasti s nedostatkem zeleně a opuštěnými domy
- nedostatek komplexního územního plánování, které by města oživilo zajištěním přístupu do různých oblastí, například do rekreačních a nákupních středisek, zejména pro chudší vrstvy obyvatel (1).

Tuto poslední nevýhodu dále zhoršuje výstavba velkých nákupních komplexů mimo města, což zvyšuje potřebu dopravy a negativně ovlivňuje místní podniky. Uvedené nevýhody nenaznačují, že řešením by mělo být omezování výstavby, ale že by měl být spíše kladen důraz na výstavbu o přiměřené hustotě, která chrání volné plochy a respektuje potřebu soukromí. Alternativní přístupy k územnímu plánování zahrnují:

- efektivnější využívání stávající půdy, prostoru a zdrojů
- atraktivní „ekologické“ budovy šetrné k životnímu prostředí
- náležitě projektované ulice a veřejná prostranství
- komplexní veřejnou dopravu, chodníky pro pěší a cyklistické stezky jako alternativy automobilové dopravy

1.1.3. Hustá zástavba

Hustější zástavba může přispívat k udržitelnějším modelům využívání půdy několika způsoby. Méně půdy použité pro městskou zástavbu zvyšuje možnost využití půdy pro volné plochy. Poskytování služeb a využívání zdrojů je efektivnější z hlediska snížené spotřeby paliv a úspory nákladů z používání stávajících veřejných zařízení. Pro zajištění těchto výhod mají urbanisté k dispozici mnoho variant územního plánování. Nová zástavba by mohla být hustější a v blízkosti stávající zástavby, infrastruktury a služeb, aby bylo možno využívat dostupné zdroje. Bytová výstavba by se mohla soustředit podél dopravních koridorů a uzlů, což by přispělo k větší dostupnosti veřejné dopravy, zaměstnání, služeb a různých zařízení a zároveň k zachování větších volných ploch ve městech (4). Město Curitiba v Brazílii se například stalo modelem udržitelného rozvoje měst tím, že integrovalo dopravu, využití půdy a bytovou výstavbu tak úspěšně, že se značně zvýšila kvalita života jeho obyvatel.

1.1.4. Snižování závislosti na automobilech

Vzájemný vztah mezi využitím půdy pro dopravní infrastrukturu a urbanizaci je patrný po celé Evropě. Plocha půdy, kterou spotřebovaly městské dopravní sítě v druhé polovině minulého století, vzrostla v mnoha městech odhadem o 50 %. Zároveň se téměř ve všech městech Evropské unie zvyšuje počet automobilů v soukromém vlastnictví, s největším nárůstem v nových členských státech (7). To má značné ekologické důsledky ve formě ztráty volné plochy, zvětšení plochy nepropustného povrchu a vyšší úrovně znečišťování ovzduší. Rozhodnutí týkající se výstavby městské dopravy, která jsou založena na spolehlivých a dostatečných informacích a která neztrácí ze zřetele tyto otázky, mohou zajistit úspěšné budování udržitelného životního prostředí měst.

Jedním ze způsobů řízení lepšího využití půdy, co se týká městské dopravy, je podpora veřejné přepravy a odrazování od používání soukromých automobilů. Zajištění dobrého přístupu usnadňuje využívání veřejné dopravy

a snižuje dopravní zácpy, znečišťování ovzduší a potřebu parkovišť ve vnitřním městě. Územní plánování lze v tomto ohledu využít soustředováním obchodních a komerčních center v oblastech dobře dostupných pomocí veřejné dopravy. Nizozemí například zavedlo politiku nazvanou *správný podnik na správném místě*, na jejímž základě jsou podniky a služby závislé na veřejné dopravě umístěny v oblastech snadno dostupných pomocí veřejné dopravy **(8)**. Tato strategie může být doplněna omezením parkování, čehož lze dosáhnout tím, že bude veřejná doprava pro dojíždějící pohodlnější než používání soukromých automobilů.

Využívání veřejné dopravy lze také podpořit tím, že se bude náležitá pozornost věnovat výstavbě silničních sítí a investic do dopravní infrastruktury. V Evropě existuje mnoho příkladů dobrého řešení veřejné dopravy. V Grenoblu jako první znovu zavedli modernizované, velmi dobře dostupné tramvaje jako účinnou variantu povrchové dopravy. V mnoha městských centrech jsou běžné pruhy vymezené pro veřejnou dopravu a vozy taxi služby. V řadě měst se nyní používají trolejbusy, které podobně jako tramvaje jezdí ve vyhrazených pruzích, kde je provoz ostatních vozidel zakázán, což umožňuje dodržovat jízdní řád. To je zvláště užitečné v době dopravní špičky, kdy je provoz ostatních vozidel neúnosně pomalý.

Kromě toho má zásadní význam pro omezení používání automobilů a podporu udržitelnějších dopravních alternativ zajištění pěších zón a sítí cyklistických stezek, které nejsou z hlediska potřeby půdy tak náročné. Krátké vzdálenosti lze snadno překonat pěšky a v tomto ohledu podpora pěší a cyklistické dopravy ve městech nejen odlehčuje hustému provozu, ale zároveň podporuje zdravější životní styl. Města mohou v rámci územního plánování také budovat rezidenční a komerční oblasti napojené na veřejnou dopravu bez potřebné infrastruktury pro automobily. V tomto smyslu mohou přizpůsobit i stávající využití půdy v městských oblastech. Atény nahradily automobilovou dopravu v centru pěšími zónami dostupnými nově vybudovaným systémem metra.

Podobně také využívání cyklistické dopravy prodlužuje vzdálenost, kterou lze překonat bez použití vozidel náročných na zdroje a znečišťujících ovzduší. Nizozemí je příkladem toho, jak může lepší zajištění infrastruktury a sdílené využívání silnic pomoci omezit provoz v městských centrech. Síť cyklistických tras po celém městě zde zahrnují vyhrazené cyklistické trasy, regulaci silničního provozu a budování zařízení pro parkování a úschovu kol. Hodnotící studie provádění takového plánu v Delfách ukázala 10% nárůst průměrné cyklistické dopravy **(9)**.

1.1.5. Potřeba flexibilnějšího územního plánování

Územní plánování je formou regulace využívání půdy, která kontroluje využívání půdy a intenzitu tohoto využívání **(10)**. V minulém století se územní plánování stalo standardním nástrojem urbanistického plánování. Pomohlo zavést zásadu, že právo k soukromému majetku musí někdy ustoupit veřejnému zájmu **(11)**. Územní plánování vyžaduje povolení jako prostředek kontroly výstavby v městských oblastech. Ve vymezených zónách povoluje určité typy výstavby, například rodinné domky (nízká hustota) nebo výškové obytné budovy (vysoká hustota), které jsou navzájem kompatibilní. Může také regulovat dispozice a výšku budov, maximální plochu, která může být zastavěna, umístění budovy v rámci daného území, poměr různých typů prostoru (tj. krajinná plocha, vydlážděná plocha), a potřebnou kapacitu parkovišť **(12)**. Regulace územního plánování se poprvé objevila v Německu a Kalifornii v druhé polovině 19. století s cílem snížit výkyvy v hodnotách nemovitostí, chránit zájmy vlastníků nemovitostí a budovat uspořádanější města. Za důležitou strategii na ochranu veřejného zdraví i hodnoty majetku

bylo považováno zejména oddělení rezidenčních čtvrtí od průmyslových (4). Systémy územního plánování mají obvykle mechanismy povolující v některých komplikovaných případech výjimky, například v případě zvláštní povahy dotyčného majetku (12).

Celková bilance územní plánování je však smíšená. Oddělení obytných, průmyslových a komerčních čtvrtí může být sporné. Má sice výhody, co se týká oddělení průmyslu, ale zda vytváří lepší životní a pracovní prostředí, zůstává otázkou (11). V mnoha městech přispělo územní plánování v zásadě k rasovému a sociálně ekonomickému vyčlenění a segregaci, zejména omezením výstavby obydlí pro vícečetné rodiny a jiných finančně dostupnějších typů bydlení. Územní plánování také ztěžuje možnosti měst přizpůsobovat se měnícím se podmínkám a brání jim, aby mohla fungovat jako flexibilní, organický systém. Například mnoho opuštěných průmyslových a železničních objektů nabízí cenné příležitosti pro opětovné využití jako rezidenčních a komerčních center, čímž by byly stávající volné plochy ochráněny před zástavbou (13). Došlo také k rychlému nárůstu cen za bydlení v městských oblastech a kritici tvrdí, že v některých případech více než polovina těchto cen ve skutečnosti odráží skryté náklady na restriktivní nařízení územního plánování.

Oddělení rezidenčních oblastí od oblastí, kam dojíždí obyvatelé do zaměstnání značně zvyšuje potřebu dopravy, čímž se zhoršuje znečišťování ovzduší a hustota silničního provozu. Větší průmyslové podniky, které využívají intenzivněji moderní výrobní technologie, mohou skutečně z tohoto typu územního plánování těžit. Avšak pro malé a střední podniky, které nijak významně neznečišťují životní prostředí, může být výhodnější začlenění do místních komunit na základě náležité regulace a řízení ochrany životního prostředí. Integrace do místních komunit zajišťuje také lepší přístup k dodavatelům a zákazníkům, což je obzvláště významné pro sféru služeb. Mnoho urbanistů proto zastává názor, že flexibilní plánování kombinující využití půdy pro rezidenční a komerční účely, je-li náležitě prováděno, může vytvářet udržitelnější komunity tím, že obyvatelé budou blíže svým pracovištím a službám, což sníží závislost na automobilech (14).

Propojení regulace v rámci územního plánování s aspekty ochrany životního prostředí může mít významný vliv na minimalizaci ekologických škod na půdě, vodách a ovzduší a přispívat k udržitelnému rozvoji měst. Co se týká ochrany vodních zdrojů existuje například několik možností využití půdy, které by to mohly usnadnit. Jedním z příkladů by bylo postavení vodní nádrže mezi zastavěnými částmi města, obklopené plochami zeleně, která by vyloučila jakoukoliv zástavbu snižující propustnost povrchu. Tato metoda by také přispěla k prevenci záplav. Další možností by mohlo být využití vodních toků a podzemních vod, které by určovaly vývoj budoucí urbanizace. Příkladem může sloužit italské město Reggio Emilia, kde byly konkrétní oblasti zařazeny do jednotlivých kategorií podle schopnosti regenerace vody, půdy a ovzduší. Tato kategorizace slouží k omezování výstavby v oblastech s nejvíce ohroženými zdroji a stanoví cíle v oblasti ochrany životního prostředí, například počet stromů vysázených podél silnic (15).

1.1.6. Závěr

Rostoucí urbanizace bude vyžadovat stále více půdy. Začlenění environmentálních dimenzí do řízení využití půdy v městských oblastech od samého počátku procesu územního plánování může významně přispět k budoucí udržitelnosti evropských měst. Podstatou je upustit od metod řízení měst založených na úzce zaměřené politice využití půdy a orientovat se na širší pojetí vycházející z předpokladu, že způsoby využití půdy, které jsou na

hranici únosnosti pro životní prostředí, ohrožují dlouhodobou udržitelnost evropských měst (15).

1.1.7. Literatura

- DETR – Our Towns and Cities: The future – 2002 – DETR
- Mattingly, M – Management of the Urban Environment – The challenge of environmental management in urban areas -2002
- European Environment Agency, Urban sprawl in Europe-the ignored challenge, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
- Barton, H – Sustainable Communities The Potential of Eco – Neighbourhoods – 2000
- Atkinson, A – Organisation and Politics in Urban Environmental Management – The challenge of environmental management in urban areas -2002
- Atkinson A. The Development of A Systematic Approach to Urban Environmental Planning- The challenge of environmental management in urban areas -2002
- European Conference of Ministers of Transport, Implementing Sustainable Urban Transport Policies, ECMT-OECD final report, 2001. <http://www.cemt.org/online/council/2001/CM0113e.pdf>
- European Commission Green Paper, The Citizens' Network – Fulfilling the potential of public transport in Europe, 1995. http://aei.pitt.edu/1233/01/public_transport_gp_COM_96_601.pdf
- European Academy of the Urban Environment, Delft: Promoting the use of bicycle by systematic town planning, 1996. <http://www.eaue.de/winuwd/78.htm>
- Kivell, P. – Land and the City – Patterns and Processes of Urban Change -1999
- Frumkin H., Frank L. and Jackson R. Urban Sprawl and Public Health 2004
- European Environment Agency, The European Environment, State and Outlook 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
- Commission of the European Communities, Green Paper on the Urban Environment, 1990. http://aei.pitt.edu/1205/01/urban_environment_gp_COM_90_218.pdf
- Planning Commissioners Journal <http://www.plannersweb.com/wfiles/w205.html>
- European Commission, European Sustainable Cities Report, Expert Group on the Urban Environment, Brussels, 1996. <http://store1.digitalcity.eu.com/store/release/dok/doc/AAAKQNU.pdf>

1.2 Ekologie města

1.2.1 Úvod

Ekologické dopady lidské činnosti zasahují daleko za oblasti, kde se provádějí. Změny životního prostředí vyvolané rozvojem měst mohou mít dalekosáhlé důsledky na kvalitu ovzduší a vod, biologickou rozmanitost a přírodní zdroje. Základním cílem udržitelného řízení měst je snižování ekologických nákladů na současné činnosti, aby se přírodní zdroje byly schopny obnovovat a byly zachovány i pro budoucí generaci. Dosažení tohoto cíle bude vyžadovat zásadní přechod od „dosud běžné“ praxe řízení měst k aktivnímu biocentrickému přístupu. Výzkumní pracovníci a tvůrci politiky v Evropské unii vyvíjejí tvůrčí a inovační způsoby řešení zhoršování životního prostředí a jeho fragmentace vyvolaných urbanizací. Tyto postupy zahrnují

strategie na omezení ničení přírodních stanovišť, zachování přírodních zdrojů a zajištění čistšího a příjemnějšího městského prostředí pro obyvatele.

Dnešní model urbanistické expanze lze charakterizovat jako nedostatečně řízený živelný růst měst. Neprobíhá sice zcela bez veřejného dohledu, ale nástroje, které jsou k dispozici pro jeho řízení nedostatečně efektivně kontrolují tento proces a nejsou schopny zabránit velkým negativním dopadům na přírodní prostředí. Důvodem mohou být vzájemně protichůdné cíle mezi jednotlivými úrovněmi státní správy nebo ministerstvy. V zásadě lze často tuto protichůdnost omezit na konflikt mezi hospodářským růstem a ochranou životního prostředí. Tento model rozvoje by měl být nahrazen koordinovanějším a účinnějším modelem vycházejícím z řízení růstu a udržitelného rozvoje minimalizujícím dopady na životní prostředí (1).

1.2.2 Nedostatečně řízený živelný růst měst

V Evropě začal převládat živelný růst měst, rychlá expanze bytové, komerční a průmyslové výstavby ve venkovských oblastech s nižší hustotou zástavby ve srovnání s městy. Volnost pohybu, kterou poskytuje současná dopravní síť, byla klíčovým faktorem podporujícím živelný růst měst. Za posledních padesát let ustoupilo rozvoji měst více farem, lesů, přírodních oblastí a volných ploch než kdykoli v historii a tato ztráta přírodních oblastí je často nezvratná.

Živelný růst měst dále zhoršil ekologické problémy, jako je znečišťování ovzduší a vod, produkce odpadu, spotřeba energie, nedostatek vody, ztráta přírodních stanovišť a globální oteplování. Ekonomické náklady budování nových oblastí jsou také velkou zátěží pro společnost. Například zřízení nového průmyslového parku ve venkovské oblasti vyžaduje zlepšení infrastruktury týkající se například silnic, dodávky energií a likvidace odpadů. Následný rozvoj bytové výstavby naopak vyvolá potřebu budování služeb, včetně komerčních zařízení, škol, parků atd. Mnoho z těchto nákladů nese veřejný sektor. Živelný růst měst by tedy neměl být posuzován jen z hlediska dopadu na bezprostřední životní prostředí, ale také z hlediska regionálních dopadů (2).

1.2.3 Příčiny živelného růstu měst

Hnací síly živelného růstu měst jsou různorodé a složité. Kromě jiného zahrnují nižší ceny pozemků v oblastech mimo urbanizované oblasti ve srovnání s velkými městy, růst osobních příjmů, velkokapacitní investice do dopravní infrastruktury umožňující obyvatelům bydlet ve větší vzdálenosti od místa svého zaměstnání, touha žít v zeleni, snahy vlastníků půdy ve venkovských oblastech „zpeněžit“ zvyšující se trend rozvoje venkova, rozptýlení center zaměstnanosti do odlehlých oblastí, příliv pracovníků s nízkými příjmy ochotnými přistoupit na nižší mzdy za manuální práci a nenáročnou bydlení ve starších městech a obecný trend globalizace trhů. Ačkoliv se mnoho faktorů podporujících živelný růst měst odvíjí od ekonomických sil, mohou všechny z nich do určité míry řešit také politici a urbanisté (2).

1.2.4 Dopady živelného růstu měst

Nový rozvoj měst vyžaduje více než výstavbu budov a silnic. Nová výstavba vyžaduje zajištění dodávek energie, služeb policie, sběru a likvidace odpadu, údržby silnic, zdravotnických zařízení a pohotovostních služeb. Tyto služby se neobjeví přes noc, ale postupně jich přibývá spolu s celkovým rozvojem výstavby a růstem počtu obyvatel. Bytová výstavba vyžaduje komerční služby, přístup obyvatel do zaměstnání, škol a k rekreačním aktivitám. Průmyslové objekty vyžadují přístup k dopravě, dodávky energie a pracovní

síly. To zdůrazňuje potřebu plánování a programování zlepšování veřejné infrastruktury tak, aby byly dostatečně zajištěny služby pro rostoucí populaci.

Systémy veřejné dopravy mají zásadní význam pro účinné a efektivní fungování jakéhokoli města, neboť umožňují přesun obyvatel měst na různá místa a zároveň minimalizují ekologické dopady spojené s používáním automobilů. Avšak živelný růst měst nepodporuje alternativní způsoby dopravy, jako je hromadná a cyklistická doprava, a namísto toho počítá s individuální dopravou. Výsledkem je rostoucí hustota provozu a znečišťování ovzduší, více dopravních nehod, ztráta produktivity a snižování výnosů z veřejné přepravy. S tím, jak se městské oblasti rozprostírají do krajiny, zvyšuje se tlak na veřejných sektor, aby financoval nákladnou modernizaci dopravních kapacit.

Ke zvýšenému znečišťování ovzduší způsobenému dopravou dochází v důsledku výstavby sídlišť na předměstích o nízké hustotě obyvatel, neboť se zvyšuje počet lidí dojíždějících do práce. To nejen zvyšuje lokální znečišťování ovzduší, ale také emise skleníkových plynů, které přispívají ke globálnímu oteplování. Výstavba nepropustných povrchů, například silnic, chodníků, parkovišť a budov snižuje doplňování podzemních vod a ztěžuje odtok dešťové vody obsahující znečišťující látky, jako například zbytky pneumatik, motorovou naftu a jiné kapaliny z automobilů, odpadky a těžké kovy, do řek a vodních toků.

Zvláštní problém v této souvislosti představuje pobřeží Středozemního moře. V těchto oblastech došlo jen v průběhu 90. let k 10% zvýšení nepropustných struktur **(1)**. Nedostatek vody je v tomto regionu zvláště vysoký a přepokládaný růst městské populace jen zesiluje obavy ze zvyšující se potřeby dodávek vody. Největší masa populace se soustředí podél pobřeží v délce necelých 400 km, kde téměř 4 z 5 Evropanů žijí v městských oblastech a 60 % těchto obyvatel nadměrně využívá dostupných vodních zdrojů.

Rostoucí urbanizace negativně ovlivňuje život v přírodě. S tím, jak do přírodních oblastí proniká stále hustější zástavba, dochází k fragmentaci přírodních stanovišť a narušování přírodní krajiny silnicemi a dálnicemi. Překonávání těchto překážek může být osudné pro některé druhy zvěře, neboť jejich střety s lidmi a vozidly si vybírají svou daň. Snižování počtu přírodních stanovišť a tras stěhování může mít závažný dopad na zvěř a ptáky. Život v přírodě se přizpůsobuje a přírodní systémy se nepředvídatelně mění, což může vést ke katastrofálním změnám v lokální ekologii, tocích energie a koloběhu živin **(2)**.

Živelný růst měst má také sociální rozměr. Obyvatelstvo se přemísťuje nerovnoměrně. Lidé, kteří se stěhují z hustě zalidněných městských oblastí do oblastí s nižší hustotou a do zeleně patří obvykle k bohatším vrstvám, které si mohou dovolit v těchto oblastech bydlet. Zároveň se skupiny s nižšími příjmy soustřeďují do čtvrtí městských center, kde jsou ceny za bydlení nižší. Pro tyto čtvrti vnitřního města se většinou stala charakteristickou chudoba, kriminalita, opuštěné podniky a odpadky. Stávají se také magnetem pro přistěhovalce hledající zaměstnání a lepší život. Tento řetěz může vést ke zhroucení integrace, bezpečnosti a stability komunit, s dlouhodobými negativními dopady na důvěru občanů vůči vládě. S tím, jak Evropa směřuje k další integraci nových členských států, musí její města brát v úvahu, jak jejich politika a priority v oblasti využívání půdy mohou ovlivnit ekologii lidských vztahů i přírodní prostředí. To staví před urbanisty značný problém – jak vyvážit sociální rovnost s urbanizací.

1.2.5 Řízení růstu a udržitelný rozvoj

Aby bylo možno překonat nedostatečně řízený model živelného růstu měst z nedávné minulosti, jsou potřebné konzistentní a koordinované cíle a politiky na úrovni EU i na úrovni jednotlivých států, regionů a měst. Ekonomické cíle by měly být pečlivě vyváženy s potřebou ochrany životního prostředí. Příslušný komplexní program by měl zahrnovat realistické cíle, dohodnutý akční plán a přiměřená kritéria pro hodnocení pokroku. Uvedený plán by měl být periodicky modifikován, aby zohledňoval měnící se podmínky nebo nové informace. Oblasti určené pro budoucí výstavbu by měly být jasně vymezené a ostatní oblasti by měly být vyhrazeny pro ochranu přírodních zdrojů, stanovišť a zemědělství.

K hlavním nástrojům, které mají urbanisté k dispozici, patří regulace typu a hustoty využití půdy a plánování a výstavba zlepšené infrastruktury. To jsou základní nástroje pro provádění řízení růstu, ale potřebná je i koordinace s ostatními politikami a programy. Města a regiony by měly zpracovat programy ekonomického rozvoje, které budou konzistentní s rozvojem města, a programy zlepšení dopravy. Podobně by měly být v oblastech určených k výstavbě zajištěny veřejné služby, jako je dodávka vody, čištění odpadních vod, školy a rekreační oblasti a časově zkoordinovány s výstavbou. Zároveň by tyto služby neměly být zaváděny oblastí, o nichž se rozhodlo, že zůstanou nezastavěné.

Mnoho měst v Evropě začalo aktivně provádět opatření na zvýšení přitažlivosti měst (urbanismus) snížení neefektivní, neudržitelné expanze měst a jejich živelného růstu (urbanizace). Strategie „tvůrčí kontroly“ se staly základem politiky zaměřené na kontrolu hnacích sil živelného růstu měst. Tyto strategie podporují udržitelné využívání oblastí kolem měst a v městech s cílem nejen zachovat zdroje, ale zvýšit přitažlivost života v městech. To znamená omlazení měst a obohacení městského prostředí **(1)**. Tento přístup se setkal s oblibou v mnoha zemích, nejvíce v Nizozemí s velmi vysokou hustotou zalidnění. Uvedeného cíle ve spojení s inovacemi dopravy a dalšími strategiemi bylo dosaženo pomocí začlenění města a ekologických systémů do holistické struktury. Městské prostředí je stále více vnímáno nikoli odděleně od přírodního prostředí, ale jako jeho pozitivní a udržitelná součást.

1.2.6 Zásady ekologie města

Města se budovala v kdysi přírodních oblastech s množstvím stromů, vodních toků a luk podporujících rozmanitá ekologická společenství. Některé z těchto přírodních rysů expanzi betonu odolaly. Vodní toky jako říčky, mokřady, jezera a kanály zůstávají ostrůvky zeleně a poklidu, kde rostlinstvo, zvěř a lidé žijí v harmonických vztazích. Vodní toky nelze zastavět, a tak stále poskytují důležitý volný prostor, i když některá města mokřady a jezera vysušila a řeky a potoky spoutala do betonových žlabů. V některých případech proces růstu obešel fungující zemědělská hospodářství, které pokračují ve své činnosti, obklopené bytovou výstavbou a obchodními centry. Jinde byly zelené plochy účelně ponechány, aby poskytovaly cenné estetické, rekreační a vzdělávací možnosti pro lidi a přirozené prostředí pro původní flóru a faunu.

Dnes je městské prostředí domovem rostlin, hmyzu a zvířat i lidí. Ekologii města lze pochopit na základě posouzení odlišných charakteristik městského prostředí. Městské ekologické komunity se často výrazně odlišují od svých protějšků na venkově. Během času se přizpůsobily přítomnosti koncentrovaných lidských činností a struktur a modifikovaly své chování. Například některé druhy zvířat, které tradičně lovily během dne, vycházejí na lov v noci, aby zapadly do městského prostředí a vyhnuly se kontaktu s lidmi **(3)**.

Avšak ne všechny živočišné druhy se přizpůsobují životu ve městě stejně snadno. Například malí ptáci jsou schopni přizpůsobit se městskému prostředí snadněji než větší druhy. Souvisí to s dostupností potravy. Fragmentace zelených ploch způsobená urbanizací má různé účinky na větší savce. S tím, jak městské prostředí proniká do méně zastavěných oblastí je pravděpodobný větší kontakt s různými živočišnými druhy, a tedy i větší pravděpodobnost střetu. V těchto případech je bezprostředním poraženým zvěř a dlouhodobými poraženými komunity, které přicházejí o přírodní zdroje.

V dnešní době si mnoho lidí uvědomuje, že žít ve městě nemusí vylučovat potěšení z přírody. Města v mnoha zemích podnikla úspěšné kroky k obnově prostředí přírodních systémů na svém území. Snaží se stát se ekologickými městy, kde lidská a přírodní populace žijí v harmonické rovnováze. Jedním ze způsobů je zajištění více stromů a zelených ploch. Stromy a zeleň poskytují daleko víc než pouhé estetické hodnoty a místo k rekreaci. Slouží také důležitým funkcím ochrany životního prostředí. Stromy nabízejí stín a ochlazují vzduch. Zajišťují přirozené prostředí pro četné druhy ptáků, hmyzu a další živočišné a rostlinné druhy. Čistí vzduch tím, že vstřebávají drobnými póry v listech znečišťující ovzduší, které se během fotosyntézy rozkládají na méně škodlivé látky.

Pohlčováním oxidu uhličitého z ovzduší, kdy se uhlík ukládá a kyslík uvolňuje zpět do ovzduší, stromy pomáhají čištění vzduchu a omezování uvolňování skleníkových plynů, které jsou spojovány s globálním oteplováním, do ovzduší. Hlavním typem skleníkového plynu je oxid uhličitý. Většinu tohoto plynu produkuje průmysl, systémy vytápění a dopravní sítě v moderních městech. Tento a další plyny se hromadí v horních vrstvách atmosféry, zabraňují stoupání teplého vzduchu vzhůru a drží jej u zemského povrchu. To naopak vede k postupnému zvyšování průměrných teplot, které mohou nakonec způsobit drastické změny v modelech globálního klimatu (3).

Nové koncepce plánování měst by měly začleňovat přírodní prvky a lépe integrovat obyvatelstvo s životním prostředím. Živá příroda a zeleň mají pro společnost neocenitelnou hodnotu. Nejen zmírňují mnoho ekologických problémů spojených se životem ve městě, ale mají také velmi podstatný ekonomický dopad. Jako příklad může sloužit „Projekt zelených střech“, studie provedená v Torontu v Kanadě, která potvrdila pozitivní ekologické účinky a sociální výhody používání zelených střech. Zelené střechy, rozšíření stávající plochy střech umožňující vysazování stromů a keřů v nějakém lehkém substrátu, byly oceněny jako účinná strategie pro řešení několika ekologických problémů, jimž čelí městská centra, včetně regulace dešťové vody a zmírnění znečištění. Srážky se zadržují ve vegetaci na střeše a voda nestéká na nepropustné povrchy. Univerzita Ryerson provedla studii, podle níž instalace vegetace o rozloze odhadem 5,000 ha na střechách větších než 350m² by mohla ušetřit městu odhadem 39 milionů kanadských dolarů na kontrolu znečišťujících látek a eroze a dalších 46 milionů v souvislosti se zadržovanou vodou. I když náklady na instalaci systémů zelených střech převyšují náklady tradičních metod a materiálů, výhody pro životní prostředí, infrastrukturu a sociální výhody převyšují výhody, které nabízejí konvenční postupy (4).

Zelené plochy a kontakt s živou přírodou mají také příznivý vliv na zdraví, například snižují stres a motivují k fyzické činnosti. A nakonec, parky a jiné přírodní krajinné útvary zvyšují hodnotu nemovitosti a upevňují sousedské vztahy.

1.2.7 Literatura

1. European Environmental Agency, Urban Sprawl in Europe: the Ignored Challenge, Report No. 10/2006, <http://reports.eea.europa.eu>
2. Alberti, Booth and Hill, Marzluff, The Impact of Urban Planning on Ecosystem Dynamics, Urban Research Initiative: NSF Proposal 1999-2002
3. Schaefer, V., Rudd, H. and J. Vala. 2002. Urban Biodiversity: Exploring Natural Habitat and its Value in Cities. Douglas College Centre for Environmental Studies & Urban Ecology, New Westminster, BC www.psac.wa.gov/Publications/03_proceedings/PAPERS/ORAL/2c_schaef.pdf
4. Doshi, D. Report on the Environmental Benefits and Costs of Green Roof Technology for the City of Toronto. Report for City of Toronto and Ontario Centres for Excellence, 2005. <http://www.toronto.ca/greenroofs/findings.htm>

1.3 Udržitelné vodní hospodářství

1.3.1 Úvod

Voda je životně důležitý zdroj pro každou komunitu a v městských oblastech je nepřetržitá dodávka čisté, pitné vody nezbytná. Dříve se sídliště stavěla v blízkosti pramenů, řek, jezer nebo v pobřežních oblastech, neboť tam byly zajištěny bohaté zdroje vody pro spotřebu i jako prostředek k likvidaci odpadů. Avšak s tím, jak se rozrůstala populace a rozvíjel průmysl, musela města hledat modernější způsoby zajištění potřeby vody. Dnes jsou dodávka vody a čištění odpadních vod mezi prvními systémy veřejné infrastruktury zaváděnými v městských oblastech. Přesto potřeba adekvátní ochrany městského životního prostředí vyžaduje stále novější a dlouhodobější strategie řízení spotřeby vody a úpravy a likvidace odpadních vod **(1,2)**.

Náležitá politika vodního hospodářství by měla zapojovat i veřejnost. Vzhledem ke složitosti této problematiky a společnému vlastnictví vody musí být navrhované strategie šetření vodou a omezování produkce odpadních vod nebo jejich opětovného použití zveřejňovány a široce diskutovány na veřejnosti. Politiky musí být přizpůsobeny lokálním situacím a zájmům zúčastněných stran v rámci širšího kontextu udržitelnosti. Začlenění zájmů zúčastněných stran a komunity má zásadní důležitost pro úspěšný postup a udržitelné strategie. Umožňuje to vyvíjet přístupy k vodnímu hospodářství v rámci lokálních omezení a dané reality, a tak je přizpůsobovat reálným potřebám obyvatel.

1.3.2 Řízení zásobování vodou

Změny v hustotě a rozložení obyvatelstva ovlivnily potřebu vodních zdrojů. Dnes žije téměř 75 % populace Evropy v městských a příměstských oblastech **(3)**. Předpokládá se, že zde potřeba vody podstatně poroste a dojde ke střetům ohledně rozložení vodních zdrojů ve městě i na vesnici. Úkolem vlád bude přizpůsobit příslušné strategie a zajistit potřebné zásobování obyvatelstva vodou, zejména v dobách nedostatku vody **(4)**. Kromě toho existují v Evropě značné lokální rozdíly mezi potřebou vody a její dostupností. Mnoho velkých městských aglomerací leží v sušších částech jižní nebo východní Evropy, kde je dostupnost vody omezená nižší srážkovou činností a vyšší intenzitou výparu ve srovnání se severem a západem. Země jako Kypr, Itálie, Malta a Španělsko, kde odběr vody převyšuje o 20% dodávky vody, se považují za oblasti s nedostatkem vody **(5)**.

Hospodaření s vodními zdroji Evropy udržitelným způsobem musí zohlednit dopad urbanizace na kvalitu vody, její dostupnost a využívání, upustit od

tradičních a často nákladných strategií na zmírnění a prevenci nežádoucích dopadů a zaměřit se na ekologičtější postupy zásobování vodou. Dostatečná dostupnost vody a její přijatelná kvalita ovlivňuje obrovské segmenty populace v městských prostředích. Například odhadem 140 miliónů obyvatel v 60 % větších evropských městech žije v oblastech s nadměrným používáním podzemních vod nebo v jejich blízkosti **(6)**. Správné hospodaření s tímto důležitým zdrojem dnes může odvrátit riziko přerušení dodávek v budoucnu **(7)**. V rámci přípravy na tato rizika vyvolaná urbanizací musí urbanisté snížit závislost na neudržitelných postupech a podporovat zachování vodních zdrojů.

1.3.3 Snížení spotřeby vody ve městech

Nabádání spotřebitelů ke snížení spotřeby vody je zřejmě jednou z nejúspornějších strategií v této oblasti. Jednotlivci mohou denně ušetřit dohromady obrovské množství vody. Dále je uvedeno několik způsobů, jak mohou jednotlivci přispět ke správnému hospodaření s vodou ve svých komunitách:

- Instalace areátorů vody nainstalovaných na vodovodní kohoutek snižuje spotřebu vody, aniž by snižoval tlak. Jejich použitím lze snížit spotřebu vody o 50 %
- Správné utěsnění kohoutků, potrubí a dalšího zařízení pro dodávku vody a jejich uzavření, pokud se nepoužívají, eliminuje zbytečné ztráty vody. Ztráty vody mohou být v městských oblastech vyšší až o 70-80%
- Používání vysoce účinných sprchových hlavice a trysek má dopad na spotřebu vody v celé komunitě
- Používání systémů nebo zařízení pro zavlažování s časovým spínačem v zahradách usnadňuje načasování zalévání a zabraňuje plýtvání vodou
- Instalace úsporného splachovacího zařízení na toaletách snižuje spotřebu vody a objem odpadních vod **(8)**

Realizace těchto opatření bude vyžadovat aktivní, účelově zaměřené a udržitelné zásahy tvůrců politik. Tvůrci politik musí analyzovat náklady a přínosy nejnovějších technologií a postupů. Kromě toho provádění nových politik naráží na konkurenční zájmy – ochrana životního prostředí, podnikatelská sféra, sociální a kulturní zájmy -- a musí být realizováno v rámci vnitrostátních a mezinárodních pravomocí. Tvůrci politiky mají k dispozici širokou škálu nástrojů na provádění programu zachování vodních zdrojů:

- Informování obyvatel, podnikatelů a dalších zúčastněných stran, jak a proč chránit vodní zdroje a snižovat produkci odpadních vod. Jedním z prostředků je přikládání brožur o postupech zaměřených na ochranu vodních zdrojů k měsíčním nebo periodickým fakturám za vodu
- Organizace aktivních a viditelných informačních kampaní pro veřejnost, s jasným harmonogramem a cíli
- Audity spotřeby vody a informování o jejich výsledcích s periodickou aktualizací dodává důvěryhodnosti a objektivnosti
- Zavádění sazebníků jako negativních pobídek motivuje jednotlivce i společnosti, aby upustili od postupů, kde se zbytečně plýtvá vodou
- Vyvozování striktních důsledků z činnosti označené jako nepříznivé pro systémy vodního hospodářství nebo z porušení stanovených směrnic přispívá k odpovědnému chování spotřebitelů
- Používání měřících přístrojů spotřeby vody jako mechanismu stanovení cen, měření používání vody v určitém čase a zvýšení poplatků za používání vody ve špičce pomáhá regulovat rozvod vody
- Používání hydraulických regulátorů průtoku fyzicky omezuje množství vody pro spotřebitele

- Snížení tlaku ve vodní soustavě znamená snížení dodávky vody uživatelům v určité době
- Zjišťování ztrát vody v systému a jejich opravování zvyšuje efektivnost dodávek vody
- Nabízení výhod spotřebitelům, aby začali aktivně používat technologie a strategie zaměřené na snížení spotřeby vody nebo její opětovné použití
- Úprava stavebních zákonů nařizující instalování zařízení s nízkou spotřebou vody ovlivňuje komerční i bytovou výstavbu
- Poskytování daňových pobídek jako jsou slevy a dotace na instalaci úsporných technologií rozvodu vody odměňuje spotřebitele za ochranu vodních zdrojů
- Nabízení úvěrů vlastníkům budov na kapitálové investice do modernizace svých objektů, které omezují odtok dešťové vody a přispívají k doplňování podzemních vod, je způsobem zapojení spotřebitelů do zachování místních zdrojů dodávky vody
- Vysazování původních druhů nenáročných na vodu na veřejných prostranstvích umožňuje použití vody pro jiné účely

1.3.4 Čištění odpadních vod

V posledních letech došlo ke značnému zdokonalení technologií v oblasti čištění odpadních vod ve městech po celé Evropě, i když jeho míra se v jednotlivých zemích liší. Většina obyvatel severských zemí je napojena na čističky odpadních vod, kdežto v jižních a východních státech pouze polovina obyvatel. Všeobecně byly programy na zlepšení kvality vody zavedeny dříve v severských zemích (9). Tento časový interval dává příležitost vyvarovat se předchozích chyb. Například rozhodnutí nepoužívat olověné potrubí v bytových přípojkách v severských zemích vycházelo ze skutečnosti, že tento materiál působil zdravotní problémy v některých částech Evropy (10).

Čištění odpadních vod je nepřetržitý proces a má značný dopad z ekologického, zdravotního a sociálního hlediska (11). Čištění odpadních vod může zahrnovat až tři jednotlivé procesy přeměňující přitékající vodu na „neškodné“ odpadní vody. Primární čištění spočívá v mechanickém oddělování a odstraňování pevných částí z odpadních vod na filtračních sítích, šterkových filtrech a v usazovacích nádržích a odstraňování látek nerozpustných ve vodě, například olejů (tj. shrnováním usazených částic s povrchu nebo jejich odstraňováním). Sekundární čištění zahrnuje všechny kombinace biologického čištění, včetně použití aktivovaného kalu v provzdušňovacích nádržích, biologických filtrů a kalojemů, kde se zbývající pevné částice usazují do kalu. Terciární čištění, nejpokročilejší postup čištění odpadních vod, využívá metody chemické dezinfekce před vypuštěním vyčištěných odpadních vod zpět do životního prostředí (tj. odstranění fosforu, dusíku a dalších látek přítomných v chemických, biologických nebo jiných procesech). V Rakousku, Dánsku, Finsku, Německu, Nizozemí a Švédsku prochází všemi třemi úrovněmi více než 70 % odpadních vod, zatímco v jižní Evropě se dostane do terciární úrovně pouze zhruba 10 % odpadních vod. Nedostatečné čištění odpadních vod představuje závažný problém pro domácí spotřebitele, neboť znečišťující látky ve vypouštěné vodě ohrožují lidské zdraví a představují závažná rizika pro biodiverzitu.

1.3.5 Strategie na snižování produkce odpadních vod

Voda velmi snadno pohlcuje znečišťující látky a může je přenášet na dlouhé vzdálenosti od zdroje, což má zpětný vliv na celý ekosystém. Použití strategií na zabránění nebo omezování produkce odpadních vod na počátku procesu jejich vzniku by značně snížilo nároky na následný cyklus čištění. Existují četné varianty, jednoduché i technologicky dokonalejší, které mohou tento proces usnadnit.

- Vyhazování toaletního papíru do určených nádob tam, kde je čištění odpadních vod nedostačující – například v mnoha městech v pobřežních oblastech nebo na ostrovech, kde nebyla zavedena náležitá infrastruktura
- Snížení spotřeby vody pro likvidaci odpadu (nadměrné používání vody na toaletách atd.)
- Likvidace chemikálií nebo toxických sloučenin jiným způsobem než vodním soustavou
- Odstraňování a kompostování organických materiálů
- Instalování vakuových toalet pro snížení produkce odpadních vod
- Zachytávání dešťové vody pomocí sběrných systémů, jako jsou například nádrže na střechách budov, kde se zachycuje voda dříve, než se dostane na zem a smísí se se znečišťujícími látkami. Tuto vodu lze použít na zalévání veřejných prostranství, čištění ulic a chodníků a jiné účely
- Přijetí a prosazování vhodné legislativy na kontrolu znečišťování vod může regulovat nadměrné znečišťování vody u zdroje
- Začleňování technologie zelených střech do výstavby budov přispívá k úspoře energie i vody, nenarušuje stavby, nabízí estetické výhody a snižuje teplotu ve městech

Další nestructurální opatření, která mají tvůrci politiky k dispozici zahrnují:

- Plánování většího využití propustných povrchů v městských oblastech usnadňuje vsakování dešťové vody do země. Tyto propustné povrchy představují přirozený způsob odstraňování znečišťujících látek a využití živin obsažených ve vodě a pomáhají udržovat hladiny podzemních vod. Parkoviště a rekreační objekty budou fungovat stejně s propustným jako s nepropustným povrchem
- Propojení vodního hospodářství se zakládáním zahrad v územním plánování a rozvoji může také usnadnit vsakování dešťové vody, například krajinné projekty, které využívají svahů a vysazování stromů pro zajištění stínu
- Regulace stavebních činností, neboť rozsah těžby nerostných zdrojů může ovlivnit kvalitu podzemních vod.
- Monitorování čidel odpadních vod buď v procesu jejich čištění, ve vodním prostředí nebo v okolní půdě zajišťuje kontrolu znečišťujících látek u zdroje
- Investování do nových technologií a metod přispívá v konečném důsledku ke zvýšení udržitelnosti hospodaření s vodou a jejím využívání

1.3.6 Dopad rozvoje měst

S rozvojem měst nahradila přírodní rysy a vegetaci výstavba budov, dlážděné plochy, dopravní infrastruktura, průmysl, školy atd., což mělo za následek zvětšení plochy s nepropustným povrchem zabraňující vsakování vody do země. To zbavuje životní prostředí jeho přirozené schopnosti pohlcovat a zadržovat vodu. Například v Německu ztratilo odhadem 52 % půdy v zastavěných oblastech schopnost pohlcovat vodu **(12)**. Celkově bylo v období 1990-2000 urbanizováno zhruba 800 000 ha půdy v Evropě **(13)** a výsledné snížené doplňování podzemních vod se stalo problémem v mnoha oblastech, například v jižní Evropě, kde je patrná dezertifikace **(14)**. Odhadem 60 % zdrojů podzemních vod je v městských oblastech používáno nadměrně, tj. čerpá se více vody, než se do půdy dostane přirozenou cestou **(15)**. To by mohlo vést k propadání půdy a dalším vážným problémům. Snížená hladina podzemních vod by mohla vyžadovat vrtání studní pro zvýšení hladiny vody. Omezené vsakování způsobuje také záplavy, přítok splavenin do řek a potoků, koncentraci toxinů, eutrofizaci a celou řadu problémů spojených

s kvalitou vody. Přívalový odtok dešťové vody se často smíchá se znečišťujícími látkami z automobilů, čistících prostředků z domácností a s jinými nebezpečnými odpady a nakonec končí v řekách a potocích. Tato voda se může stát zdrojem vody pro komunity na dolním toku a vyžaduje proto před použitím rozsáhlé čištění.

1.3.7 Ochrana před povodněmi

Mezi rokem 1998 a 2005 došlo v Evropě k více než 100 velkým povodním a urbanizace, i když nejen ona, k nim významně přispěla **(8)**. Zvýšený rozvoj výstavby snižuje výskyt přírodních savých lokalit, jako jsou mokřiny, a odvádí velké množství vody do potoků, jezer a řek. V konečném důsledku nejsou lokální ekosystémy v určitém momentě schopny pojmout zvýšený přítok vody, čímž se zvyšuje riziko povodní. Odstranění vegetace kvůli nové výstavbě též ničí přírodní bariéry pro odtok vody. Zápavy mohou být zvláště nákladné pro města z hlediska rozsáhlých škod na majetku a obětí na životech, ale také z důvodu zvýšeného znečištění, neboť voda odnáší znečišťující látky po proudu **(9)**. Městská centra vynaložila značné investice na ochranu svého majetku, například obchodních center. Avšak jejich opatření mohou přesunout riziko záplavy do jiných oblastí. Koncepce prevence záplav a vodního hospodářství musí tedy vycházet z perspektivy celého regionu **(10)**.

Existuje mnoho způsobů, jak snížit riziko povodní v městských oblastech a kolem nich. Oblasti náchylné k opakovaným povodním lze koncipovat jako rekreační parky, neboť parky mohou přestát příležitostné záplavy bez větších škod. Budovy a mosty lze postavit na vyvýšených místech a chránit je protipovodňovými stěnami. Odvodňovací soustavy lze rozšířit tak, aby byly schopny lépe pojmout velké přítoky vody. Kromě toho lze absorpční schopnosti země zvýšit pomocí takových systémů, jako jsou drenážní kanály a chodníky s propustným povrchem **(11)**, které mohou být opatřeny otvory zakomponovanými do konstrukce silnice na pohlcování vody a snižování odtoku do řek a jezer.

1.3.8 Kvalita vody

Zvýšené hladiny dusíku a fosforu v řekách a potocích z chemikálií, které přispívají k eutrofikaci, a toxických materiálů, které způsobují otrávení vody a zdravotní problémy, se staly důležitým problémem řízení rozvoje v mnoha městských oblastech. Jedním z nejdramatičtějších důsledků je ztráta vodních organismů. Téměř 20 % všech sladkovodních druhů ryb na světě již vyhynulo nebo jim vyhynutí hrozí **(12)** a městské oblasti k tomuto problému přispívají. Vzorky vody a ryb z urbanizovaných oblastí obsahují více pesticidů a ve větších koncentracích než vzorky ze zemědělských oblastí. Zvýšenými chemickými koncentracemi byly postiženy i populace vodního hmyzu. Postupy vodního hospodářství při řešení těchto otázek mohou kromě jiného využívat vybagrování bahna s obsahem fosfátu a nainstalování zařízení na snižování obsahu fosfátu v čistírnách odpadních vod v horní části vodních toků **(13,14)**.

Nejnovějším jevem, na němž se nejvíce podílejí městské oblasti, je okyselování povrchových vod způsobené znečištěním ovzduší. Zatímco kyselá dešť se mohou vyskytovat v důsledku vzájemného působení kyslíku v ovzduší a přírodních zdrojů síry, například ze sopek, prachu přenášeného větrem a mořské pěny, jsou v urbanizovaných oblastech jejich hlavním zdrojem oxidy dusíku z emisí automobilů. Kyselá dešť mají dopad na vodní ekosystémy, půdu a růst rostlin. Ukázalo se, že mají také nepřímý dopad na lidské zdraví, zejména vyvolávají respirační obtíže, a mohou také přispívat k průsakům toxinů jako například rtuti, které se dostávají do vodního systému odtokem vody **(16)**.

1.3.9 Recyklace vody

Plánovaná recyklace vody je důležitým doplňkem přírodních zásob vody. Nejen snižuje tlak na uspokojení rostoucí poptávky po pitné vodě, ale také snižuje množství odpadních vod, které by se jinak dostávaly zpět do systému zásobování vodou. V minulosti se recyklace vody používala hlavně pro zemědělské účely, ale rostoucí spotřeba vody ve městech si vyžádala inovační způsoby opětovného použití vody.

Většina vody odtékající z domácností je znečištěna chemikáliemi ze saponátových odpadů. Lze ji považovat za „šedou vodu“, která může být opětovně použita různými způsoby **(33)**:

- Přesměrování vody ze sprchy a pračky do splachovacího systému na toaletě šetří používání běžné vody. Tato koncepce není nová. Jedna studie zjistila, že v jedné komunitě tento systém snížil používání běžné vody o 23 % **(34)**
- Šedou vodu lze použít s filtry i bez nich pro zavlažování rostlin a stromů v rezidenčních čtvrtích města.
- Integrace městského zemědělství na půdě v městech a jejich okolí může využít zdrojů „šedé vody“ a zároveň zajistit dodávky potravin do města. Městské farmy již fungují v různých evropských zemích, například v Dánsku, Německu, Portugalsku a Spojeném království
- Vytváření městských farem s hydroponickým systémem využívající „šedou vodu“, spojené s dalšími výhodami ve formě menší potřeby vody a půdy ve srovnání s běžnými městskými farmami **(35)**
- Odvedení městské „šedé vody“ do závlahového systému nedalekých zemědělských oblastí, kdekoli je to možné, by mohlo být ekonomicky výhodným řešením tam, kde je zásobování vodou problematické, například v sušších jižních regionech Evropy
- Čištění odpadních vod a pitné vody pomocí moderních solárních technologií, jako jsou solární destilační zařízení, která využívají přírodní vypařování a kondenzaci pro odstranění nečistot ve vodě. Tato solární zařízení jsou velmi užitečná v regionech s dlouhou dobou slunečního svitu a lze je použít také pro získávání pitné vody z mořské vody.

1.3.10 Opětovné použití kalu

Nakládání s velkými objemy kalu produkovaného čistírnami odpadních vod se stalo problémem. Čím větší počet obyvatel připadá na čistírnu odpadních vod, tím větší je produkce kalu. Tento kal je plný znečišťujících látek, které se převážně likvidovaly rozprášením do půdy, ukládáním na skládky nebo spalováním. Tyto metody znečištění nelikvidují, ale spíše je přesouvají jinam.

Obavy z opětovného používání vyčištěného kalu vyplývají z rizik a nejistoty ze vzájemného působení mezi chemickými látkami přítomnými v kalu s látkami v přírodním prostředí. Kal však obsahuje cenné látky, například fosfor, které lze opětovně použít pro potřeby úprav zemědělské nebo jiné půdy. V Rakousku bylo zjištěno, že pokud je účinnost odstranění fosforu z kalu alespoň 90 %, může to nahradit až 35 % minerálních hnojiv v zemi. **(36)** Vzhledem k tomu, že fosfor je nedostatkovým prvkem, po němž je velká poptávka, těží z pokrokových technologií získávání těchto cenných látek ta odvětví průmyslu, která příslušné zdroje používají, a navíc se zároveň snižuje dopad na zhoršování životního prostředí, který by mělo vypouštění kalu do okolního ekosystému. Kal však obsahuje nežádoucí materiály jako například těžké kovy a jiné látky, které představují bezprostřední hrozbu pro lidi a živou přírodu, a skutečný obsah těchto reziduí uvolněných zpět do životního prostředí bude v konečném důsledku záviset na stupni technologického pokroku čistíren odpadních vod.

1.3.11 Literatura

1. Biswas, Asit K. "Ancient Urban Water Supply Systems," *GeoJournal* 1 I. 3/1985; p. 207.
2. European Commission. *Water, Time, and European Cities; History Matters for the Futures*, Juuti P. and Katko T. eds., part of WaterTime Project under Fifth Framework Programme, 2005. <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
3. European Environment Agency. *The European Environment, State and Outlook 2005*, Luxembourg, 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
4. Amarasinghe, U., Mutuwatta, L., and Sakthivadivel, R. *Water Scarcity Variations within a Country*. International Water Management Institute, 1999. <http://www.iwmi.cgiar.org/pubs/Pub032/RR032.htm>
5. European Environment Agency. *The European Environment, State and Outlook 2005*, Luxembourg, 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
6. UNEP and European Environment Agency. *Water Stress in Europe- can the challenge be met?* 1997. http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
7. Flack E., Weakley W., Hill D. *Achieving Urban Water Conservation, a Handbook*, Colorado Water Resources Research Institute, Completion Report No. 80, Colorado State University, 1977. <http://cwrr.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
8. UNEP and European Environment Agency. *Water Stress in Europe- can the challenge be met?* 1997. http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
9. European Environment Agency. *Urban Waste Water Treatment*. <http://epaedia.eea.europa.eu/page.php?pid=521#galleryhere>
10. European Commission. *Water, Time, and European Cities; History Matters for the Futures*, Juuti P. and Katko T. eds., part of WaterTime Project under Fifth Framework Programme, 2005. <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
11. Salgot, M., Verges, C., and Angelakis, A.N. "Risk assessment in wastewater recycling and reuse," *Water Science and Technology: Water Supply*, Vol. 3 No. 4, 2003.
12. European Environment Agency. *Urban Sprawl in Europe, the Ignored Challenge*, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
13. European Environment Agency. *The European Environment, State and Outlook 2005*, Luxembourg, 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
14. European Environment Agency. *Urban Sprawl in Europe, the Ignored Challenge*, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
15. European Commission. *Water, an Essential Resource, LIFE and the new European water policy*, 2002. http://ec.europa.eu/environment/life/result/water_en.pdf
16. Ecologic, Institute for International and European Environmental Policy. Article review of "Flood risk management in Europe-the development of a common EU policy," *International Journal of River Basin Management* Vol.3, No.2, p. 97-103.

- <http://www.ecologic.de/modules.php?name=News&file=article&sid=1881>
17. US Geological Survey. The Effects of Urbanization on Water Quality. <http://ga.water.usgs.gov/edu/urbanquality.html>
 18. USER-Unit for Social and Environmental Research. The science and practice of flood disaster management in urbanizing monsoon Asia workshop, Thailand, April 2007. http://www.sea-user.org/download_pubdoc.php?doc=3348
 19. Konrad, C.P. US Geological Survey. Effects of Urban Development on Floods, fact sheet 076-03. <http://pubs.usgs.gov/fs/fs07603/>
 20. Vlavianos-Arvanitis, A., Environmental Dimensions in Agriculture Forestry and Food Production, Biopolitics International Organization, 2004.
 21. Global Development Research Center. Urban Water Pollution. <http://www.gdrc.org/uem/water/watershed/urban-water-pollution.html>
 22. Broads Authority. Lowering Nutrient Levels, United Kingdom. <http://www.broads-authority.gov.uk/projects/barton-broad/lowering-nutrient-levels.html>
 23. Environmental Literacy Council. Acid Rain. <http://www.enviroliteracy.org/article.php/2.html>
 24. Flack E., Weakley W., Hill D. Achieving Urban Water Conservation, a Handbook, Colorado Water Resources Research Institute, Completion Report No. 80, Colorado State University, 1977. <http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
 25. Kroiss, Helmut and Zessner, Matthias. "Sustainable Sludge Management," Wastewater Treatment and WFD Implementation in CEE Danube Countries, 2005.

1.4 Udržitelné odpadové hospodářství

1.4.1 Úvod

Hospodářskému růstu v posledním století odpovídá růst objemu tuhých odpadů produkovaných společnostmi. Současné prognózy naznačují zdvojnásobení produkce určitých odpadů do roku 2025, zatímco komunální odpad v EU vzroste podle předpokladů o 25 % do roku 2020. Přesné údaje se v jednotlivých zemích liší, ale předpokládá se, že produkce komunálního odpadu poroste rychleji v novějších členských státech. Kromě toho existuje zřejmý vzájemný vztah mezi koncentrací obyvatel a produkcí komunálního odpadu. Například v rámci členských států EU-15 produkují nejlidnatější země – Německo, Spojené království, Francie, Itálie a Španělsko – 80 % celkového objemu komunálního odpadu. Totéž platí pro 10 novějších členských států, kde Polsko a Maďarsko produkují zhruba 65 % celkového objemu odpadů (1).

Cílem nakládání s tuhým odpadem ve městech je sběr, zpracování a likvidace tuhých odpadů produkovaných všemi skupinami městské populace ekologickým a sociálně vyhovujícím způsobem s použitím nejúspěšnějších prostředků. Ekologické a sociálně ekonomické dopady nakládání s odpadem mohou být značné a dalekosáhlé. Správné odpadové hospodářství má tedy zásadní význam pro udržitelný rozvoj (2). Zajištění služeb v oblasti nakládání s tuhým odpadem je obvykle úkolem místních úřadů a většina zákonů týkajících se samosprávy stanoví jejich výlučné vlastnictví odpadů, a tedy i odpovědnost za jeho sběr poté, co byl vynesena z domu nebo zařízení. Převládající variantou je ukládání komunálního odpadu na skládkách. V roce 2004 většina zemí EU likvidovala více než 60 % svého komunálního odpadu skládkováním. Další možností je spalování, i když objem spalovaného komunálního odpadu roste až v poslední době (1). Současné modely spotřeby, společně s podnikatelskými a ekonomickými činnostmi, neustále

zvyšují množství tuhých odpadů produkovaných městy, a proto mají řešení udržitelného nakládání s městským odpadem zásadní význam pro zdravé městské prostředí (3).

1.4.2 Prevence a omezování produkce odpadů

Prevence a omezování produkce odpadů – všeobecně uváděné ve Spojeném království jako minimalizace produkce odpadů – jsou klíčovým pojmem v obchodním a průmyslovém sektoru od 80. let. V kontextu udržitelného nakládání s městským odpadem ho lze definovat jako systematický přístup k omezování produkce odpadů u zdroje prostřednictvím optimalizace procesů a postupů, s vyloučením opětovného použití a recyklace mimo objekt zdroje odpadů. Jako takový, je tento přístup ideálním řešením nakládání s odpadem, neboť odpad, který není produkován u zdroje, nemusí být likvidován. Podporuje udržitelný rozvoj prosazováním ekologicky výhodných změn v modelech výroby a spotřeby. Příklady prevence produkce odpadu, které mohou omezit skládkování a znečišťování životního prostředí zahrnují sběr starých mobilních telefonů a počítačů, pořizování fotokopií po obou stranách listu papíru a používání méně nebezpečných materiálů ve výrobním procesu. Prevence produkce odpadu může zejména pomoci snížit (4):

- potřebu přírodních zdrojů a ekologické dopady těžby a získávání surovin
- dopady dopravy, které často zauímají přední místo v hodnoceních dopadů na zdraví a životní prostředí
- potřebu zařízení pro likvidaci odpadu, jako jsou skládky a spalovny
- náklady na odpadové hospodářství, a tím uvolnit zdroje na jiné prioritní investice, například čistší technologie, veřejnou osvětu a zdravotní péči

Použití termínu *minimalizace odpadů* ve vztahu k komunálnímu odpadu může být zavádějící. Podle OECD velká část průmyslově rozvinutého světa používá tento termín pro odklon od produkce odpadů, spočívajícím v prevenci produkce odpadu, jeho omezování u zdroje, opětovném použití a recyklaci. V některých případech je za minimalizaci odpadů považováno i získávání energie ze spalování odpadu. Termín *prevence produkce odpadů* se však používá pro první tři způsoby a nezahrnuje recyklaci a získávání energie spalováním odpadů.

Pozitivní přístup k minimalizaci odpadů v podnicích může posílit kladný přístup k této otázce v domácnostech a naopak. V některých evropských zemích, například Švédsku, Dánsku, Německu a Holandsku, jde o prevence odpadu z domácností nad rámec recyklace a zaměřuje se na změnu chování domácností a spotřebitelů směrem k osvětlejšímu přístupu (4,5). Jde o napodobení přístupu, který byl zaveden v průmyslu pro zlepšení „účinnosti zdrojů“, kde mohou pobídky například ke snížení nákladů formovat chování spotřebitelů týkající se vhodných postupů minimalizace odpadů. Zatímco recyklace odpadů může zvýšit náklady (tam, kde náklady na dodatečný sběr a třídění, například u plastových lahví, překročí sumu nákladů na skládkování a získávání materiálů), omezení produkce odpadu téměř vždy náklady sníží. Čím menší je celkový objem odpadů, tím nižší jsou náklady na jeho likvidaci a tím více lze vynaložit na vzdělávání, zdravotní péči a další veřejné výdaje (6).

1.4.3 Recyklace

Bylo prokázáno, že recyklace odpadů má značné výhody. Snižuje ekologické dopady související se zpracováním a likvidací odpadů, může zajistit významné úspory energie a zároveň prodloužit životnost a maximalizovat hodnotu užité těžby. A nakonec přímé zapojení veřejnosti do tohoto procesu vede ke zvýšené informovanosti o problémech spojených s odpady. Avšak s recyklací jsou také spojeny problémy a nevýhody, které je třeba řešit. Zahrnují náklady a ekologické dopady sběru, převozu a zpracování,

nestabilitu trhů recyklovaných materiálů a vznik recyklačních bank a center (7,2).

V nedávné době byla přijata opatření na podporu recyklace, například stanovení právní odpovědnosti orgánů místní správy za způsob provádění vhodné recyklace a zajištění příslušných zařízení, zavádění systému kreditů pro orgány místní správy za odpad vyjmutý z proudu odpadů pro účely recyklaci a stanovení odpovědnosti výrobců za recyklaci obalových materiálů. Ačkoliv se technologie v posledních několika letech značně rozvinula, stále je nemožné recyklovat všechno (4). „Čisté“ recyklovatelné složky tvoří zhruba 40 % proudu odpadů z domácností.

1.4.4 Co ovlivňuje přístup k recyklaci?

Ačkoliv výzkum ukázal, že mnoho lidí zastává pozitivní ekologické postoje, nemusí se to vždy projevovat v jejich ekologickém chování. Existuje řada faktorů, které mohou mít dopad na chování lidí a které zvyšují míru recyklace. Dále jsou uvedena opatření, která mohou orgány místní správy snadno přijmout (8).

- *Pohodlnější recyklace:* Pohodlnější recyklace obvykle zvyšuje zapojení obyvatel a vyvolává pocit odpovědnosti. Jedním z důležitých vlivů na recyklaci má systém zajištěný orgány místní správy. Spoléhání se na to, že členové domácností budou nosit lahve, noviny atd. do recyklačních bank má za následek nižší úroveň recyklace materiálů, neboť každý nemá přístup k dopravě nebo sběrným místům v blízkosti svého bydliště. Avšak pohodlnější opatření by měla být považována za základ, a nikoli za zásah do jejich vlastního práva.
- *Odměny:* Odměny mohou hrát užitečnou roli jako strategie přesvědčování, ale neudělají z lidí zastánce recyklace z přesvědčení a jejich výsledky jsou obvykle krátkodobé (2).
- *Upomínání a připomínání:* Požadují-li obyvatelé „více informací“, mají obvykle na mysli připomenutí jasných a stručných informací o tom, co recyklovat, jak a kdy. Tato připomínání pomohou zvyšovat zapojení obyvatel, ale měla by být formulována pečlivě, neutrálně a s odkazem na přínos pro komunitu.
- *Zavazování místních obyvatel:* Zjistilo se, že zapojení obyvatel může zvýšit i jednoduchý úkon, tj. žádost, aby se podpisem zavázali k recyklaci. Je to dobrá počáteční strategie v oblastech s nízkou úrovní zapojení obyvatel. Plnění závazku by se mělo nějakým způsobem monitorovat.
- *Stanovení cílů:* Pokud lze stanovit vhodné cíle, mohou vytvářet veřejnou normu v oblasti recyklaci. Lze také využít pracovníků v terénu, kteří by kombinovali tento sociální aspekt s připomínáním hlavních zásad recyklace. V tomto případě mohou obyvatelé, kteří se již zapojili do recyklace souhlasit s tím, že budou motivovat sousedy a připomínat jim, aby se zapojili do recyklace odpadu.
- *Zajištění zpětné vazby:* Ukázalo se, že zpětná vazba zvyšuje zapojení obyvatel a svoji účinnost osvědčila i v dlouhodobé perspektivě. Zejména výhodná může být srovnávací zpětná vazba.

Předchozí psychologický výzkum naznačuje, že zajišťování služeb, jako například pohodlný pravidelný sběr odpadu, nemusí být dlouhodobě účinné. Jde spíše o vhodné strategie přesvědčování pro formování takového chování. Zapojení se do recyklace ale lépe podporují vnější vlivy, které vyvolávají u jednotlivých osob pocit osobní motivace. Dalšími vnějšími vlivy, jimiž lze motivovat obyvatele pro zapojení se do recyklace odpadů, je výše uvedené připomínání hlavních zásad recyklace, nabízení odměny a stanovení cílů.

Vnější vlivy v zásadě motivují jednotlivce, aby v průběhu doby měnili svůj přístup k recyklaci **(9)**.

1.4.5 Strategické plánování rozvoje měst

Komplexní politický rámec začíná na vnitrostátní úrovni a propojuje politiky v oblasti veřejného zdraví, ochrany životního prostředí, privatizace, decentralizace a ekonomické nástroje s potřebami odvětví zpracování tuhého odpadu tak, aby se navzájem podporovaly. Tento rámec by měl zahrnovat pobídky pro obecní úřady, aby zajišťovaly lepší služby, získávaly více poplatků od uživatelů a spolupracovaly se sousedními obcemi. U menších nebo slabších obcí je důležité zaměřit se na technickou a finanční pomoc.

Strategické plánování zahrnuje dlouhodobé cíle vycházející z místních potřeb daného města a následně střednědobý a krátkodobý akční plán jejich plnění. Strategie a akční plán by měly stanovit jasný soubor integrovaných opatření, odpovědné strany a potřebné lidské, fyzické a finanční zdroje. Do zkoumaných variant se zahrnují příležitosti a koncepce pro zapojení soukromého sektoru, neboť náklady a produkce soukromého sektoru vyžadují zvláštní zvážení. Strategické plány pro celé město by měly přizpůsobit úroveň poskytovaných služeb potřebám uživatelů a jejich finančním možnostem, zejména pro chudší vrstvy městského obyvatelstva **(7,3)**.

Místní a celostátní akční plány by měly stanovit regionální cíle odpadového hospodářství pro recyklaci a využití odpadů, jejich minimalizace a alternativy skládkování. Tyto cíle by měly odpovídat zákonným normám pro recyklaci a kompostování odpadů z domácností, které musí splňovat místní úřady. Obecně by strategické plánování mělo:

- podporovat přesun odpadů na vyšší stupeň v hierarchii metod zpracování (omezení, opětovné použití, recyklace a kompostování materiálu, získávání energie spalováním odpadů a nakonec likvidace odpadů bez získání energie)
- stanovit ukazatele měření dosažených výsledků z hlediska cílů, které lze pravidelně monitorovat
- upřesnit počet a kapacitu různých typů požadovaných zařízení na nakládání s odpadem, zmapovat jejich územní pokrytí na celostátní úrovni, případně v kombinaci s použitím různých kritérií
- zhodnotit potřebu zařízení zabývajících se speciálními/ nebezpečnými odpady **(5,10)**

Závěry místních akčních plánů v oblasti odpadového hospodářství by měly být zapracovány do zpracování dalších plánů a následných přezkumů. Poté, co je akční plán na základě veřejné diskuze potvrzen, je třeba zohlednit zde obsaženou politiku nakládání s odpadem v přípravě stavebních plánů, místních plánů nakládání s odpadem a komplexních plánů rozvoje v rámci dané lokality. Místní a celostátní strategie a všechny technické údaje by měly mít váhu při posuzování použití nových zařízení **(11)**.

1.4.6 Zásady rozhodování

Rozhodování v oblasti odpadového hospodářství by mělo vycházet z těchto zásad:

- Jednotlivci, komunity a organizace by měly převzít odpovědnost za svůj odpad
- Při rozhodování by měly být systematicky zvažovány alternativní možnosti

- Důležitou a nedílnou součástí procesu rozhodování by mělo být zapojení místní komunity a klíčových zúčastněných stran
- Ekologické dopady možných variant by měly být zhodnoceny z dlouhodobé i krátkodobé perspektivy
- rozhodování by se mělo řídit zásadou zajištění ekologických výsledků, které nejlépe splňují dané cíle, s přihlédnutím k tomu, co lze realizovat a zda jsou příslušné náklady akceptovatelné (3).

Úřady by měly uplatňovat tyto zásady při vývoji svých strategií. Příslušná strategie by měla být minimálně posouzena v rámci procesu strategického posuzování vlivů na životní prostředí (SEA). Úřady by měly také provést podrobné hodnocení sociálních a ekonomických faktorů. Mohou také zvážit posouzení strategie v rámci širšího hodnocení udržitelného rozvoje (SA), které splňuje požadavky SEA. Při zpracování svých strategií by měly úřady také vzít v úvahu všechny vládní prognózy a informace o reálném předpokladu podílu komunálního odpadu, který lze recyklovat (9).

1.4.7 Literatura

1. Skovgaard, M., Villanueva, A., Anderson, F.M., Larsen, H., Environmental outlooks: municipal waste. European Topic Centre on Resource and Waste Management, Risoe National Laboratory, Denmark 2007 www.risoe.dk
2. Lewis, C. - Solid Waste Management – Selected Topics - 2002
3. Downing, S and McKenzie, S. - Municipal Strategic Environmental Policies - Waste and Environment Today - 2003
4. Barton J. – Waste Policy and Evaluation – University of Leeds -2002
5. Barton J. - Waste Minimisation University of Leeds -2003
6. Strategic Planning for Sustainable Waste Management: Guidance on Option Development and Appraisal -2003
7. Roberts N.J - Targeted Research Action on Waste Minimisation and Recycling Proceedings of 2002
8. Barr S. - Household Waste in Social Perspective: Values, Attitudes, Situation and Behaviour -2003
9. Tucker P. Understanding Recycling Behaviour: A Technical Monograph -2001
10. Jones, R. – Planning, Pollution and Waste Management - 2004
11. UK Department of the Environment, Transport and the Regions -Our Towns and Cities: the future – Delivering an urban renaissance 2003

1.5 Alternativní zdroje energie

1.5.1 Alternativní zdroje energie

Energie pohání motor urbanizace. Avšak tradičním zdrojům energie – ropě, uhlí a zemnímu plynu – stojí v cestě politické, ekologické a ekonomické aspekty. Rozvoj efektivní a udržitelné energie je klíčovým faktorem rozvoje udržitelných měst. Uvědomělé hospodaření s energií se musí zaměřit na tři strategie: 1) omezování spotřeby neobnovitelných zdrojů energie, 2) zvyšování výroby energie z obnovitelných zdrojů a 3) zvyšování energetické účinnosti. V současné době je procento energie vyrobené z obnovitelných zdrojů velmi malé ve srovnání s poptávkou. Spojené státy jsou největším spotřebitelem energie na světě a po nich následují další průmyslově rozvinuté země. S tím, jak pokračuje urbanizace světa, porostou požadavky na energii z nových měst. S tím, jak se populace soustředí do městského prostředí, zvyšuje se význam postupů hospodaření s energií pro odvrácení dalšího zhoršování životního prostředí a globálního oteplování.

1.5.1.1 Geotermální energie

Zdrojem geotermální energie je tepelná energie z nitra Země. Pára z podzemních pramenů se využívá v elektrických turbínách, které dodávají elektrickou energii spotřebitelům. Přebytek vody, která se neuvolní ve formě páry, se vrací zpět do země. Geotermální elektrárny jsou nejvhodnější v oblastech s termální aktivitou těsně pod zemským povrchem, tedy podél zlomů nebo v oblastech s větší geotermální aktivitou. V současné době je na prvním místě ve výrobě geotermální energie Švédsko pokrývající touto strategií 0,25 % evropské potřeby energie **(1)**.

1.5.1.2 Elektrická energie vyráběná v hydroelektrárnách

Používání padající vody k pohonu turbín a pro výrobu elektrické energie je největším obnovitelným zdrojem energie v EU, s více než 12 % elektrické energie vyrobené v hydroelektrárnách v roce 2001 **(1)**. Nejběžnější metodou je výstavba hydroelektráren s přehradami, které jsou zásobníky vody pro výrobu elektřiny pro spotřebitele. Kromě toho lze pro výrobu energie používat i malé hydroelektrárny na řekách, která využívají k výrobě elektřiny proudící vodu. Největší počet těchto zařízení je v Itálii, Francii a Španělsku a jejich počet roste i v Rakousku a Řecku.

1.5.1.3 Energie z mořských vln

Jedna z forem výroby elektrické energie využívá energie z mořských vln. Tato metoda je založena na použití plováků umístěných při pobřeží nebo na moři, které vyrábějí energii z přílivových vln. Mořské vlny stlačují v komorách stanice vzduch a pohánějí turbínu, a tím produkují energii pro komerční použití. Uvedená technologie v posledních několika letech vyvolala značný zájem po celém světě **(2)**. Technologie výroby energie z mořských vln zahrnuje dva typy, pobřežní a na volném moři. Zařízení umístěná na volném moři využívají pro výrobu elektrické energie přílivu a odlivu, zatímco pobřežní zařízení jsou instalována podél pobřeží a vyrábějí energii z příbojových vln. Náklady na údržbu a provoz technologie založené na mořských vlnách jsou všeobecně velmi nízké, neboť zdroj, tj. mořská voda, je neomezený a systém je v zásadě soběstačný. Je však třeba vzít v úvahu ekologické aspekty. Umístění vlnových elektráren je nutno řešit citlivě s ohledem na lokální ekologické podmínky, například na dopad na pohyb sedimentů a vodní živočichy.

1.5.1.4 Energie z přílivových elektráren

Výroba energie z přílivových elektráren je stále ještě ve stádiu vývoje. Přílivové elektrárny využívají k pohonu turbín pro výrobu elektřiny předvídatelné střídaní přílivu a odlivu. Existují různé strategie a návrhy využití energie z moře, včetně tradičních zařízení kombinujících hráze s turbínami nebo samostatné turbíny, generátorů ve stylu plováků a novějších větrných elektráren s vertikální osou rotace. Odhaduje se, že přílivové generátory by mohly ve Spojeném království vyprodukovat alespoň 10 GW energie **(3,4)**.

1.5.1.5 Konverze termální energie oceánů

Tato technologie využívá pro výrobu elektrické energie rozdílných teplot vody v oceánech, tj. teplých povrchových vod a studených hlubokomořských vod. Teplá povrchová voda v nízkotlakých nádrží se uvede do bodu varu a přeměňuje se na páru, která se pak využívá k pohonu generátoru. Studená mořská voda se poté použije ke kondenzaci páry, z níž se na konci procesu stane téměř čistá pitná voda. To je příklad systému otevřeného cyklu **(5)**. Naopak systémy uzavřeného cyklu využívají teplé povrchové mořské vody pro výrobu páry z kapalin s nízkým bodem varu, která poté pohání generátory. Vzniklá pára se pak recykluje zpět do systému.

1.5.1.6 Větrná energie

Větrná energie je široce propagovaná metoda výroby obnovitelné energie. Tato technologie byla využívána po staletí a v posledních několika desetiletích si získává stále větší pozornost. V současné době dominují na trhu členské státy EU se 74 % světové výroby větrné energie a 90% podílem na trhu příslušného zařízení (1). Kapacita větrné energie EU již překročila cíle stanovené pro rok 2010. O prvenství ve výrobě větrné energie soutěží Německo, Španělsko a Dánsko s kapacitami 41 %, 23 % a 6 % z celkové kapacity EU-25 ve výši 48 027 MW. Spolu s pokrokem výzkumu a vývoje a růstem trhu s turbínami ve výši 23 % v roce 2006 mohou tyto státy těžit z časného a rozsáhlého zavádění technologií větrných elektráren. Stále přitažlivější se stávají větrné elektrárny na moři, neboť slibují větší návratnost investic a nemusí se potýkat s problémy týkajícími se elektráren na pevnině.

1.5.1.7 Solární energie

Solární systémy vytápění jsou užitečnými strategiemi pro snižování využívání tradičních zdrojů energie. Používání systémů aktivního i pasivního vytápění jsou vhodnými strategiemi pro snížení osobních i ekologických nákladů. Pasivní systémy využívají sluneční energii bez dalších mechanických nebo jiných procesů, zatímco aktivní systémy vyžadují pro optimální fungování zapojení mechanických a elektrických procesů. Pasivní systémy jsou všeobecně vnímány jako vhodnější vzhledem k jejich velmi nízkým provozním nákladům a minimálním ekologickým dopadům. Stacionární fotovoltaické panely na střechách obytných domů nebo speciálně konstruovaných stavbách jsou příklady pasivního využití solární energie. Aktivní systémy zahrnují systémy ohřevu vody, které vyžadují použití čerpadel nebo jiných procesů distribuce solární energie.

1.5.1.8 Biomasa

Energie z biomasy se vyrábí spalováním nebo vyluhováním rostlinného nebo živočišného materiálu. Hlavní materiály biomasy používané pro výrobu elektrické energie v Evropě zahrnují dřevo, slámu, ptačí trus a rychle rostoucí rostliny. Dřevo je pro toto použití zvláště vhodné, protože pily a jiná odvětví průmyslu produkují velké množství dřevěného odpadu. Biomasu lze spalovat pro účely vytápění nebo ji lze využívat ve velkovýrobě elektřiny. Vzhledem k tomu, že se spalováním biologických materiálů uvolňuje do ovzduší CO₂ a přispívá ke globálnímu oteplování, je třeba přijmout příslušná opatření na omezení tohoto jevu, například vysazování stromů a dalších rostlinných druhů pohlcujících CO₂.

1.5.2 Alternativy politiky

Dále jsou uvedeny některé strategie, které mohou tvůrci politiky využít pro snížení spotřeby energie a maximalizaci výroby energie z obnovitelných zdrojů. Strategie lze aplikovat na straně dodávky energie (výroba) a na straně její poptávky (spotřeba). Významnou strategií na podporu energie z obnovitelných zdrojů je strategie nazvaná *obchodovatelné zelené certifikáty*. Tyto certifikáty se používají v souvislosti s nařízeními vyžadujícími, aby určitý podíl používané energie pocházel ze zelené energie. Každá jednotka ekologicky vyrobené energie dostane odpovídající obchodovatelný zelený certifikát. Vzhledem k tomu, že spotřebitelé, podniky veřejných služeb a další odvětví jsou povinni používat předepsané množství zelené energie, mohou si kupovat tyto povolenky jako kompenzaci nečerpané zelené energie. Tím se udržuje trh zelené energie a přístup k němu (1).

Strategie snižování potřeby energie zaměřené na spotřebitele zahrnují daňové pobídky, slevy a dotace pro spotřebitele. Daňové pobídky jsou běžným způsobem motivování výrobců energie, aby přešli na čistší, udržitelnější zdroje energie nebo je začali vyvíjet. Pevné výkupní ceny energie

(FIT- Feed-in tariffs) poskytují pobídku pro dodavatele, aby změnili povahu svého podnikání a používali výhodnější a ekologicky šetrnější strategie. Dotace mohou být také nezbytné pro snížení finančních nákladů výrobců při investování do ekologičtějších technologií. Strategie na zvýšení podílu zelené energie na energetickém trhu budou účinné pouze tehdy, bude-li existovat příslušná technologie pro zásobování trhu.

Tvůrci politiky mohou rozhodnout o zvýšení daní z neobnovitelných paliv jako ekologických nákladů. Nebo vzhledem k tomu, že náklady spojené s vývojem a dodávkami alternativních paliv jsou vyšší než zavedená běžná paliva, mohou snížit daně z biopaliv pro dotování výrobních nákladů obnovitelných paliv a zvýšení jejich přitažlivosti pro spotřebitele.

Spotřebitelé mohou být odměňováni ve formě slev, nepřesáhne-li jejich používání neobnovitelných zdrojů předepsanou úroveň. Tato iniciativa může zcela jistě dát impuls k osobnímu zapojení do omezování neudržitelných praktik. Navíc by mohla být jako součást strategie zvyšující poptávku v této oblasti také zvažena možnost dotací a nízkourokových půjček pro vlastníky rodinných domů a další osoby na nákup výrobků (tj. solárních voltaických panelů nebo jiných technologií).

1.5.3 Literatura

1. European Commission, Directorate General for Energy and Transport, Electricity from Renewable Sources: Encouraging Green Electricity in Europe, <http://ec.europa.eu/energy/res/publication/doc/2004>
2. United States Department of Energy, Companies Pursuing Ocean Power along Northern U.S. Shores, www.eere.energy.gov/news/news_detail.cfm/news_id=10748
3. BBC News, Tidal Energy Turbine Launches, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/England/devon/2992996.stm
4. Peswiki.com, Tidal Energy, http://peswiki.com/index.php/Directory:Tidal_Power
5. United States Department of Energy, Ocean Thermal Energy Conversion, http://www.eere.energy.gov/consumer/renewable_energy/ocean/index.cfm

1.6 Mobilita a městská doprava

1.6.1 Úvod

Doprava, a to silniční, železniční, letecká, námořní nebo říční, je neoddelitelnou součástí moderní společnosti, zajišťující rychlý a snadný přesun lidí a zboží na různé vzdálenosti. Poskytuje individuální možnost svobodného a nezávislého cestování a usnadňuje obchod, přičemž má obrovský přínos pro ekonomiku (1). Avšak v souvislosti s dopravou vznikají společnosti i velké přímé a nepřímé náklady z hlediska spotřeby energie, znečišťování ovzduší, hluchosti, ničení přírodních oblastí a stanovišť a globálního oteplování. Některé z těchto nákladů nesou jednotlivci, ale mnoho z nich nese společnost jako celek. Proto je mimořádně důležité, aby se systémy městské dopravy staly udržitelnějšími a méně destruktivními. Zástupci sféry udržitelného řízení měst musí stát v popředí při realizaci této změny.

1.6.2 Trendy v městské dopravě

V důsledku zvyšující se prosperity dochází k nárůstu vlastnictví automobilů a přeprava automobilem téměř ve všech zemích enormně roste. Tento trend je ještě patrnější v městském prostředí, kde se zvyšuje používání automobilů a veřejné dopravy, protože jednotlivé aktivity jsou zde více rozptýleny.

Nejrychlejší nárůst zaznamenalo cestování z předměstí na předměstí. Zároveň byl zaznamenán posun od pěší chůze a jízdy na kole k mechanizovaným způsobům dopravy. Nárůst vlastnictví automobilů zvýšil možnosti veřejnosti cestovat kdykoliv kamkoliv a přispěl k tomu, že se pracovní příležitosti, obchody a služby mohly přemístit na periferie. Umožnil také více lidem bydlet v okolí měst, kde je více prostoru.

V minulém století se po dlouhou dobu předpokládalo, že je třeba budovat dostatečné dopravní struktury, neboť zajišťují základní rámec pro růst a ekonomické zdraví. Proto se urbanisté a tvůrci politiky zaměřovali hlavně na vybudování dopravy zajišťující, že další podpůrná infrastruktura dostatečně pokryje všechny ostatní požadavky. V důsledku toho došlo podle názoru mnoha analytiků k nadměrné výstavbě dopravní infrastruktury, což přispělo k neudržitelné úrovni provozu a využívání zdrojů **(2,3)**.

Volnosti pohybu, kterou silniční doprava nabízí, využívá obchod a průmysl. Snadnost, s jakou lze přepravovat zboží, umožnila inovace, jako například „dávkovou“ výrobu a omezení skladovacích prostor. Firmy všech typů se přesunuly na okraje města, aby využily zvýšené mobility zákazníků a zaměstnanců vlastních aut **(2)**. Avšak všechny tyto změny, které byly spojeny s hospodářským růstem, přinesly také nežádoucí dopady nebo vedlejší účinky, počínaje dopravními zácpami a nehodami po zvýšené znečištění ovzduší a hluchost, a vedou dokonce k sociálním dopadům, jako je izolace lidí bez auta. Emise z dopravy jsou také spojovány s globálním oteplováním.

1.6.3 Dopady městské dopravy

Znečištění ovzduší dopravou je jedním z nejnaléhavějších problémů v městských oblastech. Ve většině měst na celém světě je silniční provoz dominantním zdrojem emisí do ovzduší. Mnoho studií o znečištění ovzduší řešilo otázky na globální úrovni, zejména ve vztahu ke klimatickým změnám, a na regionální úrovni hlavně s ohledem na „přeshraniční“ efekt kyselých dešťů z průmyslových oblastí. Avšak stále více se potvrzuje, že jsou obyvatelé vystaveni látkám znečišťujícím ovzduší převážně v důsledku znečištění vznikajícího ve městech. Koncentrace látek znečišťujících ovzduší je v hustě zalidněných městských oblastech vysoká **(4)**. Jedním z hlavních problémů je dopad znečištění ovzduší způsobeného dopravou na lidské zdraví. Výzkum v posledních desetiletích systematicky naznačuje negativní účinky znečištění ovzduší na lidské zdraví a je dokázáno, že významným faktorem v tomto ohledu je znečištění ovzduší způsobené dopravou **(5)**.

Dopravní prostředky spotřebovávají velké množství energie a spálí se v nich většina světové ropy. Vzniká celá řada plyných látek znečišťujících ovzduší a suspenze pevných částic různé velikosti a složení. Uhlovodíková paliva produkují oxid uhličitý, skleníkový plyn, o němž se všeobecně předpokládá, že je hlavní příčinou globálních změn klimatu, a benzínové motory, zejména ty s nízkou účinností, znečišťují ovzduší. Termín pevná částice zahrnuje velmi různorodou směs znečišťujících látek tvořenou suspendovanými částicemi v ovzduší. Tyto částice jsou různé velikosti a mají různé chemické vlastnosti. Většina vozidel vypouští velmi jemné částice uhlíku (z naftových motorů), anorganické sloučeniny olova (z benzínových motorů využívajících olovnatý benzín) a jiných kovů používaných v olejích pro zvýšení výkonu motorů. Tyto částice také vytvářejí prach, znečišťují budovy a poškozují zdraví **(2)**. Výfukové emise primárních částic ze silniční dopravy tvoří až 30 % jemných pevných částic v městských oblastech **(5)**. Další emise z vozidel, které působí problémy, jsou oxid uhelnatý (CO), oxidy dusíku (NO_x), oxid siřičitý (SO₂), olovo (Pb), těkavé organické sloučeniny (VOC – většinou uhlovodíky HC) a kouř. CO vzniká v důsledku neúplného spalování paliva a může mít škodlivé

účinky na zdraví, hlavně v omezených prostorech a městských oblastech. NO_x vznikají v důsledku vysoké teploty v automobilových motorech a přispívají ke znečištění ovzduší fotochemickým smogem a kyselým deštěm. Uhlovodíky (HC) unikají do ovzduší jako nespálené palivo a výpary z automobilů a zásobních nádrží. Hrají důležitou úlohu při vytváření fotochemických oxidantů, jako například ozonu, které při smogu dráždí oči, poškozují rostliny a přispívají k okyselení a globálnímu oteplování. Silniční doprava se nejvíce podílí na emisích oxidu dusičitého a benzenu (HC) ve městech a je hlavním důvodem, proč hodnoty těchto znečišťujících látek neodpovídají limitním hodnotám Evropské unie (EU). **(5,6)**.

1.6.4 Sociální dopady

Ulice byly vždy místem, kde se lidé potkávali. Demokracie se vlastně zrodila v Agoře, tržišti v Aténách. Městská ulice je místem, kde se lidé shromažďují, společným prostorem, místem dětských her a sportu, nakupování a prodávání, oslav a procesí, hudby a přehlídek, přátelských setkání a místem ducha komunity. Ulice s malým provozem, kde žijí převážně rodiny, podporuje bohaté sociální klima a silný pocit soudržnosti. Obyvatelé žijící na ulici, kde je nízký provoz si cení svého životního prostředí a pečují o ně. Avšak hustý provoz způsobuje, že se lidé od životního prostředí odtahují. Studie provedená v USA ukázala, že s tím, jak se zvýšil provoz, ubylo sociálních kontaktů na ulici. Byly také zjištěny rozdíly v chování obyvatel. V místech s hustým provozem se lidé již nezdržují na chodnících, nepoužívají zahrádky před domem a obyvatelé žijící v blízkosti nejrušnějších ulic tráví méně času v místnostech v přední části svých domů **(6)**. Jinými slovy lidé se chrání tím, že již nevyužívají ulic jako dříve, a kromě míst, kde je zakázán nebo regulován vjezd automobilů, přesunuli místa setkání do vnitřních prostor nebo se úplně přestali setkávat. **(7,8)**

Nejzřejmější překážkou sociálních kontaktů se stala dálnice, ohrazená silnice nebo železniční dráha, kde není přechod pro pěší. Nelehkou překážkou může ale být i silnice s přechodem, hlavně pro starší lidi, malé děti a jejich matky. Tyto skupiny většinou nevlastní auta a jsou tak více závislí na kontaktech v okruhu, kam mohou dojít pěšky. I když je k dispozici přechod pro pěší nebo podchod, může tato obcházka odradit méně pohyblivé lidi **(6,9)**. Kumulativní efekt dopravy na ulicích a v jejich blízkosti způsobil, že se ulice stala místem, kde není příjemné trávit čas. Místní obyvatelé, kteří kdysi společně užívali tento prostor, o něj přišli a tento prostor se stal hájemstvím lidí v autech, kteří tudy projíždějí. Děti si již nehrají na chodnících a nechodí po nich do školy bez doprovodu. Snížení počtu lidí, kteří chodí po ulicích, napomáhá růstu kriminality, což může počet lidí dále snížit a vytvoří se tak začarovaný kruh. **(6,9)**.

1.6.5 Definice udržitelné městské dopravy

Pojem udržitelné dopravy reaguje na nežádoucí dopady městské dopravy. Jedna z prvních mezinárodních organizací, která se začala blíže zabývat pojmem udržitelné dopravy, byla Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD). V roce 1996 uspořádala OECD mezinárodní konferenci zaměřenou na udržitelnou dopravu, na níž předložila kanadská vláda předběžnou definici dopravy udržitelné z hlediska životního prostředí jako „dopravy, která neohrožuje veřejné zdraví nebo ekosystémy a splňuje potřeby přepravy konzistentní s (a) používáním obnovitelných zdrojů na úrovni jejich regenerace nebo nižší a (b) používáním neobnovitelných zdrojů na úrovni vývoje jejich obnovitelných náhražek nebo nižší.“ OECD stanovila 6 kritérií pro dosažení cíle dopravy udržitelné z hlediska životního prostředí do roku 2030:

1. Emise oxidů dusíku (NO_x) související s dopravou musí být sníženy tak, aby bylo dosaženo přirozené hladiny oxidu dusičitého a ozonu i ukládání dusíku.
2. Emise těkavých organických sloučenin (VOC) musí být sníženy tak, aby se předešlo nadměrné úrovni ozonu a aby emise karcinogenních VOC ze všech automobilů byly sníženy na přijatelnou úroveň rizika.
3. Klimatickým změnám se zabrání dosažením emisí oxidu uhličitého na jednoho obyvatele z používání fosilních paliv v dopravě odpovídajících cílům globální ochrany ovzduší.
4. Emise částic byly sníženy tak, aby se předešlo jejich škodlivým hladinám v ovzduší.
5. Plochy půdy v městských částech se používají pro pohyb, údržbu a parkování motorových vozidel, včetně vozidel veřejné dopravy tak, aby byly dodržovány cíle ochrany ekosystému.
6. Hluk způsobený dopravou by neměl dosáhnout venkovní úrovně ohrožující zdraví nebo působící závažné obtíže **(10)**.

Podle Světové banky má udržitelná doprava tři součásti: ekonomickou udržitelnost, která spočívá ve vytváření pobídek pro účinné reagování na potřeby, udržitelnost z hlediska ochrany životního prostředí, která zahrnuje podporu příjemných míst k bydlení a snižuje negativní vnější účinky dopravy, a sociální udržitelnost, která se zaměřuje na snižování chudoby. Tato definice se vztahuje na všechny otázky relevantní pro udržitelnost a řeší otázku „zda v důsledku dlouhodobých dopadů dopravy nezdědí budoucí generace značně méně zdrojů, než měli k dispozici jejich předci.“ **(10)**

V roce 2002 přišla kanadská vláda spolu s kanadským Centrem pro udržitelný rozvoj s další definicí, která je zřejmě nejakceptovanější a nejúplnější definicí a která nastiňuje základní zásady udržitelného systému dopravy. Udržitelnou dopravu definuje jako systém, který:

- umožňuje bezpečné uspokojování základní potřeb přepravy způsobem, který je v souladu s lidským zdravím a zdravím ekosystému a spravedlivý v rámci jedné generace i mezi jednotlivými generacemi
- je finančně dostupný, účinně funguje, nabízí volbu způsobu dopravy a snižuje vibrace
- omezuje emise a odpad tak, aby je Země byla schopna pohltit, minimalizuje spotřebu neobnovitelných zdrojů, omezuje spotřebu obnovitelných zdrojů na udržitelnou úroveň využívání, opětovně používá a recykluje své součásti a minimalizuje použití půdy a hlučnost

Všechny tyto definice udržitelnosti dopravy řeší dopady dopravy na společnost a životní prostředí a potřebu podstatného snížení těchto dopadů. Důraz je kladen na zajištění stejné úrovně zdrojů a kvality životního prostředí pro budoucí generace, jakou má k dispozici generace současná.

1.6.6 Dosažení udržitelné městské dopravy

Otázku městské dopravy je třeba řešit komplexním způsobem, s přihlédnutím k fyzickým, ekonomickým a sociálním dopadům a na základě vyvíjení nových strategií pro udržitelné městské komunity. Místní úřady a zastupitelstva se snaží zvrátit současné trendy vývoje. Používají opatření na zklidnění provozu s cílem snížení rychlosti a odklánění provozu z rezidenčních čtvrtí, jsou-li k dispozici jiné trasy. Toto je často velmi důležitým prvkem v procesu revitalizace městských center a vnitřních městských čtvrtí. Dalším přístupem ke snížení dopadů silničního provozu je budování obchvatů malých měst. Ukazuje se však, že problémy se mohou znovu vynořit někde jinde (protože jsou vlastně přesunovány jinam) a centrum může být obchvatem poškozeno, protože nepůjdou obchody **(6)**. Do městských center a hustě zalidněných

oblastí je třeba zavést vysokokapacitní, nízkoenergetické způsoby přepravy a používání soukromých automobilů musí být omezeno regulací nebo cenovou politikou. Automobilový průmysl musí neustále zdokonalovat výkon motorů a vyvíjet alternativní systémy pohonu, které nevyužívají uhlovodíky. Rozvoj komunit je třeba plánovat tak, aby se minimalizovala potřeba dopravy. Pouze budeme-li sledovat tyto cíle, můžeme doufat, že dosáhneme v budoucnu udržitelné městské dopravy.

1.6.7 Literatura

1. Haq, G – Towards Sustainable Transport Planning, A Comparison between Britain and the Netherlands – Avebury, 1997
2. Organisation for Economic Co-operation and Development - Urban Travel and Sustainable Development – OECD, 1999
3. Wikipedia Website – Sustainable Transportation - <http://en.wikipedia.org> European Environment Agency – Assessment and Management of Urban Air Quality in Europe – EEA
4. World Health Organisation – Health Effects of Transport – Related Air Pollution edited by Krizanowski M, Kuna-Dibbert B and Schneider J. 2005
5. The Royal Commission on Environmental Pollution's 18th Report – Transport and the Environment – Oxford Press – 2001
6. Tolley, R and Turton, B – Transport Systems Policy and Planning – A geographical Approach – Longman 1998
7. European Environmental Agency - Traffic noise: exposure and annoyance - 2001
www.drnoise.com/PDF_files/Traffic%20Noise%20primer.pdf
8. OECD Proceedings, The Vancouver Conference – Towards Sustainable Transportation – 1996

2. EKONOMIKA

2.1 Budování kapacit pro trvale udržitelný rozvoj

2.1.1 Úvod

Základem všech prvků udržitelného rozvoje měst je potřeba kompetentních institucí a lidských zdrojů pro provádění daných politik. Základním cílem budování kapacit je zvýšení schopnosti dané země hodnotit a řešit klíčové otázky týkající se volby politiky rozvoje, založené na správném pochopení potřeb i potenciálu a limitů životního prostředí. Příliš mnoho dobře míněných projektů na zlepšení života lidí nebo životního prostředí nějakého města, regionu nebo země bylo promarněno kvůli nedostatku kompetence nebo korupci. Fondy byly přiděleny a utraceny, aniž by byly projekty realizovány. Budování kapacit spočívá v mobilizaci a správném zaměření všech použitelných zdrojů dané země, včetně lidských, vědeckých, technologických, organizačních a institucionálních zdrojů. Kapacity lze budovat na mnoha úrovních: na individuální nebo organizační úrovni, na úrovni komunity nebo systému. V Evropské unii se budování kapacit týká většinou nových členských států a spočívá ve zřizování institucí pro provádění politik a programů EU nebo zdokonalování těchto institucí.

Pojem budování kapacit se dostal na pořad dne v mezinárodním měřítku v důsledku vrcholné schůzky Spojených národů, která se konala v roce 1992 v Rio de Janeiro. Za účasti více než 100 hlav států uznali účastníci této konference budování kapacit za prostředek provádění Agendy 21, plánu pro dosažení udržitelného rozvoje v 21. století, o 300 stránkách. Kapitola 37 Agendy 21 věnuje zvláštní pozornost vnitrostátním mechanismům a mezinárodní spolupráci v oblasti budování kapacit v rozvojových zemích.

V této souvislosti bylo považováno za důležité definovat potřeby a priority určité země v rámci udržitelného rozvoje prostřednictvím průběžného procesu za účasti všech stran a posílit lidské zdroje a institucionální kapacity. Spektrum budování kapacit tedy sahá od jednotlivce ke komunitě, prováděcím institucím až k samotnému danému národu (1).

2.1.2 Příklady budování kapacit

Kapacity lze budovat na jakékoli úrovni vlády nebo společnosti. Pro lepší pochopení tohoto pojmu je vhodné uvést několik příkladů budování kapacit na různých úrovních. Na místní úrovni může komunita pomoci při určitém neziskovém programu bytové výstavby zřídit síť dobrovolníků a zajistit kontrolu programu pro prevenci a snížení kriminality. Dalším příkladem může být zajištění organizace školení pro organizace pro bytovou výstavbu a neziskové organizace při údržbě, obnově a výstavbě bytů pro osoby a rodiny s nízkým příjmem.

Na celostátní úrovni zavedlo ministerstvo dopravy USA program budování kapacit v oblasti plánování dopravy. Ministerstvo dopravy poskytuje finanční podporu státům na výstavbu dopravní infrastruktury, včetně zařízení hromadné dopravy a dálnic. Takovéto projekty mohou narušit komunity, změnit jejich charakter a funkčnost. Dopravní zlepšení mají obvykle značné ekologické dopady, jako je například narušení přírodních oblastí, znečištění vody a zničení přírodních stanovišť. Dokončené projekty mohou zhoršovat kvalitu ovzduší a zvyšovat hluchost. Program budování kapacit v oblasti plánování dopravy je určen na pomoc zástupcům ze sféry rozhodování, vedoucím pracovníkům a zaměstnancům v odvětví dopravy při řešení stále složitějších otázek týkajících se zajištění potřeb dopravy v jejich komunitách. Tento komplexní program nabízí školení, technickou pomoc a podporu vládám a správám na státní, místní, regionální a lokální úrovni, přepravním a zástupcům vedení komunity. V praxi poskytuje uvedený program informace, zajišťuje školení a technickou pomoc na pomoc odborníkům v oblasti dopravy při vytváření plánů a programů reagujících na potřeby mnoha uživatelů jejich systémů dopravy (2).

Evropská unie řídí programy budování kapacit v kandidátských nebo potenciálních kandidátských zemích, jako je Chorvatsko, Turecko, Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko a v dalších zemích. Příprava na členství v EU vyžaduje dalekosáhlé změny v celém spektru odvětví, v institucích a organizacích zapojených do legislativního procesu a procesu prosazování právních předpisů. Klíčovým požadavkem rozšíření EU je posílení institucionálních a administrativních kapacit nových zemí, aby byly schopny plně přijmout, provádět a dodržovat politiky Evropského společenství. To vyžaduje modernizaci jejich systémů správy a soudnictví, s přihlédnutím k zásadám profesionality a neutrality (3).

Na mezinárodní úrovni poskytují pomoci při budování kapacit v rozvojových zemích instituce, jako je například Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Program OSN pro rozvoj a Organizace OSN pro výživu a zemědělství. Tyto programy jsou zaměřeny na pomoc domorodcům získávat dovednosti potřebné pro přežití v moderním světě. Cílovými skupinami pomoci mohou být drobní farmáři, podnikatelé, techničtí zaměstnanci nebo ženy, kterým je tradičně odepřeno vzdělání a odborná příprava.

2.1.3 Odborná příprava jednotlivců

Základním cílem budování kapacit na úrovni jednotlivých osob je pomáhat lidem při získávání dovedností potřebných pro zlepšení jejich budoucí perspektivy. V nejširším pojetí zahrnuje budování kapacit jako důležitou součást procesu rozvoje rozvoj lidských zdrojů. Vychází z koncepce, že

vzdělání a odborná příprava jsou základem snah o rozvoj a že bez rozvoje lidských zdrojů by byla většina zásahů neúčinná. Budování kapacit se zaměřuje na řadu opatření spočívajících v pomoci účastníkům procesu rozvoje zvyšovat jejich znalosti a dovednosti a zaujímat postoje potřebné k realizaci požadovaných změn v rámci rozvoje (4).

V rámci organizací je individuální studium a budování kapacit určeno k zajišťování přístupu zaměstnanců k technickým nástrojům, získávání zkušeností a výzkumu a dalším možnostem studia, aby mohli adekvátně vykonávat svoji práci tak, aby se jejich organizace stala motorem udržitelného růstu, zlepšování životního prostředí a snižování chudoby. Povaha předávaných dovedností a znalostí je velmi různorodá a závisí na předmětu konkrétního projektu. Totéž platí pro délku programu a předpokládanou úroveň vzdělání účastníků. V některých případech nelze navrhnout komplexní programy odborné přípravy pokrývající všechny aspekty určité problematiky. Proto by se v rámci své odborné přípravy měli účastníci naučit, jak získávat další znalosti a dovednosti přímo na pracovišti. Vědět kde a jak získat další nebo nové informace je stejně důležité jako základní program školení samotný.

2.1.4 Institucionální budování kapacit

Na institucionální úrovni zahrnuje budování kapacit organizační rozvoj a odbornou přípravu pracovníků. Musí být zhodnoceny struktury řízení a přezkoumány procesy a postupy nejen v rámci organizací, ale též v rámci jejich vztahu s ostatními organizacemi a sektory v dané komunitě. Je třeba zhodnotit a upravit právní a regulační rámec institucí a úřadů na všech úrovních, vyžaduje-li to zvýšení jejich kapacit. To lze provést interně nebo pomocí příslušného legislativního opatření.

V rámci organizace je důležité, aby všichni manažéři měli příslušnou odbornou přípravu a dovednosti potřebné pro realizaci úkolů dané organizace. Proškolení by měli být také zaměstnanci, kteří budou zapojeni do provádění programu. Pomocí odborné přípravy jednotlivců v oblasti budování kapacit se zvýší také kompetence organizací. Program školení může být zpracován interně v rámci určité státní nebo soukromé organizace nebo lze jeho zpracování zadat agentuře nebo skupině, která se specializuje na školení, nebo externímu poradci. Před zahájením školení musí školitelé sami získat příslušné znalosti a dovednosti, které budou sdělovat dalším.

2.1.5 Úloha komunity

Budování kapacit na úrovni dané komunity zahrnuje práci s místními organizacemi tak, aby byly zapojeny všechny segmenty obyvatelstva, vymezení lokálních priorit a zajištění souladu daného projektu s místními potřebami a objekty. Kroky potřebné k úspěšnému zapojení komunity do procesu budování kapacit zahrnují:

- zpracování celkové strategie budování kapacit na úrovni komunity
- zajištění zapojení široké veřejnosti ze strany příslušných úřadů
- zahájení procesu zapojování široké veřejnosti co nejdříve
- identifikaci a zapojení všech zúčastněných stran
- identifikaci a zapojení všech odpovědných osob a správních institucí
- budování kapacit umožňující komunitě činit informovaná rozhodnutí
- zajištění obousměrného toku informací
-

V tomto procesu je důležité, aby se vytvořila důvěra mezi komunitou nebo komunitami a navrhovateli projektů. Nedostatek důvěry je téměř jistou zárukou neúspěchu projektu. Některé komunity si mohou vytvořit zájmové

skupiny a jmenovat uznávané aktivisty. Jiné komunity mohou být v určitých otázkách pasivnější a bude třeba je zapojit prostřednictvím pečlivě připravené veřejné kampaně a příslušného programu. V některých oblastech mohou mít velký význam ekologické organizace, které by měly být konzultovány. Komunita podnikatelů je dalším sektorem, který je třeba zapojit do procesu budování kapacit. A nakonec je někdy třeba zapojit i soukromé skupiny, aby byl projekt ve fázi vývoje nebo realizace úplný a tyto skupiny by měly být seznámeny s kontextem daného projektu. Důležité je též zapojení žen a ženských organizací do vývoje projektů.

2.1.6 Budování kapacit na celostátní úrovni

Všechny výše zmíněné prvky budování kapacit týkající se školení jednotlivců, budování organizačních nebo institucionálních kapacit a zapojení jednotlivých komunit se týkají také celostátní úrovně. Zejména je třeba analyzovat a přizpůsobit potřebám projektu instituce. Pro řízení programu je možno otevřít nové úřady a najmout další pracovníky. Programy školení pokrývající celou komunitu musí být pečlivě naplánovány a provedeny. Konečný cíl je stejný: umožnit lidem získat dovednosti potřebné pro změnu jejich budoucnosti k lepšímu.

2.1.7 Literatura

1. UN Department of Economic and Social Affairs – Division for Sustainable Development. Capacity Building www.un.org/esa/sustdev/sdissues/capacity_building/capacity.htm
2. US Department of Transportation – The Transportation Planning Capacity Building Program www.planning.dot.gov/default.asp
3. European Commission, Enlargement, Financial assistance, Institution building ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/institution_building/index_en.htm
4. The Global Development Research Center. Urban Capacity Building, <http://www.gdrc.org/uem/capacity.html>

2.2 Ekonomika a finance

2.2.1 Úvod

Udržitelný rozvoj vyžaduje pro dosažení cílů stanovených v rámci této politiky nejen rozsáhlé plánování projektů, ale také finanční plánování. Bez realistického finančního plánování by většina projektů byla neostatečně financována nebo nebyla financována vůbec, čímž by byla odsouzena k neúspěchu. V průběhu minulých desetiletí se Evropská unie stala hlavním novátorem ve způsobech zajišťování aktualizace a pokroku v provádění příslušných projektů, zejména díky uznání faktu, že pro dosažení skutečné a udržitelné změny ve prospěch všech musí spojit síly tvůrci politiky, soukromá sféra i široká veřejnost. Za tímto účelem se hlavní oporou snah posunout evropská města směrem ke skutečně udržitelnému městskému prostředí a inovacím stala finanční podpora udržitelných projektů z veřejných a soukromých fondů.

2.2.2 Financování projektů v oblasti ochrany životního prostředí ze strany EU

Finanční mechanismus EU financování projektů ochrany životního prostředí a ochrany přírody, LIFE+, který byl zaveden v roce 1992, se zaměřuje na tyto tři hlavní oblasti financování: **(1)**

- **Příroda** – zahrnující otázky ochrany přírodních stanovišť a biologické rozmanitosti v rámci směrnice HABITAT a programu Natura 2000;

- **Životní prostředí** – včetně půdního, vodního a odpadového hospodářství a integrace politiky v oblasti výrobků týkající se životního prostředí a omezení negativních ekologických dopadů;
- **Třetí země** – řešící potřeby budování kapacit a technické pomoci států v oblasti Středozemního a Baltického moře

LIFE+ představuje strategii spolufinancování spojenou s financováním projektů z dalších zdrojů, například státních a veřejných fondů a soukromých investic. LIFE „Životní prostředí“ má jedno omezení, a to že se v jeho rámci přidělují fondy pouze pro pilotní demonstrační projekty a nikoli na stávající technologie a postupy, čímž podporuje pokrok v oblasti výzkumu a vývoje zaměřený na rozvoj udržitelných aktivit a technologie. Evropské snahy o řešení rozsáhlejších regionálních problémů majících dopad na životní prostředí a změny klimatu ilustruje také přijetí krátkodobého a střednědobého akčního programu (Short and Medium-term Priority Environmental Action Programme - SMAP) pro oblast životního prostředí v roce 1997 **(1)**. SMAP je rámcový akční program na ochranu životního prostředí ve Středomoří v kontextu Euro-středomořského partnerství. Byl přijat na Euro-středomořské konferenci ministrů o životním prostředí v Helsinkách.

2.2.3 Evropská investiční banka

Cílem Evropské investiční banky (EIB) je přispívat k integraci, vyváženému rozvoji a ekonomické a sociální soudržnosti členských států. EIB je ústředním nástrojem Evropy pro financování projektů udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí, zejména v oblasti rozvoje měst. Finančně nezávislá EIB byla zřízena Římskou smlouvou v roce 1958 jako nezisková banka, jejíž činnost sleduje politicky stanovené cíle EU. EIB poskytuje dodatečné zdroje městům na financování jejich projektů ve formě úvěrů na projekty kapitálových investic a operace, které by nemohly být zcela financovány prostřednictvím dotací z Evropské komise nebo jiných zdrojů. Banka je zaměřena zejména na Evropskou unii, 90 % všech činností probíhá v rámci členských států. Mezi hlavní činnosti Banky patří **(2)**:

- hospodářská a sociální soudržnost v rozšířené EU
- provádění iniciativy Inovace 2010 (i2i)
- rozvoj transevropských a přístupových sítí
- podpora malých a středních podniků i rozvíjejících se společností
- ochrana a zlepšování životního prostředí, včetně změn klimatu a obnovitelné energie
- podpora politiky EU v oblasti rozvoje a spolupráce v partnerských zemích

Banka se specificky zaměřuje na financování rozvoje měst, podporu činností omezujících používání neobnovitelných zdrojů, podporu udržitelného životního stylu a výstavbu životaschopných měst. V roce 2005 byl vypracována Společná evropská podpora udržitelných investic do městských oblastí (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas - JESSICA), která byla dokončena v roce 2006. JESSICA je společnou iniciativou různých finančních institucí a umožňuje řídicím orgánům využívat některých svých strukturálních fondů pro obnovu a rozvoj měst. Hnací silou iniciativy JESSICA je používání „recyklovatelných mechanismů“ pro financování zajišťující průběžné poskytování finančních zdrojů do městských fondů. Program intenzivně využívá institucionální podpory a kapacity a zapojení soukromo-veřejných partnerství. **(3)**

2.2.4 Soukromý sektor: Program řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (Eco-Management and Audit Scheme - EMAS)

EMAS je dobrovolná iniciativa zahájená v polovině 90. let jako nástroj pro společnosti a průmyslová odvětví k řízení jejich ekologických dopadů při zachování konkurenceschopnosti. Program EMAS byl zaveden nařízením Rady č. 1836/1993. Původně byl určen pouze pro společnosti a průmyslová odvětví, ale po roce 2001 se tento program otevřel i široké veřejnosti a soukromému sektoru. EMAS je podobný jako iniciativa Energy Star ve Spojených státech, kde tento symbol označuje výrobky a služby splňující zásady ochrany životního prostředí. Organizace a společnosti registrované v programu EMAS:

- musí zhodnotit všechny své současné mechanismy, výrobky a činnosti, které mají dopad na životní prostředí;
- jejich vedení musí zavést systém řízení podniku z hlediska ochrany životního prostředí s jasně stanovenými cíli;
- musí provádět ekologický audit pro sledování plnění cílů organizace stanovených v zavedeném systému řízení podniku z hlediska ochrany životního prostředí;
- musí zveřejňovat výsledky auditu a zpracovávat hodnocení úspěšných a neúspěšných výsledků strategií pro nápravu nedostatků **(4)**.

Společnosti, které jsou zapojené do tohoto programu musí prokázat, že jsou plně seznámeny s tím, jaký dopad má současná legislativa v oblasti ochrany životního prostředí na jejich organizaci, a že jsou schopny průběžně plnit své závazky i v budoucnu. Dříve než může daná organizace použít logo EMAS, musí všechny zprávy dané organizace ověřit autorizovaný znalec EMAS. Stejně jako program Energy Star v USA, poskytuje EMAS spotřebitelům viditelný symbol na podporu výrobců a výrobců, které by měli podporovat, a dává možnost zainteresovaným odvětvím a organizacím přispět k udržitelným postupům prostřednictvím koordinované technické pomoci a poradenství z kompetentních zdrojů **(4)**.

Dobrovolné začlenění soukromých organizací je velmi důležité pro udržitelný rozvoj městských oblastí, zejména pokud jde o volnou krajinu a ekologicky šetrné služby, například omezení a regulace znečišťování a energetickou účinnost. V důsledku rostoucí informovanosti o dopadech lidské činnosti na životní prostředí se v posledních letech začal do rozvíjení udržitelných ekologických postupů více zapojovat i soukromý sektor. To je velmi důležité pro městské oblasti, neboť veřejné fondy, které zvyšují účinnost a omezují dopad lidských činností na životní prostředí, již mohou být nedostatečné. Větší zapojení soukromých osob a společností do udržitelného rozvoje také inspiruje větší inovace při navrhování a zajišťování veřejných služeb a zařízení.

2.2.5 Hodnota zlepšování životního prostředí

Investice do zelených ploch a čistějšího prostředí zvyšuje dlouhodobou hodnotu městských oblastí a zajišťují návratnost soukromých i veřejných finančních investic. To bylo prokázáno v celosvětovém měřítku **(5)**. Kromě toho zdravější městské prostředí přispívá ke zdravější městské populaci. Přidělování zdrojů na zvýšení veřejného blaha, čistší výrobní metody a kontrola znečišťování tak zlepšuje duševní i fyzický stav městských oblastí a podporuje zdravější, spokojenější pracovní sílu, což má pozitivní vliv na její

produktivitu. Proto je investování do udržitelných městských oblastí bezesporu nejlepším rozhodnutím pro všechny ve veřejném i soukromém sektoru. Otázkou pak zůstává jak dosáhnout lepších životních podmínek.

Většina počátečního financování projektů zaměřených na veřejné práce bude zajišťována z veřejných fondů. Proto je důležité, aby se veřejnosti náklady vrátily v dlouhodobé i krátkodobé perspektivě. Kromě toho jsou investice do udržitelného prostředí investicemi do budoucích soukromých investic. Například v oblastech s dobře udržovanými parky a zelenými plochami se může zvyšovat tržní hodnota majetku **(6)**. Studie zaměřená na města Emmen, Appeldoorn a Leiden v Nizozemí ukázala, že cena domu se zahradou stojícího u vody může vzrůst až o 11 %. Pohled na vodu může zvýšit cenu o 10 % a na blízké jezero o 7 % a pohled na park, jak se ukázalo, zvyšuje cenu domu o 8 %. Blízkost parku zvyšuje cenu o 6 %. V porovnání s tím pohled na obytný blok může snížit cenu o 7 % **(5)**

Města mají celou škálu možností podpory financování udržitelných projektů rozvoje. Městské oblasti mohou využívat výhod v oblasti daní a soukromě financovaných variant, například daně z majetku, využívání poplatků a zvláštních daní (tj. použití výnosů ze státní loterie specificky na ekologicky šetrné činnosti). Avšak pro udržitelnost je velmi důležité také řízení těchto zařízení a služeb. Je například známo, že volné nebo zelené plochy mají značný vliv na hodnotu majetku okolních oblastí, a tedy na investice a výnosy s nimi spojené, ale urbanisté musí být schopni účtovat o hodnotě těchto prostor, pokud je chtějí udržovat a zlepšovat. Proto musí přijmout opatření na zavedení komplexních účetních postupů pro účtování o fyzickém i přírodním kapitálu.

Stanovení hodnoty veřejných prostranství zahrnuje inovační a komplexní účtování o všech aktivech přispívajících k hodnotě nějaké oblasti. Proto musí vedoucí pracovníci provádět počáteční a periodické audity materiálních i přírodních zásob, celkové kapitálové hodnoty volných ploch. To může zahrnovat:

- **audit krajiny** – vizuální atraktivnost parku nebo zelené plochy pro občany, včetně jejich stavu z hlediska údržby a krajinné architektury.
- **ekologický audit** – posuzující vnitřní a vnější hodnotu nějakého veřejného prostranství. Z hlediska inherentní hodnoty veřejného prostranství to znamená zjištění, jaké rostlinné a živočišné druhy v oblasti již existují nebo které z nich zde mohou existovat. Vnější hodnota se týká výhod, které prostor nabízí vnějšímu okolí, například omezení hluchosti díky přírodním zábranám, úspora pro vodní hospodářství města díky zapojení přírodních systémů (tj. propustných povrchů, trávníků) atd.
- **audit zařízení** – posuzující sociální a ekonomickou hodnotu prvků obohacujících park nebo zelenou plochu v rámci dané oblasti. To může zahrnovat například rekreační zařízení, lavičky, fontány, bazény, sportovní hřiště a hudební pódia.

Na veřejná prostranství se samozřejmě vztahují odpovídající odpisy kapitálu. Fontány budou vyžadovat výměnu, lavičky je třeba spravovat a okolí je třeba udržovat. V této souvislosti slouží audity jako praktická příručka pro udržitelnou údržbu příslušných veřejných zařízení. Na základě skutečných nákladů a hodnot týkajících se aktiv volných ploch, mohou příslušné úřady zpracovat přesnou prognózu svých výdajů do budoucna a odhadnout potřebné výdaje na údržbu. Kromě využití fondů EU, státních fondů a fondů měst mohou pracovníci ze sféry řízení využívat dalších možností, jako jsou veřejné akce (tj. hudební festivaly atd.) a další akce pro zajištění příjmů.

Kromě toho odpovědná a tvůrčí propagace volných ploch a ekologicky šetrných postupů generuje značné výnosy pro soukromé podniky a podnikatele, kteří se prostřednictvím svých snah o zlepšování městského prostředí zviditelní. Velké společnosti se aktivně zapojují do propagace ekologičtějších technologií a postupů, čímž zvyšují svou veřejnou prestiž a tím i podíl na trhu. Například Bank of America poskytla záruku 10 miliard USD na podporu ekologicky šetrných činností a projektů. Tento trend se zvyšuje s tím, jak se regulace a veřejné mínění posunuje ve prospěch ochrany životního prostředí (7). Urbanisté a tvůrci politiky mohou dále zvýšit pobídky k soukromým investicím tím, že nabídnou daňové pobídky nebo úvěry soukromým partnerům, kteří aktivně investují nebo propagují udržitelné postupy (tj. daňově odčitatelné položky za sponzorování projektů na zlepšení životního prostředí, atd.).

Dlouhodobé strategie finančních závazků by měly také zahrnovat investice veřejných institucí a soukromých firem do těch odvětví, která jsou v souladu s nejlepšími ekologickými normami a postupy. Investice fondů sociálního zabezpečení a důchodových fondů do ekologických podniků je jednou ze strategií zaměřených zároveň na podporu udržitelných postupů v soukromém sektoru a na zvyšování veřejných fondů pro krytí budoucích závazků. Financování udržitelného rozvoje měst vyžaduje v první řadě posun v prioritách této politiky od krátkodobých finančních zisků směrem k dlouhodobým investicím pro blaho celé komunity.

2.2.6 Literatura

1. LIFE+ Program, European Commission - Environment <http://ec.europa.eu/environment/life/home.htm>
2. European Investment Bank http://www.eib.org/cms/html/en/eib.org/attachments/general/bei_info/bei_info124_en.pdf
3. EMAS Website, European Commission - Environment http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
4. Urban Parks: Do You Know What You're Getting for Your Money?, CABE Space, Commission for Architecture and the Built Environment (2006) www.cabe.org.uk
5. Does Money Grow On Trees? CABE Space, Commission for Architecture and the Built Environment (2005) www.cabe.org.uk
6. The Value of Public Spaces: How High Quality Parks and Public Spaces Create Economic, Social and Environmental Value, CABE Space, 2004 www.cabe.org.uk

2.3 Podpora zaměstnanosti a její udržování

2.3.1 Úvod

Města jsou oblastmi zvýšeného hospodářského růstu a příležitostí. Městské oblasti vždy vytvářely pracovní příležitosti a přitahovaly a vzdělávaly talentované a aktivní jedince. Od doby svého vzniku v podobě středisek obchodu do jejich přerodu v centra rozvoje zdrojů a výroby byla města vždy místem ekonomické aktivity většiny světové populace. Mnoho lidí odchází do městských oblastí za prací a lepším životem, někteří úspěšně, jiní neúspěšně. Někteří jsou již vyzbrojeni dovednostmi, ale mnozí nikoli. Z tohoto důvodu města vždy bojovala o vyvážení potřeb obyvatel s potřebami ekonomiky, zejména v obdobích hospodářského poklesu.

2.3.2 Hlavní problematika

Zaměstnanost je jedním z nejdůležitějších faktorů sociálního vývoje a ekologické udržitelnosti. Generuje výnosy, které lze použít na vývoj a provádění udržitelných projektů. Otázky zaměstnanosti a potažmo otázky pro

ekonomické manažery se mění podle věkových kategorií. Starší pracovníci s cennými životními zkušenostmi nemusí být obeznámeni s inovačními technologiemi. Naopak mladší pracovníci mají málo životních zkušeností a může být pro ně obtížné začít pracovat nebo setrvat u jedné profese. Mohou být považováni za postradatelnější než starší pracovníci, kteří žijí rodinu. Ale mladší pracovníci mají také větší sklon k inovacím a využívání nových technologií nebo nových způsobů řešení starých problémů. Nezaměstnanost má ničivý dopad na jednotlivce i jejich rodiny a má tendenci se zvyšovat u mladých pracovníků ve srovnání s pracovníky středního a staršího věku a je vyšší u žen než u mužů. Nezaměstnanost a částečná zaměstnanost představují dynamický problém pro zastupitele města, zejména kvůli složitosti tržních mechanismů a nároků na systémy sociální ochrany. **(1,2)**

Evropská unie stanovila cíl vytvoření 20 miliónů nových pracovních míst do roku 2010, aby byla v EU opět zajištěna úplná zaměstnanost. Oficiální cíle do roku 2010 zahrnují zvýšení celkové zaměstnanosti na 70 %, zvýšení zaměstnanosti žen na 60 % a zaměstnanost osob starších než 55 let ve výši 50 %. Odpovídající statistické údaje jednotlivých kategorií pro rok 2004 byly 63 %, 55 % a 40 %. V zájmu splnění těchto ambiciózních cílů se členské státy dohodly, že zlepší organizaci a správu v oblasti politiky zaměstnanosti, provedou reformu systémů sociální ochrany, zvýší přístup na trh práce pro cizince a budou investovat do programů odborné přípravy. **(3)**

2.3.3 Varianty řešení

Nástup nebo opětovný nástup do práce není snadnou záležitostí. Osobní problémy mohou být příčinou toho, že lidé odejdou ze zaměstnání nebo se jejich produktivita sníží. Pro řešení tohoto problému bylo vyvinuto mnoho politik umožňujících lidem najít si zaměstnání a udržet si ho. Dohromady tyto politiky tvoří důležitou součást moderního systému sociální péče po celé Evropě.

2.3.3.1 Podpora příjmu

Podpora příjmu umožňuje lidem udržet se nad hranicí chudoby a vyhnout se problémům z ní vyplývajícím tím, že se příjem jednotlivce nebo rodiny doplňuje z veřejných fondů. Tato podpora může být poskytována ve formě přímých plateb, například dávek v nezaměstnanosti pro usnadnění hledání práce a zapojení, nebo spíše nepřímých metod, jako jsou denní dávky nebo jízdenky, které mohou ulehčit lidem, kteří hledají zaměstnání. Další formy podpory příjmů zahrnují iniciativy jako například program potravinových lístků v USA na pomoc rodinám s nízkým příjmem při nákupu základních věcí. Daňový úvěr v USA pro rodiny s malými dětmi je dalším příkladem využití daňové politiky pomáhající lidem, aby se nestali nezaměstnanými a nebyli závislí na veřejných financích.

2.3.3.2 Podpora v naturáliích

Tvůrci politiky musí vyvinout praktické a účinné programy na pomoc soběstačnosti rodin se současnou maximalizací zaměstnanosti. Naturální podpora je poskytována jednotlivcům a rodinám ve formě služeb a zboží, za které neplatí. Tato podpora může zahrnovat služby typu státem dotovaných zařízení denní péče o děti, péče o děti po vyučování nebo zdravotní péče v „bezplatných“ klinikách nebo podporu pro osoby pod určitou úrovní příjmu. Stejně jako v případě peněžních dávek naturální podpora ulehčuje příslušným osobám hledání práce nebo její udržení. Denní péče je zejména důležitá například pro pracující rodiče, kteří si sami nemohou dovolit posílat děti do zařízení denní péče. Matky po porodu se obvykle nevracejí hned do práce a někdy mohou zcela vypadnout z trhu práce. Po návratu do práce mohou mít ženy potíže kvůli neznalosti nových technologií, věkové diskriminaci nebo nedostatku zkušeností **(3)**

2.3.3.3 Další aktivní politika na trhu práce

Aktivní politiky na trhu práce spočívají v přímé či nepřímé podpoře jednotlivců a rodin, ale také v „aktivní“ pomoci osobám pro získání zaměstnání. Nejrozšířenějšími formami těchto politik jsou:

- služby zaměstnanosti
- programy odborné přípravy
- poradenství pro volbu povolání
- veletrhy zaměstnanosti a další akce

Cílem těchto programů je povzbudit jednotlivce, aby hledali zaměstnání, které odpovídá jejich zájmům a dovednostem. V případě, že nemají příslušné dovednosti pro zaměstnání, o něž mají zájem, jsou k dispozici programy odborné přípravy a poradenství, kde dostanou informace, které by jinak nezjistili. Tyto činnosti jsou zejména užitečné v městských oblastech vzhledem k blízkosti zaměstnavatelů a zaměstnanců i snadné dostupnosti vzdělávacích a veřejných organizací. Investice do lidského kapitálu je velmi důležitá pro hospodářský a sociální růst. Vzhledem k demografickým změnám v oblasti pracovní síly a potřebě zvýšit počet pracovníků na trhu práce, je vzdělávání dospělých a zvyšování jejich dovedností prioritou pro všechna města v Evropě.

Ve Spojených státech v posledních 10 letech programy podpory v nezaměstnanosti, které požadují, aby příjemci sociální pomoci vykonávali přidělenou práci nebo se nechali zapsat do vzdělávacích programů nebo kurzů odborné přípravy, úspěšně snížily počty žen a rodin s nízkým příjmem na podpoře. Pokud příjemci sociální pomoci odmítnou vykonávat přidělenou práci nebo se odborně školit, ztrácejí částečně nebo úplně nárok na finanční pomoc nebo jinou podporu (4)

2.3.4 Případová studie: New Deal Programme ve Spojeném království

New Deal Programme zavedený ve Spojeném království je program podpory v nezaměstnanosti určený na pomoc nezaměstnaným osobám získat znovu práci a udržet si ji tím, že je jim poskytnuta podpora a poradenství v oblasti hledání zaměstnání. Účastníkům lze v tomto programu poskytnout odbornou přípravu, případně dotované zaměstnání na pomoc při návratu do práce. Kromě zajišťování služeb a podpory pro nezaměstnané hledající práci začleňuje New Deal Programme také program rozvoje životního prostředí, který seznamuje účastníky s oblastí udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí.

Níže uvedená tabulka shrnuje prvky programů pro různé demografické kategorie:

Program	Popis
New Deal pro mladé lidi	Průběžný nárok na dávky uchazečům o práci po dobu 6 měsíců; věk 18 – 24 let
New Deal pro mladé lidi nad 25 let	Průběžný nárok na dávky uchazečům o práci po dobu 18 měsíců; věk nad 25 let
New Deal pro lidi nad 50 let	Nárok na podporu příjmu, dávku v nezaměstnanosti, podporu při pracovní neschopnosti, podporu při invaliditě, úvěr v důchodu po dobu 6 měsíců; věk nad 50 let
New Deal pro samoživitele	Samoživitel; dobrovolné

New Deal pro osoby se zvláštními potřebami	Dobrovolné; nárok na podporu při pracovní neschopnosti
New Deal pro hudebníky	Částečně New Deal pro mladé lidi a New Deal pro věkovou skupinu nad 25 let; mezinárodní podpora pro hudebníky hledající zaměstnání
New Deal pro partnery	Dobrovolné; partneři osob dostávajících podporu příjmu, dávky pro uchazeče o práci, podporu při pracovní neschopnosti, podporu při invaliditě, úvěr v důchodu

Jednou ze čtyř možností pro účastníky programu New Deal Programme ve věkové kategorii 18-24 let je práce v sektoru ochrany životního prostředí, která také zvyšuje jejich možnosti najít zaměstnání. Jde o dotovaný program, což znamená, že účastníci dostávají ke stanoveným dávkám ještě týdenní mzdu. (5)

2.3.5 Případová studie: Projekt ekologické mzdy

Mezinárodní organizace pro biopolitiku využila státní reformy udržitelného rozvoje a prosperity a začala prosazovat využití synergie systému podpory v nezaměstnanosti a udržitelného rozvoje v městských oblastech pod názvem Ekologická mzda. Projekty ekologické mzdy jsou zaměřeny na zajištění práce pro mladé lidi v oblasti ochrany nebo obnovy životního prostředí.

Pomocí programů odborné přípravy a přeškolení nezaměstnaných mohou komunity zvyšovat svůj lidský kapitál a podporovat ekonomické zlepšování situace ve svých oblastech. Praktické zkušenosti z terénu ukazují, že z tohoto procesu těží komunity i jednotlivci, neboť soukromý sektor si stále více uvědomuje potřebu zaměstnanců se zkušenostmi v oblasti postupů udržitelného rozvoje.

Mladým lidem ve věkové skupině 18 až 25 let tyto projekty nabízejí cestu k profesnímu růstu a vytváření postojů k ochraně životního prostředí. Mladí lidé jako fyzicky nejaktivnější a nejschopnější část populace dodávají komunitám nejvýznamnější aktivum pro ochranu životního prostředí—pracovní sílu. Kromě toho, vzhledem k tomu, že chudší komunity často trpí neúměrným zhoršováním životního prostředí, nabízejí projekty ekologické mzdy způsob těmto segmentům společnosti, jak získat přístup k vysoce odborným znalostem a schopnostem pro zlepšení podmínek svých oblastí a zlepšení jejich vzhledu i ve prospěch sousedních komunit.

2.3.6 Literatura

1. Living conditions in Europe: 2002 – 2005, Population and Social Conditions (Eurostat, Pocketbook) (2007) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
2. European Commission. Europe's cities on front line of jobs and growth drive, Hübner tells ministers in Leipzig. Press Release, May 24, 2007 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/705&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
3. European Commission. Growth and Jobs. Press Release, June 4, 2007 http://ec.europa.eu/growthandjobs/areas/fiche08_en.htm
4. Jobs and Income; The Restated OECD Jobs Strategy, (Directorate for Employment, Labour and Social Affairs) (DELSA Newsletter Issue 3, 2006) <http://www.oecd.org/dataoecd/4/39/37355461.pdf>

2.4 Vzdělávání

2.4.1 Úvod

Právo na vzdělání je všeobecné a všechny národy světa se musí snažit ho zajišťovat a prosazovat. Tato povinnost dopadá hlavně na města, neboť investice do vzdělání jsou velmi důležité pro přežití městských oblastí. Vyšší dosažené vzdělání je v přímé souvislosti se zvýšenou produktivitou a inovacemi, což vede ke zvýšené soběstačnosti komunit. A naopak, nedostatek vzdělání zvyšuje chudobu a potlačuje pozitivní sociální a ekonomickou aktivitu.

Náležité vzdělání zvyšuje hodnotu jednotlivců a v souhrnu hodnotu jejich komunit, nejen pro ně samé, ale i pro okolí. Vyšší vzdělání zvyšuje možnosti volby a přispívá k větší harmonii uvnitř komunity, která se při nejmenším projevuje nižší nezaměstnaností, nižší kriminalitou i chudobou. Překážky k získání vzdělání mohou mít mnoho forem, z nichž některé jsou zjevné a některé se projevují v systému formálních a neformálních pravidel a zvyklostí společnosti. Tyto překážky zahrnují nejen odepření přístupu k tradičním způsobům vzdělávání, tj. přístupu nebo zápisu do škol, ale přerostly i v odepírání moderních forem prostředků studia, například internetu a informačních technologií. Města jako ekonomické motory Evropy i ostatních částí světa mají před sebou významný úkol tuto službu zajistit.

Pro zajištění rovného přístupu ke vzdělání pro všechny skupiny obyvatel musí zástupci sféry řízení měst průběžně monitorovat, hodnotit a přehodnocovat postupy a navrhnout inovace pro nové dimenze politiky v oblasti vzdělávání. Mění se demografický vývoj v celém světě a nástup informačního věku vyvolávají obrovský finanční a etický tlak na vlády všech zemí, avšak tento tlak by měl být vnímán jako příležitost pro navrhování nových přístupů a strategií.

Veřejné vzdělávání je nejdůležitějším aspektem aktivní strategie řízení měst. Bez něj nebude žádný dosažený pokrok udržitelný a žádný posun účinný, což platí zejména v oblasti udržitelného řízení měst. Při hodnocení potřeb komunit v oblasti přístupu ke vzdělání je třeba řešit dvě otázky: 1) které skupiny obyvatel obvykle trpí nedostatkem přístupu ke vzdělání a 2) jaký typ vzdělávání přispívá k udržitelným komunitám.

2.4.2 Odepření vzdělání

Překážky v přístupu ke vzdělání nejsou vždy zjevné a příslušné úřady a veřejnost, včetně těch jichž se týkají, je mohou přehlédnout. V průběhu doby se míra zapojení různých skupin obyvatel do vzdělávání změnila. Například v celé Evropě studují ženy na střední škole déle než muži (1,2). Na druhé straně více mužů má tendenci dříve opouštět sféru vzdělávání a začít pracovat. Nejvyšší procento studentů opouštějících předčasně školu je v Turecku, nejnižší v Polsku. Ženy tak tvoří většinu vysokoškolských studentů v celé Evropě. Kromě toho evropské politiky prosazující rovný přístup ke vzdělání pro všechny změnilly dramaticky demografickou strukturu ve vzdělávání v rámci jedné generace. Například v Belgii ve věkové skupině 55-64 let mělo alespoň vyšší střední vzdělání v roce 2005 52 % mužů a 43 % žen; ve věkové skupině 25-34 let představovaly tyto údaje 78 % a 82 %. V rámci generace se pozice žen relativně výrazně změnila a tento posun je nejlépe patrný v jihovýchodních státech.

Navzdory tomu je třeba ještě mnoho udělat pro dosažení plného zapojení do procesu vzdělávání na celém kontinentu a ve všech městech Evropy. Zvyšování kapacity dnešních městských komunit na maximum je velmi důležité pro udržení stability zítřejších komunit. Mladí lidé dnes musí být produktivnější než generace jejich rodičů pro zajištění financování určitých sociálních dávek (tj. důchodů atd.) a zároveň zajišťovat dodržování ekologických závazků. V podstatě před mládeží dnes stojí obrovský úkol postarat se o generaci jejich rodičů a zároveň řešit životní prostředí, které se po staletí zhoršovalo a ničilo. Klíčem k dosažení tohoto cíle je vzdělání. **(3,4)**

2.4.2.1 Chudší vrstvy

U chudých je obvykle deprivace z hlediska vzdělání nejhorší. Důvodem může být volba životního stylu nebo strukturální nebo kulturní diskriminace a překážky. Chudí často odcházejí předčasně nebo úplně ze školy a volí učňovský obor, aby mohli co nejdříve pracovat. Tato volba může být dobrovolná nebo vynucená, například přerušení školní docházky a zajišťování dalšího výděлку pro potřeby rodiny, časné těhotenství mladistvých, nedostatek optimismu ohledně budoucích příležitostí atd. Kromě toho děti a dospělí žijící v nouzi nemají obvykle přístup do zařízení a ke zdrojům, kam mají přístup bohatší vrstvy.

Tvůrci politiky rozvoje města musí formulovat jasné a účinné strategie pro boj se sociálním vyloučením nižších vrstev, což může obnášet více než pouhé zvýšení výdajů na učebnice. Investice do projektů odborné přípravy učitelů zaměřených na citlivé skupiny, podpora organizací sdružujících rodiče a učitele na podporu užších vazeb pro dosažení strategie soudržnosti, dotování a jiná finanční podpora studentů z nízkopříjmových rodin ze soukromých vzdělávacích institucí a širší zapojení soukromých organizací a společností do oblasti veřejného vzdělávání, to všechno jsou způsoby, jimiž mohou tvůrci politiky a pracovníci v praxi prostřednictvím malých kroků dosáhnout velkých změn.

2.4.2.2 Osoby se zvláštními potřebami

Osoby se zvláštními potřebami jsou shodou okolností nejvíce znevýhodněnými členy společnosti. Nebude-li jim věnována patřičná pozornost, mohou se vytvořit závažné překážky v jejich rovném přístupu ke vzdělávání a příležitostem. Pocit nedostatečnosti je může vzdalovat od sociálních i ekonomických příležitostí, což může vyvolat řetězovou reakci snižování jejich sebevědomí a zvyšování závislosti na institucionální podpoře. Osoby se zvláštními potřebami mohou mít různé formy postižení, včetně:

- fyzického postižení – tj. sensorické poruchy, omezená pohyblivost nebo narušení motorických funkcí atd.
- duševního postižení – tj. poruchy učení, například dyslexie, porucha soustředěnosti, autismus atd.

Osoby se zvláštními potřebami mohou mít ztížený přístup ke vzdělání, neboť si nejsou vždy schopny zajistit specializované vzdělávání přizpůsobené jejich potřebám. Také mohou pocítovat nechuť překonávat objektivní nebo subjektivní sociální překážky v přístupu ke vzdělání a mohou se stranit tohoto systému.

2.4.2.3 Etnické a rasové menšiny

S rostoucím počtem přistěhovalců po celé Evropě, zejména do městských oblastí, shledávají vzdělávací instituce nezbytným přizpůsobit svoji výuku potřebám měnící se populace studentů.

Projekt, který provedený v rámci programu Aarde-Werk v jižním Holandsku ilustruje potenciál komunity z hlediska zapojení obyvatel do vzdělávání a udržitelného rozvoje. Cílem bylo poskytnout ekologické vzdělání etnickým menšinám a zavést udržitelné postupy. Vzhledem k velkému počtu osob, jejichž mateřským jazykem nebyla holandština, byly použity pro lepší pochopení fotografie a vizuální pomůcky. Hlavní témata zahrnovala:

- podporu uvědomělého chování týkajícího se energie, vody, chodu domácností a odpadu;
- intenzivnější zapojení obyvatel do péče o životní prostředí v okolí jejich obydlí;
- zrovnoprávnění holandských občanů cizího původu;
- navazování spolupráce mezi ekologickými organizacemi a organizacemi zastupujícími etnické minority.

V uvedených komunitách byli rozmístěni proškolení dobrovolní instruktoři pro udržitelné vzdělání příslušných studentů ve vzdělávacích centrech, jazykových školách a jiných zařízeních dané komunity. (5).

2.4.2.4 Dospělí a starší obyvatelé

Rostoucí starší populace má také implikace týkající se vzdělání. Průběžné vzdělávání do dospělosti je stále důležitější, neboť regiony začíná zasahovat informační věk. Proto je důležité, aby si i ti, co již opustili školní lavice, zachovali přístup k odborné přípravě a vzdělávání, což přispěje k tomu, že budou městské oblasti konkurenceschopné a informované o posledních trendech vývoje vědy a techniky (1). V současné době, a ještě více do budoucna, potřebují starší obyvatelé, aby jim byla věnována zvýšená pozornost při doplňování jejich celoživotních zkušeností vzděláním a obnovováním dovedností. Kombinace zkušeností starších pracovníků a inovační přístup mladších, nezkušených pracovníků nabízí komunitám jedinečné příležitosti. Vzhledem k dalším demografickým trendům a zátěži, kterou starší generace představuje pro pracující obyvatelstvo (tj. důchody, zdravotní péče), bude třeba vytvořit příležitosti pro to, aby mohli starší pracovníci pracovat déle a s větší produktivitou.

2.4.3 Informační ekonomika a vzdělávání

V posledních 50 letech informační technologie značně změnila způsob, jakým města fungují, a tento trend bude dále pokračovat. Aby udrželi krok s rychlým tempem inovace a komunikace, začali zástupci sféry řízení měst a obecní úřady mnoha měst investovat do komunit napříč sociálními a ekonomickými úrovněmi a zajišťovat vzdělávání a podporu získávání nejnovějších dovedností. Tato společnost založená na znalostech je v konečném důsledku závislá na rozvoji lidského kapitálu, který zase závisí na těch, kdo stanovují normy v oblasti vzdělávání komunit.

V Řecku probíhá projekt Řecká síť škol financovaný Evropskou unií a shromažďující nejnovější produkty a dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií pro vývoj inovační vzdělávací sítě v Řecku. Školy zapojené do tohoto projektu získaly počítače s programem přizpůsobeným jejich specifickým potřebám vzdělávání. Program zajišťuje připojitelnost těchto laboratoří do sítě prostřednictvím komplexní infrastruktury, kterou tvoří páteřní síť, decentralizovaná distribuční síť, která propojuje pracovní stanice s páteřní sítí, a přístupová síť, která propojuje uživatele s nejbližším zprostředkovatelem služeb sítě Internet.

Projekt také poskytuje telemetrické služby v oblasti vzdělávání, spolupráce a komunikace uživatelů. A nakonec, účastníci projektu řecké sítě škol využívají vzdělávací obsah, poskytovaný prostřednictvím portálu speciálně navrženého

pro potřeby tohoto projektu. Zahrnuje články a informace, vyučovací materiály, softwarové nástroje pro přípravu hodin a monitorování studentů, užitečné kontakty, zprávy atd. Na pokročilejší úrovni bude projekt také umožňovat asynchronní distanční vzdělávání pro veřejnost, telekonference a distribuci audiovizuálního obsahu ve formě „videa na žádost“. Projekt představuje důležitou strategii pro propojení základních a středních škol s administrativními a ministerskými úřady, zvyšuje obeznamenost s nejnovějšími technologiemi a usnadňuje interakci napříč sociálními a ekonomickými úrovněmi (5).

Dalším příkladem je holandská organizace „Bewonerscollectief Prins Hendrikstraat en Omgeving“, která poskytla bezplatně počítače rodinám z etnické menšiny v haagské čtvrti Zeehelden pro řešení problému nedostatečného vzdělání těchto skupin. Projekt je zaměřen hlavně na matky samoživitelky, které neumějí holandsky a jejichž děti mají potíže dostat se na školu. Místní učitelé identifikují domácnosti, které splňují kritéria tohoto projektu. V těchto domácnostech jsou nainstalovány počítače s internetem a programem jazykové výuky. V současné době používá celkově 275 počítačů zhruba 1 300 osob zapojených do projektu a celkové náklady tohoto projektu jsou ve výši 2 000 EUR (5).

2.4.4 Sjedenocení vzdělávání – potřeba centrální motivace ke vzdělávání

Moderní vzdělávání se stále více posouvá směrem k otázkám udržitelného rozvoje, do středu pozornosti v oblasti vzdělávání se však stále ještě nedostal „bios“ (život), který je katalyzátorem kulturních a sociálních změn. Vzhledem k tomu, že vzdělávání je jádrem rozvoje komunity, představuje nejnaléhavější a dlouhodobý závazek k jakémukoli pokroku v oblasti obnovy přirozeného řádu lidské činnosti na základě zvyšování schopnosti komunity udržovat život, aniž by ho ohrožovala, tj. vyvážený přístup. Tomu může napomoci integrace rizikovějších strategií, ekologicky citlivých vědních oborů a integrovaných politik po celém světě a zejména v Evropě. Tento proces by měl být urychlen a měla by být zformulována příslušná politika stanovující systematický a identifikovatelný cíl, který není pouhým náhodným výsledkem lidské činnosti, ale metodou řízení, která udržuje život, zaměřením osnov na biocentrickou podstatu lidských činností.

Vzdělávání je víc než jen způsob budování schopné komunity; slouží také jako prostředek pro budování pocitu identity v lidech. Základním příkladem této strategie je občanská výchova, která posiluje pocit národní identity od raných stádií vývoje a předávaný později prostřednictvím povinného vzdělávání. Toto „programování“ je nesmírně cenné, neboť udržuje v komunitách solidaritu a přináší pocit hrdosti a identity, který je základem zdravých společností.

Antropocentrická etika je nepřijatelným prostředkem překonávání současné krize životního prostředí. Biocentrické hodnoty existovaly ve všech historických obdobích, buď na úrovni individuálního vědomí nebo umělecké tvorby, a byly činěny neúspěšné a zoufalé pokusy začlenit biocentrické hodnoty do sociální činnosti. Nabízí se otázka, zda biocentrická etika může být přirozeným základem pro lidské vědomí a chování. Biocentrická etika se vytváří v naší moderní době jako systém zásad odrážejících existenci lidí v harmonickém životním prostředí v rámci systémů Země. Formulace zásad biocentrické etiky a jejich kulturního výkladu zabere však ještě hodně času. Vzdělávání v oblasti ochrany životního prostředí musí tento proces urychlit. Jeho všeobecným cílem je zavedení koncepce ekologických podmínek jako vnitřních faktorů sociálního pokroku pro lidi a sociální struktury jejich činností (6).

Vzdělávání musí rozvíjet holistickou perspektivu, která zahrnuje ekologickou etiku, zdůrazňuje soběstačnost a integruje kulturní rozdíly. Tímto způsobem se může stát lidstvo součástí přírody a nezůstane v izolaci. Na druhé straně, nedojde-li ke změnám, současná krize se dále zhorší (7).

2.4.5 Literatura

1. International Labour Organization - Training and Vocational Guidance http://www.ilo.org/global/Themes/Skills_Knowledge_and_Employability/Training/lang--en/index.htm
2. Living Conditions in Europe: 2002-2005, (Eurostat) (2006) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
3. Cichon, M., Scholz, W., van de Meerendonk, A., Hagemeyer, K., Bertranou, F., and Plamondon, P., Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series, (International Labour Organization) (2004)
4. Lall, M. and Gillborn, D., Raising Educational Achievement in Areas of Multiple Disadvantage: Lessons from Lewisham & Rochdale, (Neighborhood Renewal Unit/ Office of the Deputy Prime Minister) (2005) http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2006/12/raising_educational_achievement_in_areas_of_multiple_disadvantage.pdf
5. European Urban Knowledge Network http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Education/index.html
6. Schulenina, N., Bio-Education: The Realization of Biocentric Values, (Sixth B.I.O. International Conference International Sakharov Festival Athens, July 1994) (Biopolitics International Organization) (1996)
7. Moura, P., Shaping the Future Education for a Global Responsibility, (Sixth B.I.O. International Conference International Sakharov Festival Athens, July 1994) (Biopolitics International Organization) (1996)

3. SOCIÁLNÍ BLAHOBYT

3.1 Demografické faktory

3.1.1 Úvod

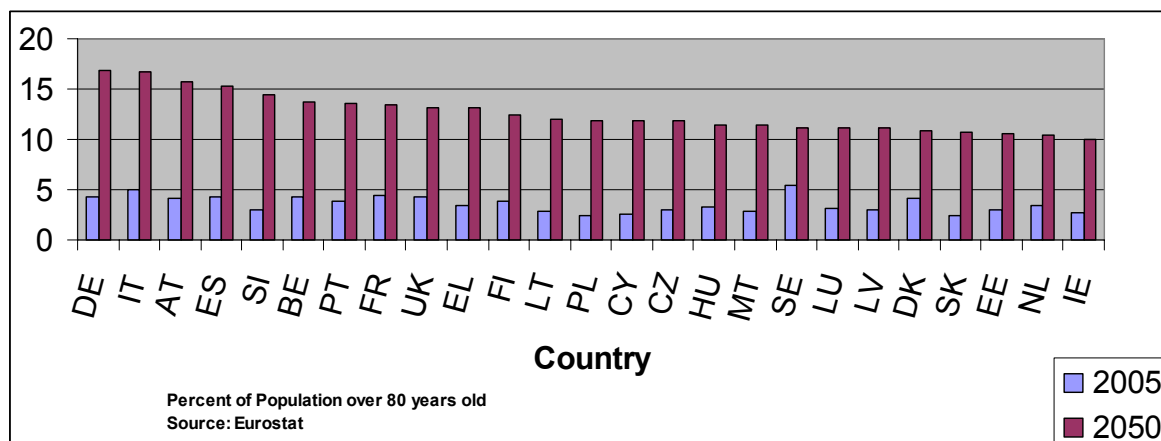
Zásadní význam pro rozvoj náležité politiky rozvoje měst má důkladné pochopení demografických faktorů společnosti. Charakteristiky populace se neustále mění v reakci na vývoj sociálních, politických a ekonomických sil. Populace v Evropě v současné době stárne, což má dopad na zajišťování zdravotní péče a systémy sociálního zabezpečení. Velký příliv přistěhovalců mění profil měst a vyvolává kulturní rozdíly a sociální problémy. Nerovné zacházení se ženami v zaměstnání je dalším problémem, s nímž zápasí tvůrci politiky. Všechny tyto otázky jsou dále podrobně rozvedeny.

3.1.2 Šednoucí Evropa

Jedním z převládajících problémů, jimž Evropa v současné době čelí, je měnící se tvář populace, od mladé a zdravé ke stárnoucí a zranitelné. Generace z doby populační exploze v 50. letech bude brzy v důchodovém věku a systémy sociální ochrany (důchody, sociální dávky, zdravotní pojištění atd.) budou zápasit s uspokojováním nároků občanů na důchod (1). Toto „šednutí Evropy“ má mnoho důsledků pro život v celé společnosti a ovlivňuje například velká průmyslová odvětví, nezaměstnanost, projekty veřejných prací, trh s byty a zejména veřejnou politiku. Síť obyvatel v městských prostředích je nesmírně složitá a jakákoli změna v jednom segmentu má odpovídající dopad na ostatní segmenty.

S tím, jak se vyvíjejí moderní vědy a zejména medicína, prodlužuje se věk Evropanů. Obrázek 1 ukazuje procento populace ve věku nad 80 let v evropských zemích v roce 2005 a 2050 (odhad). Delší život umožňuje mnoha Evropanům déle pracovat a věnovat se rekreačním činnostem. To však zároveň přináší vznik mnoha zdravotních problémů souvisejících s vysokým věkem, s nimiž se komunity nemusí být schopny vypořádat. Vzhledem k tomu, že se staří lidé často nejsou schopni o sebe postarat a rodiny jsou menší a roztržitější než v minulosti, je třeba rozvíjet stávající a nové služby pro řešení potřeb starých lidí. Tyto služby budou pravděpodobně zahrnovat zdravotnická zařízení specializovaná a všeobecné péče, speciálně školený zdravotnický personál (tj. soukromé zdravotní sestry, fyzioterapeuty atd.), služby v oblasti pojišťovnictví a další. Snad nejnaléhavější otázkou krize stárnutí obyvatel je, jak a zda vůbec se mohou systémy důchodového zabezpečení přizpůsobit k rychlému růstu nároků na dávky (2).

Z obecného hlediska bude pro politiky a ministry financí jednotlivých států problém řešit přímý dopad růstu nároků důchod na městské oblasti, vyvolaný vysokou koncentrací obyvatel v těchto oblastech. Kromě toho, bude třeba vystavět, kodifikovat a udržovat prostředí vyhovující zvláštním potřebám této populace, což bude vyžadovat mnoho času a lidské práce ve městech, kde s těmito opatřeními ještě nezačali (2).

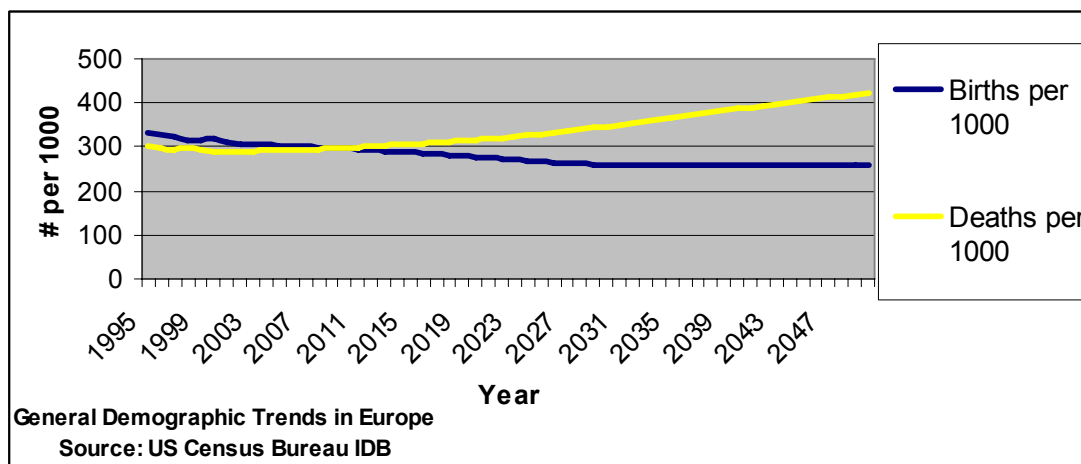
Obr. 1

3.1.3 Ubývání mladých lidí

Problém spojený s „krizí stárnutí“ dále komplikuje fakt, že Evropané mají méně dětí a ve vyšším věku. To je způsobeno hlavně zvyšováním životních nákladů, delší dobou studia a celospolečenským tlakem týkající se péče o děti. Míra obměny populace v evropských státech je přibližně 1,4, což je o hodně méně než celkový průměr 2,1 a pod úrovní potřebnou k udržení její populace. Stárnoucí obyvatelstvo může mít vliv na mnoho oblastí veřejného života. Například může být ohroženo poskytování určitých komunálních služeb, neboť není dostatek mladých lidí vhodných pro tuto práci, vyžadující fyzickou práci a údržbu. Obrázek 2 ukazuje současnou a předpokládanou porodnost a úmrtnost v Evropě v období 1995 až 2050.

Vzhledem k tomu, že systémy sociální ochrany jsou založeny na výnosech a příspěvcích zaměstnaných osob, je důležité aby zástupci sféry řízení měst měli toto na paměti při formulaci veřejné politiky, která má vliv na ekonomiku daného města. Kromě toho, vzhledem k tomu že starší pracovníci pracují do vyššího věku, bude potřeba zvážit dopad tohoto faktu na příležitosti pro vstup mladých lidí na trh práce a vyvinout strategie eliminující překážky tohoto vstupu.

A nakonec, širší a aktivnější programy odborné přípravy a občanského zapojení pomohou městům začlenit mladé lidi s většími příspěvky do sociálních výdajů na starší generace, zvýšení úrovně vzdělání a rozšíření znalostí nejnovějších informačních technologií.

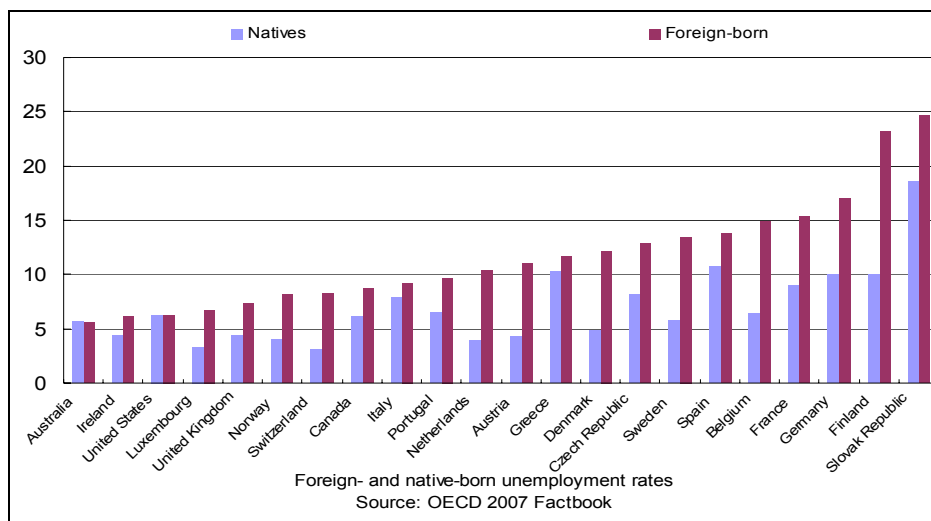

Obr. 2

3.1.4 Imigrace

Neustálý a rostoucí tlak vyvolaný imigrací do EU je skutečným problémem pro veřejné orgány. Stávky za práva menšin mohou často zablokovat velké části města a mohou závažně ohrožovat bezpečnost, nejsou-li pod kontrolou. I když mohou mít někteří lidé pocit, že vztah k přistěhovalcům je jednostranný, že cizinci těžší z přístupu na trh více než rodilí občané, nemělo by se zapomínat, že příliv rodin a pracovní síly značně přispívá k rozvoji ekonomiky a do daňového systému. Tyto platby do systému prostřednictvím různých daňových položek umožňují urbanistům financovat obecní potřeby, jako pohotovostní služby a infrastrukturu, které městské oblasti potřebují, aby mohly účinně fungovat.

Mezeru způsobenou snižující se porodností v Evropě je nutno vyplnit a ti, kdo zaplní prázdná místa, budou pravděpodobně přistěhovalci ze zahraničí přicházející do městských oblastí za prací a příležitostmi. Města v celé Evropě tedy čelí zvyšujícímu se tlaku na zaplnění prázdných míst a zápolí s potenciálními střety různých kultur (3). Evropané, jak vyplynulo z nedávných průzkumů veřejného mínění, se v rozšiřující se EU stávají méně tolerantní k imigraci. Řešení této otázky je velkým problémem v celé EU a zejména ve městech, která přistěhovalce zaměstnávají (4). V případě, že přistěhovalci, kteří přijdou do měst EU, nenajdou práci, mohou způsobit velké problémy ve formě zvyšování kriminality, sociálních nepokojů a stále napjatějších sociálních sítí (z důvodu dávek v nezaměstnanosti a sociálních dávek). Obrázek 3 srovnává míru nezaměstnanosti rodilých občanů s pracovníky ze zahraničí v členských státech OECD.

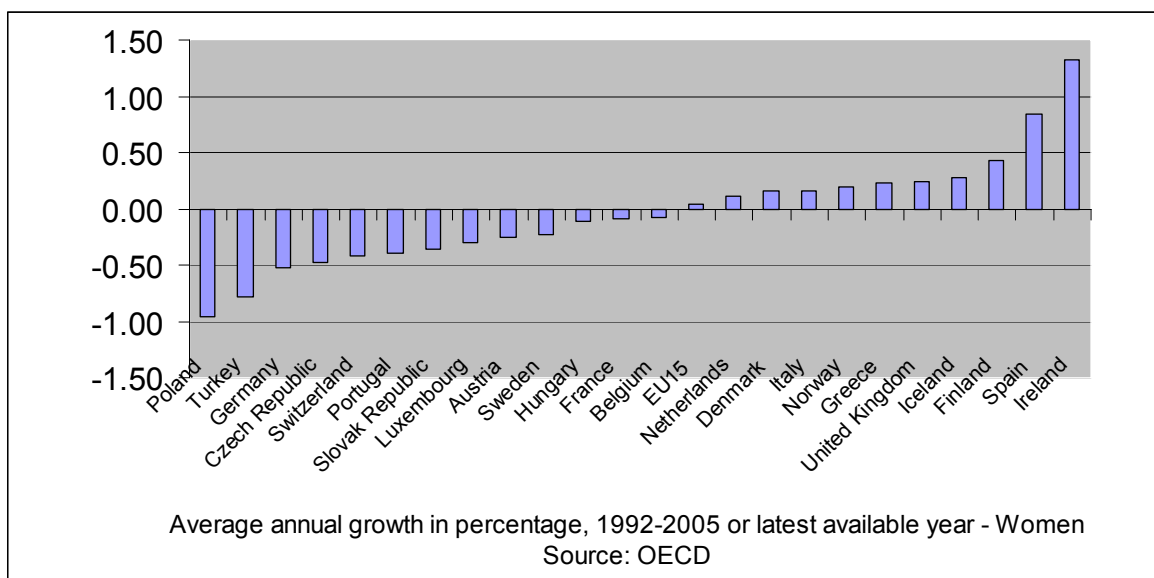
Obr. 3

Dopad reforem v EU a v jednotlivých státech pocítí silně městské oblasti, kde jsou zaměstnány kvalifikované pracovní síly ze zahraničí. Navrhované politiky EU jsou zaměřeny na vytvoření systému imigrace, který může zvládnout vysoce kvalifikovanou i nekvalifikovanou pracovní sílu a zároveň minimalizovat negativní dopady na města a služby v EU na základě zkušeností z programů pro „zahraníční dělníky“ (Gastarbeiter) realizovaných například v Nizozemí a v Německu. Zvládnutí populace přistěhovalců vyžaduje holistický přístup na základě organizování činností a politik, které minimalizují nezaměstnanost a zajišťují maximální integraci a zároveň respektování preferencí rodilých obyvatel města i přistěhovalců (2).

3.1.5 Rozdíly mezi muži a ženami

Ačkoli Evropa jako celek si vede relativně dobře v začleňování žen do pracovní síly, jednotlivé státy EU vykazují rozdílnou úroveň jejich zapojení na trhu práce. V severovýchodních členských státech je míra zapojení žen vyšší než v jižních a východních státech (5). Obrázky 4 a 5 ukazují růst v zaměstnanosti mužů a žen v období 1992-2005 u vybraných států.

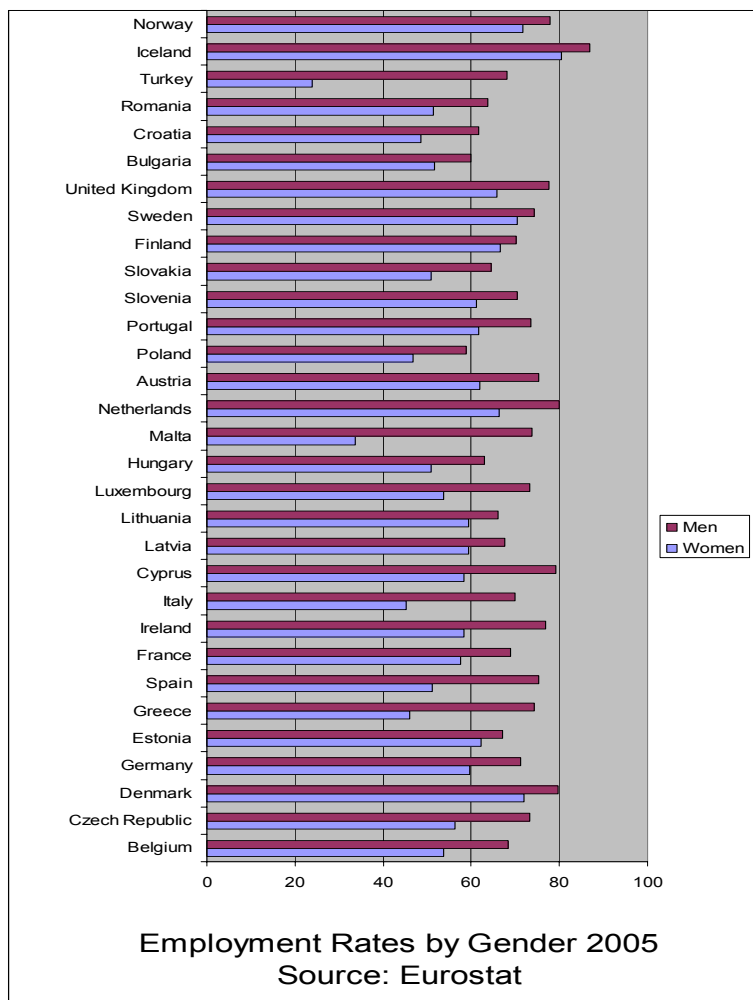
Přestože trendy po celé Evropě směřují k větší rovnoprávnosti mezi muži a ženami z hlediska práce, stále zůstává v celé EU prostor pro zlepšení. Je však třeba poznamenat, že zaměstnanost žen v městských oblastech bývá vyšší než ve venkovských oblastech, kde přetrvávají tradiční rodinné struktury a kulturní zvyky. Nicméně, zvýšení příležitostí pro ženy na celém trhu práce bude výhodné pro všechny zúčastněné za předpokladu, že tvůrci politik budou reagovat na důsledky zvyšujícího se zapojení žen odpovědným a udržitelným způsobem. To znamená dostatečné zajištění různých potřeb

rodin, kde pracují oba rodiče (tj. zařízení denní péče, péče o děti po vyučování, zlepšení veřejné dopravy, centra proti domácímu násilí, politika mateřské dovolené pro matky a otce atd.). Přístup k takovým službám má pro tyto rodiny zásadní význam (1).

Obr. 4 a 5

Obrázek 6 shrnuje trendy zaměstnanosti mužů a žen v evropských zemích v roce 2005. Ve všech případech je zaměstnáno více mužů než žen, ale mezi jednotlivými zeměmi jsou velké rozdíly. Menší rozdíly jsou v severovýchodních zemích a větší v jižních a východních zemích.

Obr. 6

3.1.6 Literatura

1. Eurostat Yearbook 2006-07
[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF)
2. Cichon M., Scholz W., van de Meerendonk A., Hagemeyer K., Bertranou F., and Plamondon P. Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series. International Labour Organization, 2004
3. Schrank P. In Search of an Immigration Policy, The Economist, May 2007
4. http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
5. OECD Factbook 2005
<http://titania.sourceoecd.org/vl=7102219/cl=12/nw=1/rpsv/factbook>

3.2 Bezpečnost

3.2.1 Bezpečnost ve městech

Málokterý problém je pro městské prostředí tak naléhavý, jako potřeba bezpečnosti a prevence kriminality. Boj s negativními dopady kriminality musí být řešen systematicky, na základě přístupu založeného na důkazech. Pomocí analýzy a přizpůsobení strategií z EU a celého světa mohou města najít nové a inovační přístupy k omezení výskytu a šíření kriminality. Vzhledem k provázanosti evropských měst v novém století je důležité, aby orgány udržovaly náležitou komunikaci nejen na regionální a vnitrostátní úrovni, ale také na mezinárodní úrovni. Základním předpokladem pro prevenci kriminality v městech je pochopení a důvěra. Tam, kde je důvěra v policii nižší, kriminalita a projevy deviantního chování se množí. Prvořadé je, aby se komunity ztotožnily s orgány činnými v trestném řízení a aby se tyto orgány ztotožnily s potřebami těch, jimž slouží. **(1,2)**

Po tragických teroristických útocích v New Yorku, Londýně, Madridě a jinde zaznamenalo zajišťování bezpečnosti ve městech dramatický posun směrem ke zjišťování a prevenci skutečných nebo potenciálních hrozeb terorismu. Pro tento posun k převážně preventivní kontrolní strategii je charakteristická dokonalá spolupráce mezi orgány činnými v trestním řízení na všech úrovních po celém světě. Prevence kriminality tím, že se zaměřila na odstrašování od kriminální činnosti a prevenci trestných činů v nejranějších stádiích, se soustředila na základní příčiny nedostatečné bezpečnosti v komunitách. Udržitelná města v 21. století se musí při zajišťování bezpečnosti spoléhat na kombinaci tradičních metod policejní kontroly s inovačními přístupy, například na základě soukromo-veřejných partnerství.

Tři základní otázky související s bezpečností jsou: 1) Kdo jsou oběti? (tj. přímá oběť trestného činu, přátelé a rodiny oběti, přátelé a rodiny pachatele, pojišťovny, sousedé, společnost jako celek); 2) Kdo jsou pachatelé (tj. skutečný pachatel trestného činu, institucionální a sociální vlivy na pachatele, širší sociální síť, do níž pachatel patří, celá společnost); 3) Čí povinností je chránit bezpečnost komunity a jak (tj. policie pomocí policejních hlídek, zatýkání a hlášení; systém trestního soudnictví a systém vězeňství a jiná kárná opatření; komunita v součinnosti se společností jako celku).

Na tyto otázky bohužel nelze odpovědět jednoznačně. I když mohou existovat evidentní oběti zločinu, nemusí ani přesná definice stačit pro formulování způsobů účinného zmírnění trestného chování. Trestné chování totiž může být natolik zakořeněné v sociální struktuře komunit, že je akceptováno a dokonce odůvodňováno. A skutečně mnoho trestných činů projde bez nahlášení z důvodu akceptovatelnosti daného činu nebo tolerance oběti, tj. drobné krádeže nebo sexuální obtěžování. Avšak i nenahlášené trestné činy, ač jich není v policejních hlášeních mnoho, mohou zanechat nesmazatelnou stopu na kolektivní paměti komunit, se značným dopadem na komunikaci mezi lidmi. Dezintegrace vazeb a struktury komunity slouží pouze jako katalyzátor pokračujících sociálních problémů a nedostatku bezpečnosti, a proto je třeba řešit tyto otázky v souladu s přímými preventivními opatřeními, jako jsou například bezpečnostní kamerové systémy, bezpečnostní služby, bezpečnostní závory, poplašné systémy atd. **(1,2)**

3.2.2 Kriminalita v evropských městech

Nedostatek bezpečnosti se stal středem zájmu v evropských městech. Dále jsou uvedeny společné trendy kriminality, jimž města musí čelit:

Majetkové trestné činy: V případě majetkových trestných činů je zcizen osobní majetek obětí, případně veřejný majetek. Tento typ je převládající trestnou činností v celé Evropě. Spadají sem krádeže automobilů, krádeže vloupáním a krádeže v obchodech. K této trestné činnosti dochází častěji ve východní a střední Evropě ve srovnání ze západní Evropou z důvodu nižší soudržnosti komunit, menšího počtu policistů a dalších strategií obrany. Například poplašná zařízení proti zlodějům se v západní Evropě používají ve dvojnásobném počtu než v ostatních regionech a použití jakéhokoli bezpečnostního zařízení je zde až trojnásobné, než je běžné v ostatních částech Evropy **(3)**.

Trestné činy „bez obětí“: Pojem „bez obětí“ označuje nezákonné porušování nebo částečné porušování smluv na rozdíl od konkrétního poškození určitého subjektu nebo jednotlivce. Příkladem těchto trestných činů může být kromě jiného prostituce, nelegální sázení a používání drog. Povaha těchto trestných činů spočívá v tom, že jsou do nich zapojeny obě strany na základě vzájemné dohody, a proto nemusí mít nutně za následek narušení bezpečnosti zúčastněných stran **(3)**. Příkladem je používání drog, které nemusí spadat do oblasti ohrožování bezpečnosti a lze je považovat spíše za ohrožování osobního a veřejného zdraví než za trestný čin. Prevence používání drog a prostituce je obzvláště obtížná, neboť tyto činnosti jsou stále více propleteny se sítěmi mezinárodního zločinu.

Trestné činy, kdy dochází ke kontaktu mezi pachatelem a obětí: Tyto trestné činy zahrnují trestné činy sexuálního násilí, násilné trestné činy a loupežná přepadení. Loupežným přepadením je například krádež majetku, který má oběť v momentě činu u sebe. Ačkoliv k těmto trestným činům v Evropě nedochází tak často, jako k majetkovým trestným činům, zůstávají tyto trestné činy problematické **(3)**.

Organizovaný zločin: Organizovaný zločin představuje závažný problém pro bezpečnost měst, neboť přesahuje jejich hranice. Tato kriminalita se projevuje ve formě obchodování s lidmi, hospodářské kriminality (známé též jako kriminalita „bílých límečků“), praní špinavých peněz, obchodu s drogami a rostoucího trendu kybernetické kriminality. Jednou z nejproblematictějších otázek spojených se sítěmi organizovaného zločinu je převážení velkého množství narkotik přes hranice EU. Členové organizovaných zločinných skupin jsou velmi adaptabilní. Stále sofistikovanější sítě organizovaného zločinu vyžadují, aby orgány měst po celé Evropě při zjišťování a prevenci této činnosti pružně koordinovaly svoji činnost na mezinárodní a regionální úrovni. Po zrušení mezistátních hraničních kontrol získaly sítě organizovaného zločinu větší prostor pro manévrování. Tyto sítě se stále více složitě propojují na vnitrostátní i mezinárodní úrovni a představují značný problém v celoevropském měřítku, zejména hrozbu mezinárodního terorismu. Příkladem může být nedávný útok, který na konci května 2007 vyřadil z provozu internetové sítě státních institucí v Estonsku. Tato nová kriminalita představuje značnou hrozbu pro bezpečnost provozu finančních systémů, systémů veřejné správy a záchranných služeb.

V boji pro této rostoucí hrozbě přijala EU širokou škálu opatření, včetně vytvoření a posílení Europolu a komplexní databáze známé jako Schengenský informační systém, které umožňují policejním institucím po celé Evropě výměnu informací a šíření údajů o stíhaných osobách, u nichž byla podaná žádost o vydání jinému státu. Sjednocení informací a strategií napříč velkými městy v Evropě umožňuje úřadům lépe vysledovat a řešit faktory přispívající k ohrožení bezpečnosti v jejich oblastech **(4)**.

Mezinárodní terorismus: Terorismus není pro Evropany ničím novým. Teroristické organizace, například IRA a ETA již dlouhou dobu ohrožují bezpečnost evropských měst. Avšak radikalizace mezinárodního terorismu má značný dopad na politiku jednotlivých členských států EU i na politiku EU jako celku, zejména na pohyb osob v rámci EU, sdílení a uchovávání dat a rozšíření výkonu soudních pravomocí na základě Programu z Tampere vydaném po útocích na spojené státy v roce 2001, Haagského programu (2004) a společné strategie EU pro boj proti terorismu (2005) (5).

Cíl EU zaměřený na integraci komplikuje boj proti terorismu. Státy EU musí dobrovolně soustředit své zdroje a spolupracovat pro vytvoření účinných a udržitelných strategií. Tyto vnitrostátní a mezinárodní strategie, mají-li být účinné, musí být v konečném důsledku provedeny až na lokální úroveň a tato zátěž dopadá ve velké míře na města -- zástupce ze sféry jejich správy, policejní orgány a tvůrce politiky. Jsou to hlavně městské oblasti, kde se rekrutují členové teroristických organizací, neboť různotvárnost komunit a koncentrace negativních sociálních podmínek přitahuje a skrývá potenciální teroristy.

3.2.3 Hnací síly oslabující bezpečnost evropských měst

Schopnost městských komunit udržet bezpečné podmínky života oslabuje spolupůsobení řady faktorů.

3.2.3.1 Migrace/imigrace

Základní zásadou Evropské unie je volný pohyb jejích občanů. Avšak tato volnost pohybu vyvolává také závažný problém ve formě masové imigrace, zejména do městských oblastí. Velká část tohoto pohybu směřuje z nových členských států i z méně rozvinutých zemí Afriky a Asie. Čistá migrace se v Evropě (EU25) zvýšila z 590 000 osob v roce 1994 na 1,85 milionů osob v roce 2004 (6). Situaci komplikuje fakt, že zahraniční pracovníci s nízkým příjmem pracují ve srovnání s domácí pracovní silou za nižší plat, což přizívá systém vyloučení a nativismu. Mnoho Evropanů odmítá přijmout práci, kterou považují za podřadnou nebo jinak nepřijatelnou, čímž otvírají příležitosti pro přistěhovalce. Přesto domácí obyvatelé hledí na přistěhovalce s despektem a příliv osob pracujících za nižší plat vnímají jako ohrožování své bezpečnosti. Tento trend je patrný i ve Spojených státech, kde jsou předmětem veřejných protestů a debat ilegální přistěhovalci z Mexika a dalších zemí Latinské Ameriky.

Reakce zástupců sféry řízení měst na příliv těchto osob bude určující pro to, jak se města budou vyvíjet nejen z hlediska sociální politiky, ale i politiky životního prostředí. EU hraje klíčovou úlohu při formulování politiky v oblasti migrace na úrovni jednotlivých členských států. Přestože způsoby, jakými musí státy postupovat při řešení otázek přistěhovalců byly kodifikovány v mnoha zákonech a politických postupech, klíčovou úlohu při výkonu těchto postupů hrají orgány místní správy.

3.2.3.2 Zvyšování nerovnosti a zhoršování chudoby

Chudoba je hnací silou růstu kriminality a je spojena s trestnými činy, jako jsou krádeže a majetkové trestné činy. Některé výzkumy naznačují velkou propojenost mezi chudobou a násilnými trestnými činy. Snižování nerovnosti ve společnosti na minimum, a zejména nerovnosti příjmů, je všeobecně uznáváno za nezbytný cíl pro stabilitu komunit. Mapování nerovností poskytuje nástroj pro podrobnou analýzu. Větší volnost pohybu mezi členskými státy umožňuje ekonomicky deprivovaným osobám hledat práci

v jiných státech. Mnoho migrantů směřujících do měst za prací staví před urbanisty nové úkoly.

Nerovnost by neměla být zaměňována s chudobou, neboť nerovnost pramení z rozdílů v příjmech mezi různými skupinami v rámci dané populace, zatímco chudoba je definována jako úroveň pod určitou přijatelnou životní úrovní, která se může v různých zemích a komunitách lišit.

3.2.3.3 *Nezaměstnanost*

Zaměstnanost má pozitivní dopad na sebevědomí jednotlivce a jeho vztahy s ostatními. Ztráta zaměstnání může být traumatizující, zejména tam, kde jsou systémy sociálního zabezpečení přetíženy nebo neexistují. Šok ze ztráty zaměstnání vyvolávající pocit ohrožení může způsobit řetězovou reakci v rámci sociální sítě osob, které přišly o zaměstnání, a přerůst až na úroveň komunity. Kromě toho nezaměstnanost zhoršuje podmínky chudoby a nerovnosti, což zvyšuje pravděpodobnost projevů kriminality, a tedy negativního dopadu na bezpečnost.

3.2.3.4 *Etnická a kulturní interakce*

Města jsou tradičně centrem kulturní různorodosti a vzájemné interakce od doby svého vzniku ve formě středisek obchodu. Města koncentrují různé kultury vzájemně na sebe působící v pracovním i sociálním prostředí. Dnes je tato interakce důležitější než kdy jindy. Zvýšená volnost pohybu evropských občanů a rozšíření EU má značné důsledky na způsob koordinace integrace s imigrací, jehož úspěch je přímo závislý na ochotě a schopnosti přijímajících měst akceptovat příliv nových obyvatel a zároveň na schopnosti přistěhovalců začlenit se do nového prostředí. Tuto situaci komplikuje skutečnost, že mnoho populací přistěhovalců může trpět sociálními jevy, jako jsou chudoba a kriminalita, a jejich okolí je může vnímat jako zvláště kriminální nebo deviantní.

3.2.3.5 *Fyzické prostředí*

Městské prostředí představuje zvláštní problém z hlediska řízení rozvoje města. Dobře urbanisticky řešená krajina nabízí jedno z nevhodnějších zabezpečení proti zhoršování vztahů v rámci komunity. Význam plánování a udržování atraktivních městských lokalit s dostatkem zeleně je uznáván v celé Evropě. Znečištění vzduchu, páchnoucí voda, odpadky, zničené přírodní oblasti a zchátralé stavby, to vše přispívá ke stále menšímu pocitu hrdosti obyvatel na svoji komunitu a brání preventivnímu úsilí v boji proti kriminalitě a nepořádku ve městech. Proto musí být tyto otázky zohledněny v holistické strategii zaměřené na zvýšení životní úrovně obyvatel a omezení problémů a důvodů pro antisociální chování (7).

Posílení pocitu hrdosti obyvatel městských oblastí na své prostředí přispívá k lepšímu chování mezi obyvateli a může zajistit vysokou návratnost veřejných investic, jak ukázaly různé projekty revitalizace infrastruktury obytných lokalit a průmyslových oblastí. Tyto iniciativy nemusí být rozsáhlé a mohou zahrnovat malé projekty, které zvyšují blahobyt městské komunity. Potvrdilo se, že promyšlené plánování městské krajiny s ohledem na každodenní potřeby obyvatel zvyšuje jejich pocit bezpečí a pocit hrdosti na komunitu, kde bydlí.

3.2.3.6 *Nedostatek vzdělání*

Deviantní chování je velmi úzce spojeno s nedostatečným nebo nízkým vzděláním. Například ve Spojených státech plní řady vězňů zejména osoby se středním nebo nižším vzděláním. Vzdělání obyvatel žijících v zanedbaných městských oblastech se stalo ústřední otázkou politiky řízení rozvoje měst v Evropě, jak je uvedeno v Lipské chartě z roku 2007. Vzdělání

občané jsou nejen lépe vybaveni pro to, aby byli schopni analyzovat dopad svého jednání, ale pravděpodobně si najdou také produktivní a legitimní zaměstnání.

Kromě toho jsou úspěšní studenti schopni vyrovnávat se s tlaky každodenního života a zároveň se věnovat studiu. Pokud mladí lidé nemají potřebu vzdělání, přesunuje se jejich zájem do jiných oblastí. Reformy je třeba vždy pečlivě posoudit z hlediska toho, zda odpovídají potřebě zajištění efektivnosti.

3.2.3.7 Sociální vyloučení

K sociálnímu vyloučení může dojít z mnoha důvodů. Příchod „outsiderů“ do homogenních lokalit může vyvolávat strach a odpor místních obyvatel, což může vést k narušení soudržnosti komunity, potřebě častějších zásahů policie a stigmatizaci určitých skupin. Kromě toho mohou být některé postupy řešení konfliktů ze strany místní orgánů vnímány těmito citlivými skupinami jako zaujaté. V tomto ohledu je užitečné náležité plánování rozvoje měst a dopravy, neboť umožňuje osobám, u nichž je riziko sociálního vyloučení největší, zapojit se do života komunity a navazovat stabilní ekonomické a sociální vztahy důležité pro bezpečnost komunit. Například městská doprava kompenzuje potřebu vlastnit auto, zajišťuje přepravu obyvatel do práce nebo za rekreaci a zároveň přispívá k udržitelnosti životního prostředí.

3.2.3.8 Nedůvěra k institucím

Základem všech úspěšných strategií zaměřených na zvýšení bezpečnosti je míra důvěry občanů k veřejné správě. Mnoho měst po celé Evropě s nejvyšší úrovní nedůvěry k pracovníkům veřejné správy má také vážné problémy s bezpečností. Tam, kde veřejnost již nevěří, že ti, kdo jsou odpovědní za zabezpečení jejich komunit, jsou schopni nebo ochotni tuto službu poskytovat, se snižuje spolupráce a dodržování politických opatření. Nedostatek důvěry ve státní orgány je hlavní příčinou pro silné znepokojení v městských oblastech, kde potřeba širokých, komplexních strategií vyžaduje aktivní spolupráci obyvatel dané oblasti. Občanské zapojení, neboli zapojení zúčastněných stran, je hlavním předpokladem úspěšnosti snah o snížení kriminality, obnovení odpovědnosti komunity a podporu udržitelné politiky zajištění bezpečnosti.

3.2.4 Občanské zapojení/účasť občanů

Zatímco tradiční strategie zaměřené na kontrolu kriminálních a antisociálních činností jsou stále potřeba, udržitelnost politiky rozvoje měst bude vyžadovat i veřejnou podporu a pochopení. Zapojením svých občanů do prevence kriminality mohou města snížit počet trestných činů a zároveň zvýšit důvěru v místní orgány. Policejní ochrana se tak stává sdíleným cílem komunity. Obyvatelé se dostávají do kontaktu s větším počtem policejních úředníků než jiných pracovníků veřejné správy. Proto je velmi důležité, aby se důvěra mezi nimi udržovala a posilovala. To je základní problém, na který se soustředí téměř všechny přední výzkumy v oblasti zajišťování veřejného pořádku ve městech. Potřebu občanského zapojení jasně stanoví nedávná Lipská charta, která zdůrazňuje význam zapojení zúčastněných stran do navrhování strategií rozvoje měst, včetně otázek zajištění bezpečnosti (8).

Ačkoliv má centralizovaná policejní správa a záchranné služby zásadní důležitost, jsou strategie, které decentralizují odpovědnost policejní ochrany komunity mnohem účinnější než přístupy shora. Zapojení komunity a její zpětná vazba jsou nesmírně účinné při předávání informacím příslušným pracovníkům veřejných orgánů o realitě v dané komunitě, i v případě, kdy není tak hrozivá, za jakou ji tyto orgány považují. Prostřednictvím zpětné vazby z komunity a jejího zapojení jsou příslušné orgány informovány, které

faktory ovlivňují pozitivně pocit bezpečí jejich obyvatel. Pomocí této zpětné vazby se také příslušné orgány dozvídají, kde by mohly narazit na odpor komunity a jak nejlépe navrhovat své postupy a účinné strategie.

3.2.4.1 Kdo by měl být zapojen?

V ideálním případě by měly být všechny zúčastněné strany zapojeny do procesu konzultací a implementace. To však může být problematické z hlediska místních podmínek a institucionální kapacity. Ne všechny zúčastněné strany chápou, že i ony jsou zúčastněnými stranami, a mohou také existovat sociální bariéry začlenění některých skupin obyvatelstva, které jsou však velmi důležité pro úspěch takovéto strategie. Například může panovat velká nedůvěra vůči bývalým delikventům žijícím v dané komunitě a tyto osoby mohou být z procesu zapojení vyloučeny **(9)**. Skupiny obyvatel žijící tradičně na okraji společnosti musí být formálně a aktivně začleněny do aktivního veřejného života a procesu zapojování obyvatel. Tyto sociálně vyloučené skupiny zahrnují etnické a rasové menšiny, bezdomovce a osoby s tělesným postižením. Dohromady tyto skupiny tvoří neocenitelný soubor nástrojů pro úspěšnou politiku v této oblasti a zajištění bezpečnosti v komunitě. Vyloučena může být i mládež buď z důvodu nedostatečné komunikace s orgány místní správy nebo nedostatku možností zapojit se do veřejného života. Paradoxně je ve skutečnosti právě mládež tou skupinou obyvatel v komunitě, na niž musí zástupci sféry rozhodování dosáhnout a zahrnout ji do všech plánů pro snížení kriminality a zvýšení bezpečnosti veřejných míst. Toho lze dosáhnout pomocí setkání ve školách a rekreačních střediscích, zapojením médií a zvýšenou propagací místních dobrovolných organizací **(1)**.

Úspěch úzké spolupráce se všemi segmenty společnosti do velké míry závisí na dialogu, trpělivosti a propracovaných přístupech s ohledem na udržitelnost a účinnost. To uznávají všichni tvůrci politiky a zástupci sféry řízení měst po celé Evropě. Vzhledem k měnící se povaze městské populace, by nemělo být zapojení občanů, konzultace a integrace podceňovány z hlediska jejich stabilizačního potenciálu.

3.2.4.2 Evropská síť prevence kriminality

Kromě podpůrných lokálních iniciativ zaměřených na snižování kriminality byla v roce 2001 založena Evropská síť prevence kriminality na pomoc výměně zkušeností v oblasti prevence kriminality mezi evropskými městy **(10)**. Do sítě se zapojilo sedm měst -- Bonn, Brent, Girona, Liege, Luton, Modena a Marseilles. Ze studie vyplynuly závěry a doporučení na různých úrovních, včetně těchto:

- Sdílení zkušeností je velmi důležité pro zavádění a realizaci opatření na prevenci kriminality a mělo by probíhat periodicky.
- Partnerství by se mělo rozšířit tak, aby zahrnovalo velké množství zúčastněných stran.
- Stanovený řídicí orgán spadající pod odpovědnost orgánů městské správy by se měl pravidelně scházet pro stanovení priorit.
- Orgány zapojené do politiky prevence kriminality musí zkoumat výsledky přijatých opatření a informovat občany o prováděných politikách.
- Kromě toho byly učiněny tyto závěry ohledně úlohy členských států a Evropské unie jako celku:
- Je nezbytné, aby státy uznaly město jako vhodnou úroveň pro stanovení politiky v oblasti prevence kriminality.
- Výměna zkušeností z místních postupů mezi příslušnými zúčastněnými stranami by měla být posílena.

- Evropská unie by měla nadále podporovat vzájemnou výměnu zástupců zúčastněných stran zapojených do politiky prevence kriminality. (10)

3.2.5 Literatura

1. Workshop to Explore Strategies and Best Practices for Crime Prevention Related to Urban Crime and Youth at Risk, Eleventh UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, (Bangkok, Thailand 18-25 April 2005) (BKK/CP/13) <http://www.un.org/events/11thcongress/pressrel.html>
2. Kesteren, J.N.van, Mayhew, P., Nieuwbeerta, P., Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey, The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187 2000 http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm
3. Alvazzi del Frate, Anna, Kesteren, John van, Criminal Victimization in Europe: Key Findings of the 2000 International Crime Victim Surveys. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute
4. Living Europe Safely: Work Programme of the Federal Ministry of the Interior for the German EU Presidency in the First Half of 2007, EU Council Presidency <http://www.eu2007.de/en/index.html>
5. The European Union Counter-Terrorism Strategy, Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels 1 December 2005, European Union <http://ue.eu.int/Newsroom>
6. Europe in figures - Eurostat yearbook 2006-0, Eurostat, 2007 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
7. Guidelines for the prevention of urban crime, United Nations Economic and Social Council Resolution 1995/9, 49th Plenary Meeting 24/7/1995 <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>
8. Leipzig Charter on Sustainable European Cities, European Union, 2007 http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
9. Capobianco, Laura, Sharpening the Lens: Private Sector Involvement in Crime Prevention, International Centre for the Prevention of Crime, 2005 <http://www.crime-prevention-intl.org>
10. European Urban Knowledge Network http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Security_and_crime_prevention/Crime_prevention/Secucities-crime-prevention-Europe_1004.html

3.3 Zdravé město

3.3.1 Úvod

Ochrana veřejného zdraví je v rámci řízení udržitelných městských komunit prioritou. Kvalita zdraví komunity přímo souvisí s její produktivitou, sociální soudržností, ekonomickou prosperitou a všeobecnou spokojeností. Dobré veřejné zdraví umožňuje plné zapojení do sociálních, ekonomických a rekreačních oblastí činnosti nabízených ve městech a je znakem kvalitní veřejné politiky. Veřejné zdraví je spojeno s mnoha faktory, které mají zároveň dopad na všechny současné sociální otázky. Patří mezi ně demografické trendy, vývoj nových nemocí a snížení výdajů na stávající nemoci, zhoršení životního prostředí, koncentrace lidských činností a vzorů životního stylu. Všechny tyto otázky musí být řešeny systematicky, aby byla zajištěna dobrá kvalita zdraví všem členům společnosti.

3.3.2 Demografické faktory

Demografické faktory související s veřejným zdravím zahrnují stárnoucí populaci a rostoucí pracovní sílu. Evropané žijí déle než dříve a to má přímé důsledky na zdravotní péči. Mezi nemoci pozdního věku a naléhavé problémy patří Alzheimerova nemoc (neboli demence) a onemocnění typu chřipky, respiračních a kardiovaskulárních onemocnění (1). Rakovina, hlavní příčina úmrtí obyvatel Evropy, se obvykle vyskytuje v pozdějším věku. Častěji se také vyskytuje v nových členských státech (2). Úsilí o zvýšení počtu pracujících může také mít negativní dopad na veřejné zdraví v městských komunitách. Přestože delší aktivní zapojení do pracovního procesu může mnoha lidem přinést další příležitosti, mohou zároveň trpět zvýšeným krevním tlakem a z něj vyplývajícími nemocemi a pracovními úrazy. Zapojení většího počtu žen do pracovní síly snižuje jejich možnost starat se o domácnost, případně zajistit ošetřování v případě náhlých onemocnění nebo nečekaných příhod.

Dvěma znepokojujícími trendy majícími dopad na veřejné zdraví je rozšíření „nových“ nakažlivých nemocí a virových kmenů odolných proti lékům. Hustě zalidněná města jsou z hlediska přenosu těchto infekčních nemocí rizikovější. Toto riziko dále zvyšuje frekvence cestování mezi regiony a po celém světě. Jedním z příkladů je závažné akutní respirační onemocnění (SARs), které se objevilo poprvé v jižní Číně v roce 2002. Prostřednictvím letecké přepravy cestujících se rychle dostalo do Hongkongu a Vietnamu a do května 2003 se rozšířilo na více než 30 národů a zabilo 269 lidí (3,4). Rychlé šíření onemocnění SARS v městských prostředích dokládá zvýšená rizika, jimž městské oblasti čelí při zvládání infekčních onemocnění v 21. století.

3.3.3 Ekologické faktory

Ekologické faktory související se zdravím měst zahrnují znečištění vzduchu, vody a hlučnost, tj. všechny vedlejší produkty moderního života ve městech. Znečištění vzduchu vyvolává zdravotní problémy, jako je tuberkulóza, astma a velké množství respiračních problémů, a mají negativní vliv na lidi se srdečními a plicními onemocněními (5). Zdrojem znečišťování ovzduší ve městech jsou emise z automobilů, průmyslu a dalších lidských činností. Všechny typy znečišťujících látek – oxid uhelnatý, oxidy dusíku, oxid siřičitý, pevné částice, olovo a další – ohrožují lidské zdraví. Automobily jsou hlavním zdrojem emisí oxidu uhelnatého a pevných částic, zatímco průmysl a výroba energie přispívají ke znečišťování ovzduší hlavně oxidy dusíku a oxidem siřičitým. Stejným problémem je znečišťování ovzduší ve vnitřních prostorách způsobené nevhodnými činnostmi, například používáním toxických chemikálií, tradičních paliv a tabákovým kouřem. Nedostatečné větrání vnitřních veřejných nebo soukromých prostor může tento problém dále zhoršit. Znečišťování ovzduší ve vnitřních prostorách může být zvláště nebezpečné pro mladé a starší lidi (6).

Voda je důležitým zdrojem života, ale zároveň je potenciálním nositelem vodou přenosných nemocí, karcinogenů a toxických látek. Veřejnost vyžaduje čistou a bezpečnou vodu pro pití, vaření a hygienu. Lidé používají vodu také při plavání, projížďkách na člunech a rybaření. V městských oblastech se obvykle používá voda z povrchových nebo podzemních zdrojů, která je upravována, používána a poté se vrací do čistíren vod. Úroveň čištění odpadních vod je velmi důležité pro ochranu veřejného zdraví zejména proto, že vodu ze stejného zdroje mohou znovu používat města položená níže na dolním toku. Průmysl používá obrovské množství vody a může vypouštět mnoho škodlivých látek. Zemědělství je zdrojem sedimentů a chemikálií z hnojiv a pesticidů.

Hlučnost je všudypřítomným rysem života ve městech a hrozbou pro veřejné zdraví a pohodu. Hluk z provozu a dalších činností může zvyšovat tlak na

obyvatele a zhoršovat případné nemoci. Podle Světové zdravotnické organizace je vystavena více než polovina populace Evropské unie zvýšeným hladinám hluku. Kromě toho je vystavena zvýšeným hladinám hluku také mládež, což u ní může vyvolat poruchy sluchu. Další dopady mohou zahrnovat dlouhodobou ztrátu sluchu, zvýšený krevní tlak, sociální narušení, sníženou produktivitu a změny metabolismu (7).

Zástupci sféry řízení měst mají k dispozici širokou škálu nástrojů na snížení dopadů znečišťování životního prostředí na obyvatele měst. Omezení používání automobilů, přísnější normy pro emise a regulaci automobilového průmyslu, to vše slouží k omezení znečišťování ovzduší. Zajištění lepší veřejné přepravy, podpora cyklistické a pěší dopravy a poskytnutí prostředků hromadné přepravy pomáhají snížit závislost na automobilech. Pro ochranu vodních zdrojů je velmi důležité náležité čištění odpadních vod a regulace průmyslových odpadních vod. Hlukové bariéry podél silnic a dálnic a izolace budov mohou snížit hladinu slyšitelného hluku. Všechna tato opatření v kombinaci s masivní veřejnou informační kampaní mohou přispět ke stimulování veřejné podpory a odpovědného chování obyvatel.

3.3.4 Životní styl

Životní styl hraje významnou úlohu z hlediska zdraví a blahobytu jednotlivců i celé komunity. Obyvatelé měst v celé Evropě mají sklon k sedavému životnímu stylu. S tím, jak rostou příjmy obyvatel a lidé jezdí do práce na větší vzdálenosti, využívají místo cyklistické nebo pěší dopravy ve větší míře osobní automobily a veřejnou dopravu. Přechod k ekonomice založené na službách snížil sice počet tradičních rizik z povolání, ale nahradil je méně zjevnými riziky, například zhoršením zraku způsobeném monitory počítačů, snížením krevního oběhu ze sedavé práce a dokonce stresem z uzavřených kancelářských prostor. Mnoho lidí i doma dává přednost sledování televize nebo používání internetu, spíše než by se věnovali aktivnímu pohybu a venkovním činnostem. Volba životního stylu může také zahrnovat zvýšenou spotřebu tabáku a alkoholu, které představují vážná rizika pro zdraví. Zástupci sféry řízení měst mohou reagovat na tyto trendy poskytováním více příležitostí k pohybu, například zřizováním parků a tras, pěších zón, a organizovat veřejné kampaně na podporu aktivního životního stylu a zdravého života.

3.3.5 Ekonomické faktory

Náklady na zdravotní péči se stále zvyšují. Se zvyšováním těchto nákladů se lékařská péče stává méně finančně dostupnou pro vrstvy obyvatel s nižšími příjmy, kteří nejsou pojištěni. V důsledku nedostatečného přístupu ke zdravotnickým zařízením a službám se zdraví komunity všeobecně zhoršuje. S růstem výskytu nemocí se také zvyšují finanční náklady na jednotlivce, rodiny a celé komunity. Zvyšování nákladů na zdravotní péči lze přičíst nákladům na vývoj nových léků, jejich zvýšenou spotřebu, vývoj moderních technologií, například nanotechnologie a genové terapie, a nákladům na pojištění odpovědnosti vůči třetím osobám.

Řízení finančních nákladů na zdravotní péči je z mnoha důvodů rozsáhlá a vysoce politická otázka. Vyšší mzdy pro lékaře mohou zvýšit přitažlivost této profese pro kvalitní odborníky, ale mohou též způsobit sociální nerovnost ve zdravotnické péči v komunitách tím, že osoby s nízkým příjmem budou nuceny využívat nižší kvality zdravotnické péče, případně se jim žádná péče nedostane. Chudší vrstvy jsou vystaveny větším zdravotním rizikům z několika příčin. Nemohou si dovolit navštěvovat kvalitní zdravotnická zařízení, splňovat základní požadavky správné výživy a používat výrobky na snižování zdravotního rizika, jako například vodní filtry, pitnou vodu v lahvích a organické produkty bez konzervačních látek. Na rozdíl od svých bohatších

spoluobčanů žijí nízkopříjmové skupiny často v horším životním prostředí, kde ulice plné harampádí a odpadků, stojatá nebo znečištěná voda a nedaleké průmyslové objekty mohou dále zhoršovat zdraví a pohodu obyvatel. Děti, které nedostávají náležitou zdravotní péči, jsou vystaveny většímu riziku rozvoje chronických onemocnění a jejich psychologický, citový a fyzický vývoj může být omezen. K různým nemocem a onemocněním jsou zvláště náchylné velmi malé děti, neboť se u nich teprve vyvíjí nervový a imunitní systém, a tyto děti se nejsou schopny vyhnout nebezpečným situacím nebo ekologickým rizikům (1). Kvalitní zdravotní péče v raném stádiu života má zásadní význam pro náležitý vývoj duševních a fyzických schopností dětí a pro jejich budoucí úspěšný život.

Evropané si svého zdraví cení a považují zdravotní péči za nejdůležitější veřejnou otázku. To má značný dopad na veřejnou politiku v této oblasti. Chtějí-li urbanisté zlepšit všeobecně veřejné zdraví tak, aby odpovídalo cílům udržitelného rozvoje, musí apelovat na instinktivní touhu obyvatel chránit své zdraví a blahobyt (5). Proto musí političtí poradci, zástupci ze sféry rozhodování a řízení měst vzít v úvahu tyto faktory, které mají dopad na rozhodování obyvatel o jejich preferencích, spotřebě a volbě zaměstnání.

3.3.6 Literatura

1. Health-European Union: Elderly, (European Commission) (2007) http://ec.europa.eu/health-eu/my_health/elderly/index_en.htm
2. Schafer, G., Europe in Figures: Eurostat yearbook 2006-2007, (Eurostat) (2007) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
3. ANALYSIS-Asia hopes avian flu is no economic rerun of SARS, http://www.forbes.com/home_asia/newswire/2004/01/28/rtr1230829.htm
4. Country breakdown: Probable cases of SARS, (CNN) (May 23, 2003) <http://edition.cnn.com/2003/HEALTH/03/23/mystery.virus.breakdown/index.html>
5. Lin HH, Ezzati M, Murray M (2007) Tobacco Smoke, Indoor Air Pollution and Tuberculosis: A Systematic Review and Meta-Analysis. PLoS Med 4(1): e20 doi:10.1371/journal.pmed.0040020
6. Duhl, L.J., Sanchez, A.K., Healthy Cities and the City Planning Process: A background Document on Links Between Health and Urban Planning. World Health Organization (1999)
7. Transportation and Health: Facts and Figures, World Health Organization (2007) http://www.euro.who.int/transport/HIA/20030129_4

3.4 Dostupnost z hlediska zvláštních potřeb

3.4.1 Vytváření dostupných měst

Rok 2007 byl označen za „Evropský rok rovných příležitostí pro všechny“. Jeho cílem je informovat lidi o jejich právech, podporovat diverzitu a rovné příležitosti pro všechny občany v Evropské unii. Lidé se zvláštními potřebami nejsou výjimkou. (1)

Podle Spojených národů žije na světě více než půl miliardy lidí se zvláštními potřebami plynoucími z jejich fyzického, duševního nebo sensorického postižení. V samotné Evropské unii trpí fyzickým nebo duševním postižením 10 % populace. Bez ohledu na to, kde bydlí, je život těchto lidí se zvláštními potřebami často omezován fyzickými nebo sociálními překážkami. Lidé se zvláštními potřebami mohou pracovat, být spotřebiteli, daňovými poplatníky, politiky, studenty, sousedy, rodinnými příslušníky a přáteli. Jsou to

rovnoprávní občané, ačkoliv se bohužel s nimi často takto nezachází. Na základě nedávného evropského průzkumu bylo zjištěno, že málokdo ví, co jsou to zvláštní potřeby a kolik lidí tyto potřeby má.

Bezbariérová Evropa byla cílem sdělení Evropské komise v květnu 2000. Tento projekt se zaměřuje na osoby se zvláštními potřebami. Usnadňuje jejich pohyb ve všech oblastech společnosti, například v oblasti informačních technologií. V jeho rámci byl otevřen vnitřní trh technických pomůcek. Chrání práva spotřebitelů se zvláštními potřebami, zlepšuje statistiku a posiluje koordinaci mezi službami Komise. Klíčovým prvkem k realizaci bezbariérové Evropy je zásada „úprava pro všechny“. Osobám se zvláštními potřebami musí být umožněno, aby žily samostatněji a pracovaly s větším pohodlím a produktivněji. Na podporu většího zapojení podniků a organizací do této oblasti zavedla Evropská komise program „odměn za bourání bariér“. Cílem této iniciativy je ocenit výsledky dosažené ve zlepšování přístupnosti pro občany se zvláštními potřebami v oblasti územního plánování měst, architektury, dopravy a navrhování produktů a procesů. **(2)**

V této situaci je mimořádně důležité, aby města zajišťovala zařízení přístupná pro osoby se zvláštními potřebami. V tomto ohledu přístupnost znamená zařízení nebo objekty, které jsou bez bariér a bezpečné, do nichž se dostanou všichni lidé, včetně osob se zvláštními potřebami sami a bez pomoci. Obecně není přístupnost omezena na infrastrukturu, jako jsou budovy nebo dopravní prostředky, ale týká se všech činností, jichž se mohou lidé, včetně osob se zvláštními potřebami, účastnit.

Cílem přístupných měst je vyloučit překážky ve volnosti pohybu, dopravě, vzdělávání a zaměstnání osob se zvláštními potřebami. To bude inspirovat vytváření přístupné obecní sítě, jejíž infrastrukturu, zařízení a rovné příležitosti budou využívat všichni občané stejně snadno a bezpečně. **(2)**

3.4.2 Normy univerzálního plánování

Zvláštní potřeby mohou být buď dočasné nebo stálé a mohou vyplývat z fyzického, psychického nebo duševního postižení. Lidé s omezenou pohyblivostí zahrnují osoby s fyzickým postižením i osoby, které nejsou schopny provádět každodenní činnosti bez pomoci nebo jejichž pohyblivost je omezena, například starší lidé, těhotné ženy, děti atd. Je naprosto nezbytné, aby byl přístup do všech zařízení a ke všem službám zajištěn na základě norem univerzálního plánování tak, aby bylo životní prostředí, produkty a služby stejně dostupné všem bez ohledu na věk, fyzický stav nebo schopnosti. Univerzální plánování vyžaduje zajištění přístupnosti bez dalších změn nebo zvláštních úprav pro všechny podskupiny uživatelů, bez minimálních nebo žádných dodatečných nákladů. Univerzální plánování tedy vytváří životní prostředí, produkty a služby, které jsou pohodlnější, orientované na uživatele a bezpečné pro všechny občany. **(2)**

Normy univerzálního plánování začleňují potřeby všech lidí se zvláštními potřebami (osob na vozíčku, osob s poruchami zraku nebo sluchu atd.). Například všechny oblasti určené pro vozíčkáře musí být také přístupné a použitelné pro všechny ostatní osoby s omezenou pohyblivostí, například starší lidi, osoby přenášející nebo převážející nějaký náklad, malé děti, dětské kočárky atd. Podobně každé zařízení, objekt nebo činnost, které jsou přístupné osobám s normálním zrakem a sluchem, musí být přístupné také osobám s poruchami zraku nebo sluchu i ostatním, tj. starším lidem nebo osobám, kteří nemluví jazykem dané země (používání jednoduchých symbolů a nikoli textu). Konkrétně musí být

- všechny horizontální a vertikální prostory zpřístupněny vyloučením nebo omezením schodů, tj. přestavbou schodišť na rampy nebo velké výtahy, výstavbou širších chodníků a chodeb v budovách, kratšími a plynulejšími trasami atd.
- označování jednoduché, jednoznačné a snadno viditelné a mělo by být srozumitelné všem kategoriím potenciálních uživatelů, tj. používání vodících linií pro slabozraké a nevidomé, kontrastních barev na značkách atd.
- používání všech služeb nebo veřejného vybavení jednoduché a snadné pro všechny uživatele. **(2)**

V žádném případě by nemělo označování negativně působit na estetický vzhled okolního prostředí, neboť jejich řešení lze zajistit účinně i vkusně. Aspekty, které vyžadují mimořádnou pozornost, zahrnují:

- používání jednoduchých, srozumitelných a bezpečných prvků a materiálů.
- standardizaci těchto systémů, se stejnými rozlišovacími prvky srozumitelnými pro všechny.
- zajištění navrhování infrastruktury a služeb podobným způsobem, což by umožňovalo osobám se zvláštními potřebami bezpečný pohyb bez cizí pomoci. **(2)**

3.4.3 Úloha místní správy

Velmi důležitou úlohu při zajišťování přístupu pro lidi se zvláštními potřebami do různých zařízení mají orgány místní správy. Lokální komunity tvoří jádro lidské činnosti, která je první „bariérou“, kterou musí osoby se zvláštními potřebami překonávat, aby dosáhly sociálního začlenění. Místní správa proto může:

- zlepšit infrastrukturu a vytvořit dostupná města, vyhovující všem občanům a návštěvníkům
- zrušit všechny překážky v každodenním životě lidí se zvláštními potřebami a respektovat jejich potřebu samostatnosti, rovného zapojení a integrace do společnosti **(2)**

Proto by mělo být prioritou vytváření přístupných:

- chodníků, pěších zón, křižovatek a parkovišť
- širokých promenád, parků a jiných veřejných venkovních prostranství
- autobusových zastávek, železničních stanic a stanic metra i stanovišť taxislužby
- veřejných budov
- centrálních nákupních středisek, tj. obchodů v obchodní centrech. To vyžaduje také informování soukromého sektoru, jeho motivaci a spolupráci s ním, aby dodržoval normy přístupnosti.

Dodatečné vybavení nebo přestavba je třeba pouze v případech, kdy je nutno příslušná zařízení změnit. V případech, kdy se normy univerzálního plánování použijí na původní konstrukci a stavbu, jsou náklady zanedbatelné. Jediným požadavkem je změna norem plánování. **(2)**

3.4.3.1 Výhody plynoucí z univerzálních norem plánování a přístupnosti

Infrastruktura měst se zdokonaluje pro všechny občany bez výjimky. Lidé se zvláštními potřebami se mohou volně pohybovat a účastnit se všech aktivit stejnou měrou jako ostatní lidé a nejsou již vyloučeni ze společnosti. Mají také

příležitost fungovat jako běžní spotřebitelé, z čehož mohou těžit místní podniky, kterým se zvýší výnosy.

Také lidé s omezenou pohyblivostí, například starší lidé, těhotné ženy atd., budou žít v příjemnějším a bezpečnějším prostředí a dosáhnou sociální rovnosti v dané komunitě. Přístupnost komunity je výhodou pro všechny. Zajištění přístupu do různých zařízení a ke službám je přidaná hodnota k životnímu prostředí a nezbytná podmínka zlepšení kvality života všech občanů. **(2)**

3.4.4 Přímá opatření

Prosazování opatření spojených pouze s nízkými nebo zanedbatelnými náklady, která mohou mít často překvapivé výsledky v oblasti zlepšování přístupu osob se zvláštními potřebami do zařízení a ke službám, také významně zlepšují kvalitu života všech občanů. Včasná realizace a podpora těchto opatření tak jistě přispěje k zavedení nové morálky a chování v každodenním životě každého jednotlivce. **(2)**

3.4.4.1 Udržování pořádku na chodnicích

Velmi důležité je čištění chodníků od zbytečných předmětů a zátarasů. Počet vývěsních štítů a reklam musí být zredukován na minimum. Mnohočetné vývěsky by měly být odstraněny a shromážděny ve zvláštních prostorách zejména na chodnicích, kde brání chodcům. Velmi důležité je odstranit veškeré vývěsky do výše 2,20 m.

Je nezbytné odstranit veškerý městský odpad, odložené věci a také například popelnice, lavičky, poštovní schránky, kiosky atd. a přemístit je do určených oblastech, kde nepřekáží provozu na chodnicích tak, aby byla vždy udržována volná trasa bez překážek o šíři 0,85 m–0,90 m.

Zvláště důležité je přemístění popelnic do míst, kde jsou chodníky alespoň 0,85 -0,90 m široké. Obchody, kiosky, restaurace a kavárny by neměly vystavovat své zboží nebo zabírat stolky místo na chodnicích, pokud nezajistí alespoň 0,90 m volného prostoru pro vozíčkáře. Veřejné telefony by měly být umístěny níže, aby byly přístupné i vozíčkářům. **(2)**

3.4.4.2 Údržba a zlepšení

Stromy a keře rostoucí na veřejných prostranstvích a na chodnicích by neměly bránit chodcům nebo vozíčkářům a měly by zajišťovat prostor široký alespoň 0,85 m – 0,90 m. Z užších chodníků by měly být stromy a keře odstraněny.

Stromy a keře by měly být prořezávány, aby ti, co špatně vidí, nebyli ohrožováni vyčnívajících větví. Půda kolem stromů rostoucích na chodnicích by měla být opatřena hustou mřížkou zarovnanou s chodníkem, aby se šíře chodníku zvětšila.

Důležitá je údržba a zlepšení svažujících se obrubníků chodníků i svažující se dlažba na ostatních místech na veřejných prostranstvích. Všechny přechody ze silnice na chodník musí být plynulé, bez příkrých schodů. Všechny kanály musí být opatřeny pevnou hustou mříží. Důležité je nahradit zábradlí na chodnicích u všech zastávek veřejné dopravy malými sloupky, kterými mohou projet vozíčkáři. Velmi důležité je odstranění překážek na chodnicích a pečlivé umístění nezbytného vybavení ulic, například sloupů veřejného osvětlení.

Nezbytné jsou také okamžité opravy chodníků a tras pro pěší a odstranění předmětů, které mohou vyčnívat nebo jinak ohrožovat slabozraké nebo

nevidomé osoby. To se týká různých poklopů, potrubí, rozbité dlažby atd. Prioritou je údržba a v případě potřeby opravy veřejného osvětlení. Nebezpečná místa musí být zvláště dobře osvětlena. Nebezpečná místa nebo překážky na chodnících nebo veřejných prostranstvích musí být náležitě označeny.

V rámci dobře přístupných budov musí být zajištěny i přístupné služby. Všechny obecní a veřejné služby musí být přemístěny do přízemí všech veřejných budov. Zajištění přístupu vozíčkářům alespoň do přízemí je prioritou pro všechny veřejné a obecní budovy.

Na pomoc osobám s poruchou zraku je důležité používat kontrastních barev pro odlišení jednotlivých konstrukčních prvků a přilehlých povrchů (rozhraní mezi stěnami a dveřmi, stěnami a podlahou atd.). Velmi důležité je také upozornění a označení skleněných povrchů. **(2)**

3.4.5 Doplnková opatření

Doplnková opatření na pomoc lidem se zvláštními potřebami zahrnují kromě jiného tato opatření:

- provedení úprav pro zpřístupnění chodníků a veřejných prostranství v rámci vytváření všeobecně přístupné sítě. Všechny úpravy chodníků musí být kontinuální po celé délce. Místní zásahy vybočující z těchto systematických úprav by měly být zakázány.
- vytvoření přístupných chodníků podél všech tras a v dalších místech přitažlivých pro návštěvníky (nákupní střediska, vyhlídkové trasy, oblasti s hotely, kulturními centry atd.).
- zvyšování informovanosti o výše uvedených opatřeních. Informování občanů o těchto opatřeních prostřednictvím tisku a dalších forem propagace tak, aby byli všichni informováni a ochotni tyto změny respektovat.
- zvýšení aktivity obecní policie při prosazování těchto opatření tak, aby mohlo být vyhověno osobám se zvláštními potřebami (například zákaz parkování na obrubnicích chodníků).

Dobrá budoucnost pro lidi se zvláštními potřebami znamená dobrou budoucnost pro všechny. Jejich život se však změní pouze tehdy, pokud budou všichni zapojení aktéři, včetně vlád, nevládních organizací a úřadů místní správy, pracovat společně a jednotlivě na zrovnoprávnění příležitostí. V konečném důsledku by se měl život lidí se zvláštními potřebami zlepšit jejich zrovnoprávněním ve všech aspektech jejich zapojení do života ve společnosti a osobního vývoje. **(2)**

3.4.6 Literatura

1. European Year of Equal Opportunities for All 2007
http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm
2. Vlavianos-Arvanitis A. People with a disability in modern society. Biopolitics International Organisation, Athens 2004, 168 pp.

3.5 Příjmy

3.5.1 Generování příjmů

Zaručení minimální úrovně příjmu vyžaduje mobilizaci masivních zdrojů a logické plánování. Evropská města výrazně těžila z přijetí státních liberálních politik zaměřených na blahobyt a stala se charakteristickým znakem sociálně ekonomického plánování v celém světě.

Zajištění minimální úrovně příjmu je v první řadě otázkou ekonomie blahobytu, jehož prosazování je zakotveno v politikách řídicích celostátní a regionální ekonomické činnosti. Na úrovni města vyžadují tyto politiky značné administrativní kapacity. Místní orgány a instituce stojí v první linii při řešení interakce mezi těmi, kdo potřebují finanční zdroje, a těmi, kdo je mají. Aby mohla být státní politika účinná, musí být dobře chápána na lokální úrovni. V zásadě existují dva hlavní způsoby dosažení tohoto cíle, neformální a formální převody. Zaměstnání lze považovat za formální převod v tom smyslu, že jednotlivci dostávají za svoji práci určitou částku peněz, kterou mohou použít na trhu pro své osobní potřeby. Mzdy je však třeba regulovat tak, aby braly v úvahu skutečné náklady na život ve městě. Tyto náklady mohou zahrnovat kromě jiného poplatky za veřejné služby (tj. poplatky za odpad, veřejnou dopravu, platby za energie atd.) i osobní výdaje, například za osobní počítač, domácí spotřebiče a rekreační činnosti. Měla by být tedy stanovena minimální základní mzda, pod níž by se neměl dostat žádný pracující ve formálním sektoru a která zajišťuje dostatečný příjem pro jednotlivé osoby i rodiny. To má dalekosáhlé důsledky pro obchodní náklady a sociálně ekonomickou politiku. **(1)** Některé otázky týkající se podpory příjmů, zaměstnanosti a sociální integrace, aby se občané měst nedostali pod hranici chudoby a mohli vést produktivní život, jsou pojednány dále v části „Vytváření pracovních míst” v oddíle Ekonomika.

3.5.2 Převody a příjmy

Jak bylo uvedeno výše, neformální a formální převody mají pomáhat udržet životní standard v komunitách. Neformální převody jsou transakce, které nespádají pod státní regulaci nebo legislativu. Tyto typy převodů se často provádějí mezi rodinnými příslušníky nebo přáteli, v rámci členských organizací atd. Zahrnují mimojiné převod peněz mezi zúčastněnými stranami, např. neformální půjčky rodičů dětem. Formální převody na druhé straně poskytují státní instituce, kdy jde o programy podpory příjmů, například poskytování stravenek (program Food Stamps) v USA a programy dotovaného bydlení v Nizozemí a dalších zemích. Tyto programy řeší nedostatky na trhu práce, zvyšují produktivitu a přispívají k větší sociální soudržnosti. Obecně se formální převody na podporu příjmů provádějí z všeobecných daní, jako jsou daně z příjmu, a z výnosů dalších daňových politik nebo z vyhrazených fondů **(1)**.

Formální převody by měly zohledňovat nezáměrné účinky, které mohou mít na komunity. Vyšší silniční daně nebo spotřební daně u pohonných hmot mohou například zajistit výnosy pro státní pokladnu, ale také zvýší náklady na cestu do zaměstnání, což může negativně ovlivnit schopnost osoby s nižším příjmem najít a udržet si práci. Vzhledem k tomu, že fiskální politika ovlivňující objem a kvalitu veřejných služeb také přímo či nepřímo ovlivňuje čistý příjem obyvatel městských oblastí, mohou urbanisté a tvůrci politiky použít inovačních nástrojů řízení pro snížení zátěže osob s nižším příjmem, jako jsou například:

- slevy na veřejnou dopravu pro pravidelné uživatele a osoby s nízkým příjmem;
- zvláštní zóny ekonomické podpory, tj. oblasti s nízkou nebo nulovou daní;
- dotované platby za energie a
- daňové pobídky a odložení daní.

Ačkoliv tyto politiky přímo nezvyšují mzdy pracujících, zvyšují výši jejich čistého příjmu. Avšak strukturalizace ekonomiky je v této souvislosti obtížná a změny zdánlivě nevýznamných politik mohou selhat a způsobit nepředvídané problémy právě osobám, jimž mají pomoci, ale i ostatním. Proto je třeba

věnovat značnou pozornost tomu, jak tyto politiky ovlivňují komunity. Tyto otázky jsou podrobněji rozebrány v oddíle týkajícím se zaměstnanosti, kde jsou obsaženy i dodatečné informace. (2)

3.5.3 Literatura

1. M. Cichon, W. Scholz, A. van de Meerendonk, K. Hagemeyer, F. Bertranou and P. Plamondon, Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series (International Labour Organisation) (2004)

3.6 Rovný přístup k ženám a mužům

3.6.1 Dosažení rovného přístupu k ženám a mužům

Evropská města všeobecně dosáhla značných úspěchů v otázce rovného začlenění žen a mužů do ekonomického, sociálního a politického života. Avšak přetrvává zde určitá míra nedostatečného zastoupení žen na různých úrovních a v různých regionech. Z různých důvodů ženy nesdílejí stejnou úroveň vlivu v politických, ekonomických nebo sociálních programech jako jejich mužské protějšky.

Jak bylo zmíněno v oddíle „Demografické faktory“, ačkoliv z hlediska zastoupení v pracovní síle směřují trendy v celé Evropě ke zvýšené rovnoprávnosti žen a mužů, zůstává stále prostor pro zlepšení. Je však třeba poznamenat, že v městských oblastech je větší počet zaměstnaných žen než na venkově, kde přetrvávají silné tradiční rodinné struktury a zvyky. Nicméně zvýšení příležitostí pro ženy v rámci celého trhu práce bude výhodné pro všechny za předpokladu, že budou tvůrci politiky odpovědným a udržitelným způsobem řešit důsledky zvýšeného zapojení žen.

Závazek Evropské komise k posílení politiky rovnosti a nediskriminace v EU po jejím úspěšném rozšíření je důležitým krokem vpřed. Další vývoj těchto politik EU má zásadní význam pro zajištění prostředí ve městech, které bude blíže svým občanům a bude založeno na sociální soudržnosti a solidaritě. Tyto snahy může doplnit nová legislativa EU v oblasti zrovnoprávnění žen a mužů řešící okruh oblastí diskriminace žen, včetně násilí páchaném na ženách stejně jako vyloučení přímé a nepřímé diskriminace z hlediska pohlaví v systémech sociální pomoci, sociální ochrany, zdravotní péče, vzdělání, v daňových systémech, médiích a reklamě.

3.6.2 Zaměstnanost

Podle nejnovějších údajů zůstává zaměstnanost žen na nižší úrovni ve srovnání s muži ve všech zkoumaných zemích EU-25 a v celé euro oblasti. Větší rozdíly v zaměstnanosti jsou patrné v jižních státech, zatímco v severovýchodních členských státech jsou rozdíly obvykle menší. Tyto rozdíly jsou relativně konzistentní ve všech věkových skupinách.

Procento žen pracujících na částečný úvazek je v EU vyšší u žen (32,4 %) než u mužů (7,4 %). Kromě toho rozdíly ve mzdách mužů a žen v EU zůstávají na úrovni roku 1994, tj. ženy mají v průměru o 15 % nižší mzdy než muži. Tyto rozdíly se liší v rámci jednotlivých zemí, měst a vesnic. **(1)**

Tyto údaje nezachycují neplacenou nebo nehlášenou práci, například domácí práce a péči o děti, která by zvýšila registrovanou úroveň zaměstnanosti žen.

	15-64 yrs		55-64 yrs	
	Male	Female	Male	Female
EU-25	71.3	56.3	51.8	33.7
Euro	71.8	55.2	49.7	31.5
BE	68.3	53.8	41.7	22.1
CZ	73.3	56.3	59.3	30.9
DK	79.8	71.9	65.6	53.5
DE	71.2	59.6	53.5	37.5
EE	67.0	62.1	59.3	53.7
EL	74.2	46.1	58.8	25.8
ES	75.2	51.2	59.7	27.4
FR	68.8	57.6	40.7	35.2
IE	76.9	58.3	65.7	37.3
IT	69.9	45.3	42.7	20.8
CY	79.2	58.4	70.8	31.5
LV	67.6	59.3	55.2	45.3
LT	66.1	59.4	59.1	41.7
LU	73.3	53.7	38.3	24.9
HU	63.1	51.0	40.6	26.7
MT	73.8	33.7	50.8	12.4
NL	79.9	66.4	56.9	35.2
AT	75.4	62.0	41.3	22.9
PL	58.9	46.8	35.9	19.7
PT	73.4	61.7	58.1	43.7
SI	70.4	61.3	43.1	18.5
SK	64.6	50.9	47.8	15.6
FI	70.3	66.5	52.8	52.7
SE	74.4	70.4	72.0	66.7
UK	77.6	65.9	66.0	48.1
BG	60.0	51.7	45.5	25.5
HR	61.7	48.6	43.0	23.8
RO	63.7	51.5	46.7	33.1
TR	68.2	23.8	45.4	17.1
IS	86.9	80.5	88.9	79.6
NO	77.8	71.7	70.8	60.1

Employment Rates by Age and Sex
Source: Eurostat (2007)

Zrovnoprávnění žen v politice zaměstnanosti je důležité pro městské oblasti nejen z hlediska maximálního využití jejich pracovní síly, ale také pro dosažení rovnoprávnosti mezi muži a ženami. Tyto politiky by měly podporovat standardizované mzdové tabulky pro odpovídající pracovní pozice pro vyloučení nesrovnalostí ve mzdách. Kromě toho podpora podnikatelské činnosti žen může přispět k vytváření pracovních míst pro okolní komunity, vyšším pravomocím žen a eliminaci všech negativních stereotypů týkajících se podniků vedených ženami. Tyto iniciativy by také posloužily ke zvýšení osobních dovedností a schopností žen.

3.6.2.1 Případová studie: Řecko – podpora podnikání žen (2)

V roce 1999 zahájila řecká vláda projekt na podporu podnikání žen. Tento projekt zahrnoval rozvíjení dovedností žen a jejich zkušeností v oblasti malých a středních podniků. Řecké ministerstvo pro rozvoj zorganizovalo kurzy zaměřené na ekonomiku, financování, daně a řízení i omezenou finanční podporu. Výsledky tohoto projektu byly bez ohledu na některé obtíže velmi pozitivní. Bylo založeno 132 podniků a vytvořeno 389 nových pracovních příležitostí. Kromě toho získaly ženy dovednosti v oblasti informačních a dalších technologiích a získaly akreditaci Mezinárodní organizace pro standardizaci.

3.6.3 Vzdělávání a odborná příprava

Vzdělávání a odborná příprava se osvědčily jako ochrana před nezaměstnaností a chudobou. Odborná příprava také přispívá k profesnímu růstu jednotlivců a zajištění možnosti výdělků. To ukazuje statistika, která dokumentuje, že vyšší vzdělání snižuje výskyt nezaměstnanosti a zvyšuje mzdy, když se tyto údaje liší mezi muži a ženami. Ženy zůstávají ve škole déle než muži, ale zaznamenávají vyšší úroveň nezaměstnanosti a nižší relativní výdělků. (1)

Tento rozdíl může vyplývat ze zaměření studia i ze záměrné nebo nezáměrné diskriminace, což by vyžadovalo specifické strategie zaměřené na tyto překážky úplného zrovnoprávnění. Jedním ze způsobů jak řešit rozpory v oblasti zaměstnanosti a odborné přípravy jsou specializované kurzy. Kromě toho, vzhledem k tomu, že mnoho žen ještě pečují o děti, by měl být tento fakt vzat v úvahu při navrhování programů odborné přípravy zaměřených na zapojování většího počtu žen do ekonomiky.

3.6.3.1 Případová studie: Nizozemí – Budování sítě a profesní vývoj (3)

V Nizozemí vytvořily ženy s pomocí Federace národních odborových svazů skupinu, jejímž cílem je poskytovat odbornou přípravu a služby v oblasti péče o děti svobodným matkám nebo ženám nastupujícím zpět do práce. Skupina pod názvem „FNV Vrouwenbond“ pomáhá v rámci systému podpory matek a dalších žen na jejich profesní dráze. To je zvláště důležité pro ženy, které se vrací po mateřské dovolené do práce, neboť péče o dítě může být velmi náročná a vyžaduje velkou koordinaci a podporu. Mnoho účastnic získalo různé dovednosti v oblasti práce s počítači a organizační schopnosti zvyšující jejich možnosti získat zaměstnání a podporovat sebe a své rodiny.

Odborná příprava a budování kapacit mají velký význam pro rozvíjení prostředí podporujícího snižování nerovnosti mezi muži a ženami. Navíc, jak již bylo uvedeno, musí politiky řešit dopad zapojení žen do trhu práce na jejich rodiny a odpovědnosti. Muži musí být zařazeni do systémů sociálních dávek, které jim umožní zůstat na rodičovské dovolené, a je třeba poskytovat příslušné služby a zařízení v rámci sítě zabezpečení pro ty, kteří jsou nejohroženější z hlediska rizika vyloučení z trhu práce z důvodu nedostatku podpory. (4)

3.6.4 Literatura

1. European Factbook 2002-2005; (Eurostat) (2007)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL
2. Promotion of Female Entrepreneurship (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/female-entrepreneurship_1021.html
3. Women p Partnership (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/women-neighbourhood-partnership_1010.html
4. Facing Conflicting Pressures: Young Educated Women and Competition Society (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/young-women_1013.html

3.7 Sociální integrace

3.7.1 Boj se sociálním vyloučením

Integrace se stala důležitou součástí politiky a plánování v celé Evropě a zejména v městských oblastech. Města musí být zvláště připravena na integraci různých sociálních skupin do života své komunity vzhledem k intenzivnímu kontaktu mezi jednotlivci a skupinami, koncentraci obyvatel v městských oblastech a logistickým a finančním obtížím vyplývajícím z řízení a zajištění veřejných služeb v hustě zalidněných oblastech. Tuto situaci dále komplikuje fakt, že sociálně vyloučení jedinci nebo skupiny mohou být často součástí „začleněných“ skupin, což dále zesiluje pocit sociálního vyloučení. Osoby ohrožené sociálním vyloučením vyžadující zavedení příslušných integračních strategií zahrnují:

- osoby se zvláštními potřebami
- starší osoby
- bezdomovce a tuláky
- utečence, přistěhovalce a žadatele o azyl
- mládež
- etnické menšiny

Jak bylo zmíněno, mohou být osoby z těchto skupin různým způsobem vyloučeny z běžného života v závislosti na celé škále společenských faktorů. Například občané se zvláštními potřebami mohou bojovat se zvýšenou diskriminací způsobenou tradičním pojetím a chápáním zvláštních potřeb ve veřejném i soukromém životě. Tyto osoby mohou čelit menším překážkám než etnické menšiny ve stejné komunitě, ale v jiné oblasti života, než je například právo menšin na praktikování jejich náboženství nebo projevy jejich kultury. Sociální vyloučení má různé dimenze týkající se například: **(1)**

- přístupu k veřejným a soukromým službám
- sociálním zdrojům
- ekonomického zapojení
- sociálního zapojení
- kultury, vzdělání a kvalifikace
- politického a občanského zapojení
- zdraví a blahobytu
- životního prostředí
- kriminality, bezpráví a kriminalizace

Je zřejmé, že sociální vyloučení je dalekosáhlým problémem s mnoha dimenzemi, který vyžaduje značnou pozornost a citlivý přístup pokud jde o jeho vymezení i zmírnění. **(2)**

3.7.2 Běženci, přistěhovalci a žadatelé o azyl

Běženci, přistěhovalci a žadatelé o azyl představují heterogenní skupinu osob, které přinášejí nové zkušenosti a názory, a tím obohacují sociální strukturu komunit, kam přicházejí. Avšak tyto skupiny obvykle čelí v různé míře institucionálním, osobním a sociálním překážkám bránícím jejich začlenění do života místní komunity. Ne vždy pocházejí ze stejné kultury nebo oblasti, ale přinášejí nové kulturní hodnoty, tradice a zvyky, které se mohou dostávat do konfliktu se zvyklostmi společnosti, kam přicházejí. Pro překonání překážek integrace těchto skupin je nutné pochopení a akceptování těchto rozdílů ze strany místních obyvatel. Kromě toho, že musí čelit místnímu odporu jsou běženci, přistěhovalci a žadatelé o azyl konfrontováni také

s technickými překážkami, jako je naučení se nového jazyka, přizpůsobení se místním normám a zvyklostem života a získání vhodného zaměstnání. Řešení této otázky je zvláště důležité vzhledem k bohatým evropským tradicím a široké škále zvyků a kultur, které se liší po celém kontinentu. (3)

3.7.2.1 Případová studie: LETS Circle Woudrichem – Nizozemí (4)

Výjimečnou ukázkou inovace a odvážné iniciativy předvedli přistěhovalí obyvatelé města Woudrichem v Nizozemí v rámci projektu, který úspěšně podpořil plynulou integraci více než 500 azylantů, kteří byli nuceni žít na lodi a čekat na vyřízení azylu.

Obyvatelé města zorganizovali režim obchodování s použitím alternativní měny pro azylanty na lodi, jimž nebylo povoleno zapojit se do ekonomického života Holandska. Organizátoři použili měnu nazvanou „druppel“ neboli kapka vody, která se rovnala jednomu euru. Následně zavedli systém směnného obchodu s místními obyvateli, čímž umožnili azylantům pracovat a získat pocit kontroly nad svým životem, zatímco čekali na rozhodnutí. Organizace jim zařídila práci u soukromníků a zprostředkovala práci ve společnostech za mzdu v druppelech. Objem směny v druppelech dosáhl hodnoty více než 250 000 EUR. Výsledky ukázaly, že účastníci tohoto projektu byli schopni se lépe integrovat do holandské společnosti a uměli lépe holandsky, než kdyby prošli jiným zařízením.

3.7.3 Bezdomovci a tuláci

Bezdomovci a tuláci, kteří jsou v oficiálních statistikách často přehlíženi z důvodu obtížného získávání informací o nich, tvoří malou, ale důležitou skupinu sociálně vyloučených v Evropě. Tyto osoby jsou rozčleněny do čtyř skupin podle toho, kde žijí, na osoby: (3)

- bez přístřeší – nemající žádné přístřeší
- bez domova – žijící v příležitostných přístřeších nebo institucích
- bez zajištěného domova – žijící pod hrozbou soudního vystěhování, násilí nebo jiného ohrožení z hlediska bydlení
- ubytované v provizorních podmínkách – bydlících v kempincích, polorozpadlých domech a jinde

Pokud bezdomovci a tuláci trpí mentálními, fyzickými nebo sociálními poruchami, je jejich začlenění do místní komunity ještě obtížnější. Tento problém dále komplikuje tendence místního obyvatelstva stigmatizovat tyto osoby jako nespolehlivé a nezaměstnatelné, což je další překážkou jejich začlenění do komunity.

3.7.4 Osoby se zvláštními potřebami

Osoby se zvláštními potřebami často trpí nejhrošími projevy diskriminace ve společnosti, a to sociálními, ekonomickými nebo institucionálními, které je znevýhodňují vzhledem k ostatním členům jejich sociální skupiny. Například člen sociálně vyloučené etnické menšiny se zvláštními potřebami bude muset čelit ještě více překážkám než ostatní členové téže skupiny.

3.7.5 Mládež a staří lidé

Mládež a staří lidé jsou specifickou skupinou, jejíž podmínky musí být řešeny s ohledem na jejich začlenění do činností komunity. V některých aspektech jsou problémy mladých a starých propojené. Například někteří staří lidé mohou trpět neúměrnou kriminalitou v městských oblastech, zejména krádežemi, a proto se neúčastní sociálních aktivit, aby omezili svoji zranitelnost. Na druhé straně zvýšení kriminality a delikvence je velmi pravděpodobně důsledkem problémů mládeže, jako je nedostatečné sociální zapojení, nedostatek pracovních příležitostí atd. Proto mohou politiky řešící

kriminalitu prostřednictvím posílení vazeb mezi mládeží a starší populací přinést řešení vhodné pro obě skupiny.

Podobně by měli být starší lidé začleněni do ekonomického života měst, neboť jejich počet se zvyšuje a délka života prodlužuje v celé Evropě. Zároveň, přestože mladí lidé nemusí mít dostatek zkušeností a jasnou vizi, přesto by měli být zapojováni do soukromých a veřejných partnerství, aby se stali aktivní v sociální, ekonomické a politické sféře, neboť přinesou novou energii do života města. Tyto dvě skupiny se mohou podělit navzájem o zkušenosti a novou energii a přispět ke zlepšení kvality života ve městě. Tyto otázky jsou podrobně rozvedeny v oddílu „Demografické faktory“.

3.7.6 Etnické a náboženské menšiny

Etnické a náboženské menšiny představují jeden z nejviditelnějších případů sociálního vyloučení v Evropě s tím, jak demografické trendy a politický vývoj zesiluje důsledky nedostatečné politiky začleňování. Současné problémy v oblasti bezpečnosti vyplývající z globálních konfliktů a mezinárodního terorismu vyvolaly v minulém roce prudkou reakci proti příslušným etnickým menšinám a zbrzdily integrační snahy. Avšak již bylo dosaženo významného pokroku při nápravě této situace.

Mnoho menšin žije v hostitelských zemích po mnoho let, mají zde domovy, vlastní auta, chodí pravidelně do práce a dělají všechno, co původní obyvatelé komunity. V rámci jedné případové studie ve Spojeném království byl zjištěn zajímavý fakt, a sice že dnešní mládež má menší averzi vůči změnám a radikalismu než generace jejich rodičů. (5)

Toto hodnocení ukazuje, že nyní více než kdy jindy je velmi důležité zapojení nejen etnických a náboženských menšin, ale i sociálně vyloučených osob a skupin do společnosti. V současné globální ekonomice má tato otázka mimořádný význam pro městské oblasti jako centra interakce, komunikace a politické debaty. Udržitelné řízení měst musí stejnou měrou zohledňovat potřeby místních i nových obyvatel, aby vzniklo městské prostředí otevřené všem svým obyvatelům.

3.7.7 Literatura

1. http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/multi-dimensional-analysis-social-exclusion_1123.html
2. http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2007/7/multidimensional_analysis_social_exclusion.pdf
3. <http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>
4. <http://www.eukn.org/binaries/eukn/netherlands/practice/2006/6/eukweb001-tm-lets-circle-woudrichem-kdk-060412.pdf>
5. http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/living-apart-together_1115.html#

“Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací (sdělení) odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem”.